ताद्री गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना
(Medium Term Expenditure Framework)
२०८१

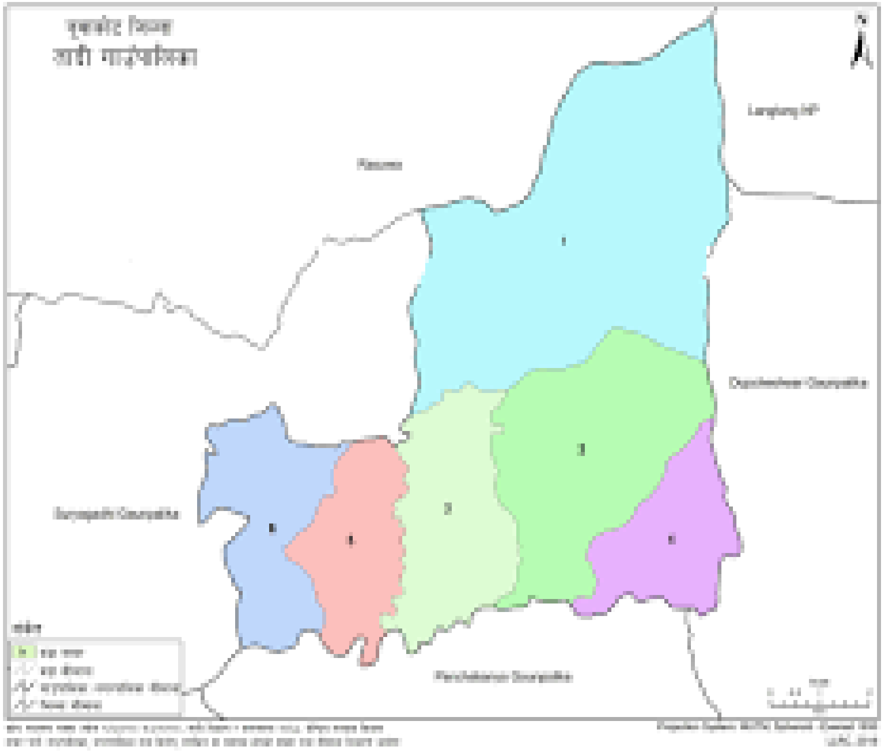

ताद्री गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
खरानीटार, नुवाकोट

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आ.व. २०८१।८२ देखि २०८३।८४)

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा २

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य २

१.४ मध्यमकालिन खर्च संरचनाको कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था ३

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु ५

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया ५

परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना ९

२.१ पृष्ठभूमि ९

२.२ चूनौति तथा अवसर ९

२.३ सोच, उद्देश्य, रणनीति १०

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका १०

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाँका ११

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका १२

परिच्छेद ३ : स्थानीय मध्यमकालीन खर्च संरचना १६

३.१ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट १६

३.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १७

३.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १७

३.४ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १९

३.५ जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण २०

३.६ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण २१

परिच्छेद ४ : आर्थिक क्षेत्र २२

४.१ कृषि २२

४.२ पशु विकास २७

४.३ उद्योग तथा व्यापार ३०

४.४ पर्यटन तथा संस्कृति ३३

४.५ वैक, सहकारी र वित्तीय सेवा ३८

परिच्छेद ५ : सामाजिक क्षेत्र ४२
५.१ शिक्षा तथा सीप विकास ४२
५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण ४६
५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ ५०
५.४ महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग (लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण) ५३
५.५ युवा तथा खेलकुद र कला 57
परिच्छेद ६ : पूर्वाधार क्षेत्र ६१
६.१ बस्ती विकास, आवास तथा भवन ६१
६.२ सडक तथा यातायात ६४
६.३ विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा ६७
६.४ विज्ञान, सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि ६९
परिच्छेद ७ : वन तथा वातावरण एव्म विपद व्यवस्थापन क्षेत्र ७३
७.१ वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन ७३
७.२ भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन 77
७.३ वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन ७९
७.४ विपद जोखिम व्यवस्थापन ८२
परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास र सुशासन क्षेत्र ८६
८.१ कानून नीति तथा सुशासन ८६
८.२ संगठन तथा क्षमता विकास ८९
८.३ स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन ९२
८.४ विकास व्यवस्थापन ९७
अनुसूची १: कार्यदलको विवरण १०१
अनुसची २: आगामी तीन वर्षका लागि क्षेत्रगत र उपक्षेत्रगत बजेट प्रक्षेपण १०२
अनुसची ३: वडागत बजेट विवरण १०८
अनुसची ४: तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण १०९
अनुसची ५: कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थिति विवरण १२६
अनुसची ६: मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको कार्यशाला गोष्ठीका तस्विरहरु : १२८

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन-२०७४ ले स्थानीय सरकारले सार्वजनिक खर्चको विवरण प्रस्तुत गर्दा तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत तर्जुमा गर्ने व्यवस्था गरेको छ । तादी गाउँपालिकाको वित्तीय अवस्थाको प्रक्षेपण गरि आर्थिक वर्षको कार्यक्रम र खर्चको प्रक्षेपण आय श्रोतको आधारमा पहिलो आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा रणनीतिक कार्य योजनाका आधारमा गाउँपालिकाको यस मध्यमकालीन खर्च संरचना २०८१/०८२ -२०८३/०८४ तयार गरिएको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपण र कार्यक्रमको औचित्य, आवश्यकता तथा माग र क्षमताको अनुमानको आधारमा गरिएको छ । कार्यक्रम छनौट गर्दा तादी गाउँपालिकाका नागरिकको आवश्यकतालाई विशेष प्राथमिकता दिई सोही आधारमा कार्यक्रमहरु छनौट गरिएको छ । साथै आवधिक योजनाको आधारसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु लाई प्राथमिकता दिईएको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य तथा सोको सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्टयाउन आवश्यकताको पुष्टयाईलाई समेटनु पर्ने प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुने आर्थिक वर्ष र त्यस पछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धी समेत राख्नुपर्ने व्यवस्था छ । यसका साथै कार्यक्रमका लागि आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण र सो खर्च कुन कुन श्रोतबाट के कति व्यहोर्ने र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल तथा उपलब्धीको प्रक्षेपण गरिएको हुनुपर्ने प्रावधान रहेको छ । साथै प्रस्तावित योजना र कार्यक्रमहरुको मध्यमकालीन अवधीको खर्च रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसंगको तालमेल, संचालन गरिएका योजना र गत आ.व.मा छुट्टाईएको खर्च अनुसारको उपलब्धी हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण आदि निर्धारित ढाँचामा गाउँ कार्यपालिका समक्ष प्रस्तुत गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । तादी गाउँपालिकाले आफनो आवधिक योजनामा राखेका लक्ष्य र नीति कार्यान्वयनका साथै राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्यहरु र दिगो विकास लक्ष्यहरु हासिल गर्ने सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता पुरा गर्नका लागि सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापन हुन पनि पूर्वशर्त भित्र पर्दछ ।

स्थानीय तहको आर्थिक कार्यविधि ऐनमा आगमी ३ आर्थिक वर्षको आम्दानी र खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने र यस्तो खर्च संरचना बनाउँदा आवधिक योजना लाई मार्गदर्शनका रुपमा लिनुपर्ने र मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, प्रत्येक क्रियाकलापका प्रतिफल समेत खुलाई प्रत्येक योजना वा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै सरकारी खर्चलाई समग्र आकार मानी कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका आधारमा बजेट छुट्टयाउने र बजेट खर्चको उपलब्धी, खर्चको पारदर्शिता, कार्यान्वयनको जिम्मेवारी

बहन गर्ने निकायको जवाफदेहिता र सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारका रुपमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले उपलब्ध साधन र श्रोतको आंकलन गर्ने र त्यसलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँड गर्ने गर्दछ । यस अन्तर्गत राजश्व, आन्तरिक ऋण, सरकारी अनुदान, वैदेशिक अनुदान र ऋण समेतको आँकलन गरि समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ । यसरी निर्धारण गरिएको श्रोत भित्र रहेर स्थानीय तहहरुले नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गरिन्छ । सम्बन्धित सबै पक्षहरुसंग छलफल गरि तीन आर्थिक वर्षको बजेट खाका तयार गरिन्छ। दीर्घकालीन सोंच, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट बीच तादाम्यता र सामन्जस्यता कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारको रुपमा रहेको छ । यसले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्न श्रोत साधनको न्यायोचित वितरण र उचित परिचालन, पारदर्शि र मितव्ययी खर्च प्रणाली, पूर्वाधार निर्माण तथा सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारिता, वित्तिय अनुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन मद्दत गर्दछ। यसको सकारात्मक असर र सार्वजनिक वित्त क्षेत्रमा मात्र नभई आर्थिक तथा वित्तिय स्थायित्वमा समेत पर्दछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको औजारको रुपमा उपलब्ध श्रोत साधनको आँकलन गर्ने र उपलब्ध श्रोत साधनलाई योजनाको प्राथमिकता अनुसारको क्षेत्रमा तीन आर्थिक वर्षको लागि बाँडफाँड गर्दछ। यस अन्तर्गत आन्तरिक आय र बाह्य आयको अनुमान गरि समष्टिगत आर्थिक खाका तयार गर्दछ । यसको आधारमा क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरुप विषयगत निकायहरुको नीति र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ। यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरिन्छ । यसमा पहिलो वर्षको खर्च र श्रोत अनुमानको वार्षिक बजेटसंग तादाम्यता रहन्छ र बाँकी दुई आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्ष बजेट कार्यान्वयन भएपछि नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ, जसमा पहिलो वर्षको प्रगती समीक्षा गरिन्छ भने बाँकी दुई आर्थिक वर्षको विगतमा गरेको प्रक्षेपण अनुमानलाई परिमार्जन गरि प्रक्षेपण गरिन्छ । यसरी हेर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा चक्रीय हिसावले प्रत्येक वर्ष तीन आर्थिक वर्षको बजेट आँकलन गरिन्छ। विकासको आवश्यकता, योजना कार्यान्वयनको अवस्था तथा राजश्व र बाह्य श्रोतको अनुमान समेतको आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गर्नुपर्ने हुन्छ । समग्रमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाइ बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भुमिका खेल्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजनालाई वार्षिक बजेटसंग र बजेटलाई नतिजासंग आवद्ध गर्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना तादी गाउँपालिकाको पहिलो प्रयास हो । यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाबाट गाउँपालिकाको समग्र विकासको प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरुको निरन्तरता र लगानी

तथा कार्यान्वयनको सुनिश्चितताको माध्यमद्धारा दिगो विकास हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस खर्च संरचनाले गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोँच **"कृषि, जलश्रोत, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र पूर्वाधार :आत्मनिर्भर र सम्बृछ तादीको आधार"** ले आवधिक विकास योजना, प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने विश्वास लिइएको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई यथार्थपरक बनाउन विषय क्षेत्रगत उपलब्धिका आधारमा मध्यमकालीन लक्ष्य निर्धारण गरी सोही बमोजिम स्रोत तथा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकालाई आगामी आर्थिक वर्षहरुको बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन सहयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम विच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो । यसका अतिरिक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :-

(क) आवधिक योजना र वार्षिक विकास योजनालाई बजेटसंग तादाम्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमूलक बनाउनु,

(ख) आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्न र प्राथमिकता प्राप्त आयोजनालाई स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु,

(ग) स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु,

(घ) सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु र

(ङ) बजेट अनुमानलाई यथार्थ परक बनाउनु ।

१.४ मध्यमकालिन खर्च संरचनाको कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था

(क) कानूनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ मा गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाइ लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र दफा १७ मा यस्तो विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा देहायका विवरणहरू खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको:-

क) प्रस्तावित योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य,

ख) प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुटयाउन आवश्यकताको पुष्टयाइँ,

ग) प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुनसक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिको दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धि,

घ) प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण,

ङ) खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण,

च) प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता,

छ) सञ्चालित योजना भए गत आ.व.मा छुट्याइएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६

- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा २ मा कार्यालयको परिभाषा अन्तर्गत स्थानीय तहका सबै सरकारी कार्यालय भनी परिभाषित गरिएको र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम २ मा कार्यालयले तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजाको खाका समावेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको
- ऐनको ७ मा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको कूल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको
- स्थानीय तह समेतको स्रोत अनुमानका आधारमा मात्र कूल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्न सकिने भएको हुँदा सबै गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न आवश्यक छ ।

(ख) संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादत्म्यता कायम गर्ने औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसका लागि स्थानीय तहमा देहाय बमोजिमको संस्थागत व्यवस्था गर्नुपर्दछ :-

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ बमोजिमको समितिले गर्नेछ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

(क) आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गर्ने,

(ख) प्रक्षेपित कुल स्रोत र खर्चको आधारमा विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रगत खर्चको सीमा निर्धारण गर्ने,

(ग) आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा प्राथमिकता निर्धारणका आधार तथा प्रक्रिया एवम् बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा मार्गदर्शन तयार गर्ने,

(घ) बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन स्वीकृतिका लागि कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने,

(ङ) मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी समग्र कार्यको निर्देशन गर्ने ।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरु एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियमको कार्यान्वयन तथा आवधिक विकास योजना, विषयगत योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ । सो बमोजिम यस मध्ममकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लेखित पक्षलाई आधारको रुपमा लिइएको छ :

- नेपालको संविधान
- दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७-२०८१/८२)
- बागमती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०८०/८१)
- तादी गाउँपालिकाको बजेट, नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०७९/८०, ०८०।८१)
- तादी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना
- तादी गाउँपालिकाको गाउँपालिका प्रोफाइल
- अन्य विषय क्षेत्रगत प्रगति प्रतिवेदन २०७९।८०
- तादी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य नीति

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

चरण - १: मध्यमकालीन खर्च संरचना परामर्श सेवा प्रदान

प्रक्रिया १: प्राविधिक सहयोगका लागि परामर्शदाता परिचालन

गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको समय सीमा, सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्यहरुको स्पष्ट खाका सहित परामर्शदातालाई परिचालन गरियो ।

प्रक्रिया २: नीतिगत, कानूनी दस्तावेज, दिग्दर्शन एवं अन्य उपयोगी सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समीक्षा

परामर्शदाताद्वारा स्थानीय तहको योजना, श्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज संकलन एवम् अध्ययन गरियो । दस्तावेजहरुको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा व्यवस्था गरिएका

महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक व्यवस्था पहिचान तथा विश्लेषण गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा अध्ययन एवम् समीक्षा गरिएका प्रमुख सन्दर्भ सामग्री देहायबमोजिम रहेका छन्:

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणको अभ्यास
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं सम्बन्धित स्थानीय सरकारको विनियोजन ऐनहरु
- नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीय सरकारको बजेट तथा योजना तर्जुमा हाते किताब, २०७९
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना,
- बागमती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना
- तादी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना
- तादी गाउँपालिकाको गाउँपालिका प्रोफाइल
- संघ तथा प्रदेशको सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन
- तादी गाउँपालिकाका सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन

प्रक्रिया ३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी दिग्दर्शनमा उल्लेखित विधि, औजार एवम् कार्ययोजना सम्बन्धमा तयारी बैठकको आयोजना गरी छलफल गरियो । छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया, औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो । साथै, आएका सुझाव तथा पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना तर्जुमा र परिमार्जन गरियो ।

चरण - २: लेखाजोखा चरण

प्रक्रिया ४: अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक बैठकको आयोजना

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, ढाँचा, प्रक्रिया, औजार र संस्थागत व्यवस्थाको सम्बन्धमा सरोकारवालासँग छलफल गरी साझा बुझाइ तयार गर्ने उद्देश्यले २०८० माघ २९ गते गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कार्यपालिका सदस्यहरु, शाखा प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीहरुको सहभागितामा प्रारम्भिक छलफलको आयोजना गरिएको थियो । छलफलमा

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, विधि तथा प्रक्रिया, औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्ययोजना प्रस्तुति गरी यस सम्बन्धमा स्पष्टता तथा बुझाईमा एकरुपता कायम गर्ने प्रयास गरियो । सोही दिन मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल गठन तथा कार्ययोजनाको स्वीकृति र यस सम्बन्धमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यदल र विषयगत शाखाको जिम्मेबारी तथा भूमिकाका बारेमा समेत स्पष्ट पारियो । कार्यदलको विवरण अनुसूची १ मा संलग्न गरिएको छ ।

प्रक्रिया ५: विषयगत समिति तथा शाखासँग परामर्श छलफल

यस अन्तरगत गाउँपालिकाको चालु आवधिक विकास योजना २०७६।०७७ - ०८०।०८१ र वार्षिक योजना २०८०।०८१ को उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समिति/शाखाबीच परामर्श तथा छलफल गरियो । यस परामर्शबाट प्रमुख उपलब्धि, चालु आयोजना, सालबसाली आयोजना तथा कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना, सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण तयार गरियो । सो छलफलबाट विषय क्षेत्रगत योजनाको सूची तयारी र बाँकी उप-क्षेत्रगत रुपमा श्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो ।

प्रक्रिया ६: श्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षीय प्रक्षेपण

राजश्व बाँडफाँड, अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण लगायतका विभिन्न श्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरुको श्रोतको उपलब्धताका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो भने आन्तरिक श्रोतलाई विगतको यथार्थ आम्दानी र सम्भावनाका आधारमा अनुमान तथा प्रक्षेपण तयार गरियो । विगत आर्थिक वर्षहरुको खर्च सहित गाउँपालिकाको चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र आवधिक विकास योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीति अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने श्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । श्रोत तथा खर्च प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण गरियो । यसरी निर्धारित बजेट सीमालाई सबै विषयगत शाखामा क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो ।

चरण - ३: तयारी चरण

प्रक्रिया ७: क्षेत्रगत योजना तर्जुमा

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखाहरुको वैठक र छलफल आयोजना गरियो । विषयगत शाखाको छलफलबाट प्रत्येक उप-क्षेत्रका आगामी तीन वर्षमा सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रको पहिचान गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गर्ने र आवधिक विकास योजनाको प्राथमिकताक्रम, दिगोविकास लक्ष्य, लैंगिक तथा जलवायु संकेतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप-क्षेत्रको साँकेतीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

प्रक्रिया ८: विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई विषयगत क्षेत्र योजना तर्जुमा कार्यशालाको आयोजना गरी भएको छलफलको निश्कर्षको आधारमा तयार गरियो । यस प्रकृयाबाट विषय उप-

क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार पार्ने सम्पन्न गरियो ।

प्रक्रिया ९: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिको छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरियो । यसका लागि आवधिक विकास योजना, विषयगत लक्ष्यहरु तथा विगत वर्षहरु र चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा र उपलब्ध स्रोत साधन र संभावनाहरुका आधारमा समष्टीगत मध्यमकालीन वित्तीय खाका तर्जुमा गरिएको थियो । त्यसैगरी विषयगत समितिहरुबाट प्राप्त विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा मध्यमकालीन बजेट खाका र मध्यमकालीन नतिजा खाका सहित मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । यी सबै काम गर्दा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) लाई आधारको रुपमा लिइएको थियो ।

प्रक्रिया १०: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला

उल्लेखित प्रक्रियाबाट तयार गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदाका मुख्य पक्षहरु उपर कार्यपालिका बैठकमा प्रस्तुत गरी प्राप्त राय सुझावका आधारमा आवश्यक थप सूचना तथा तथ्यांक संकलनका साथै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको सूची र विस्तृत विवरण परिमार्जन गरियो । त्यसैगरी विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्राथमिकिकरण तथा सांकेतिकरण लगायतलाई पनि आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरिएको थियो ।

प्रक्रिया ११: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिमार्जित मस्यौदा तयारी

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला र शाखागत रुपमा प्राप्त सुझावहरु समेटी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा दस्ताबेजलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

प्रक्रिया १२: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

गाउँपालिकाले बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत गर्ने प्रावधान बमोजिम यो मध्यमकालीन खर्च संरचना मिति २०८१ ..... गतेको कार्यपालिकाको बैठकबाट स्वीकृत भएको छ ।

परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले तोकेको एकल एवं साझा अधिकारको परिधिभित्र रही स्थानीय सरकारले आफ्नो ऐन कानून तर्जुमा गर्ने, निति बनाउने र आयोजनाहरु छनौट गर्ने, बजेट तर्जुमा गरी आयोजनाहरुमा रकम विनियोजन गर्ने लगायतका अधिकारहरु रहेका छन् । उल्लेखित अधिकारहरूको अधिनमा रही तादी गाउँपालिकाले आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरेको र बार्षिक बजेट तयार गर्दा आवधिक योजनासँग तादात्म्यता मिलाउन मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने प्रावधान अनुसार यो खर्च संरचना तयार गरेको हो । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ मा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहहरुले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षको हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च तयार गर्नुपर्नेछ भन्ने उल्लेख गरिएको छ । प्रदेश र संघका आवधिक योजनाहरूले लिएका लक्ष्यहरूलाई पछ्याउदै तयार पारिएको तादी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाका लक्ष्यहरू परिपूर्ति गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको हो ।

२.१ चूनौति तथा अवसर

तादी गाउँपालिकामा जनप्रतिनिधिहरूको उपस्थितिले तादी गाउँपालिकाको विकासको निमित्त आवश्यक पर्ने दिर्घकालिन सोच सहित बार्षिक एवम् वहु वर्षिक आयोजनाहरू वस्तीस्तरबाट छनौट गरी कार्यान्वयन गर्ने अभ्यास रहेको छ । तादी गाउँपालिका आत्मनिर्भर हुनका लागि आन्तरिक आम्दानी बढाउने तर्फ तोकिए बमोजिमका कर तथा गैर कर राजश्व उठाउने अधिकार स्थानीय तहलाई प्राप्त भएकोले करको दर र दायरा वृद्धि गर्ने अवसर प्राप्त छ ।

महामारीका रुपमा देखिएको कोभिड १९ ले राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पारेको प्रभावका कारण उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परेको असरले राष्ट्रिय आम्दानी घट्ने सम्भावनाले तादी गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने विभिन्न प्रकारका अनुदानहरू घटदै जाने अवस्था देखिन्छ । जसको कारण मध्यमकालीन खर्च संरचनामा अनुमान गरिएको स्रोत नपुन भइ आयोजना प्रभावित हुने सम्भावना देखिन्छ । प्रत्येक वर्ष बार्षिक बजेट संगसगै मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न तादी गाउँपालिकामा संस्थागत र जनशक्तिगत व्यवस्थाको अभावले चुनौती थपिने सम्भावना देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाले लिएको उद्देश्य हासिल गरी नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार ल्याउने कार्य प्रमुख चूनौतिको रुपमा रहेको छ । स्थानीय सरकारको रुपमा गाउँपालिकाको जिम्मेवारी पुरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी, मानव संशाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु समेत चूनौतिपूर्ण छ । गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य अनुसार गाउँपालिकामा समतामूलक र समावेशी वातावरण सृर्जना गर्दै गाउँपालिकाबासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने कार्य पनि चूनौतिको रुपमा रहेका छ । स्थानीय सरकारका रुपमा गाउँपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानव पूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धि जस्ता अवसरहरु सिर्जना भएका छन् । स्थानीय स्रोत परिचालन गरी गाउँपालिकामा उद्यमशीलता विकास, रोजगारी सिर्जना र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने दिशामा अगाडि बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ ।

२.३ सोच, उद्देश्य, रणनीति

तादी गाउँपालिकाले तयार पारिएको दिर्धकालीन सोच, उद्देश्य, लक्ष्य र रणनीतिहरु मध्यमकालीन खर्च संरचनमा समावेश गरिएको छ ।

सोच	**"कृषि, जलश्रोत, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र पूर्वाधार :आत्मनिर्भर र सम्बृछ तादीको आधार"**
लक्ष्य	⌘ आत्मनिर्भर र समृद्ध तादीको आधार तयार हुने
उद्देश्य	१ उत्पादन, रोजगारी र आयम दीगो बृद्धि गर्नु, २ स्वस्थ्य, प्रतिष्पर्धी र दक्ष मानव संशाधनको विकास गर्नु, ३ गुणस्तरीय पूर्वाधार, व्यवस्थित बजार तथा आधारभूत सुविधाको पहुँचमा बृछि गर्नु, ४ जैविक विविधता संरक्षण र पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्नु, ५ सेवा सुविधा, कार्य सम्पादन तथा जवाफदेहीताको स्तरमा अभिबृद्धि गर्नु ।
समष्टिगत रणनीति	१ कृषि, पशुपंक्षी तथा वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगिकरण गर्ने २ गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, सरसफाई तथा खानेपानी सेवा सुविधा तथा सशक्तिकरण प्रवर्धन तथा सुनिश्चिता गने ३ अन्तर आवद्धता, बजार र सुरक्षित आवास, स्वच्छ उर्जा तथा संचारका पुर्वाधार विस्तार र स्तरोन्नति गर्ने ४ विकास प्रक्रिया तथा नतिजालाई वातावरणमैत्री, उत्थानशील र दीगो बनाउने ५ अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र समुदायको समन्वय, साझेदारी र सहकार्यलाई सुदृढ बनाउने

स्रोत: आवधिक विकास योजना २०७७

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

तादी गाउँपालिकाले तयार पारेको आवधिक विकास योजना र गाउँपालिका प्रोफाइलमा उल्लेखित लक्ष्यहरूमा आगामी वर्षको समष्तिगत आर्थिक खाका तयार पारेको छ । आर्थिक खाका तयार पार्दा कृषि र पशु क्षेत्रको स्थलगत रुपमा तथ्याङ्क संकलन गरि सोही आधारमा तयार पारिएको छ भने अन्य तथ्याङ्कहरु आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका पार्श्वचित्र र प्रदेशको पञ्चबर्षिक योजना समेतलाई आधार मानिएको छ । तलको तालिकामा उल्लेखित सूचकहरुका सम्बन्धमा कतिपय विषयको अध्ययन गाउँपालिकाको आफ्नो प्रयासले मात्र पनि सम्भव नहुने खालका छन भने आफूले अध्ययन गर्न सकिने विषयवस्तुका विवरण पनि अद्यावधिक नभएको अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा विद्यमान अवस्था विश्लेषण गर्न समस्या रहेको तथा कमजोर क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता र लागनीको मात्रा पहिचान गर्न वैज्ञानिक आधार तयार नभएको देखिन्छ ।

तालिका १ : आर्थिक खाका

क्रस	सूचक	एकाई	अनुमानित उपलब्धि आव ०८।०८१	मध्यमकालिन लक्ष्य		
				०८१।८२	०८२।८३	०८३।८४
१	वार्षिक उत्पादन (कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्र)	रु. लाखमा	७००	७५०	८००	९००
२	औषत पारिवारीक आय	रु. हजारमा	२५	३०	३५	५०
३	उद्योग, व्यापार र व्यवसाय	संख्या	५६०	६००	६५०	७००
४	सुचिकृत बेरोजगारहरु लाई औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	औषत दिन	३०	४०	५०	१००
५	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना (पालिका बाट सिफारिस गरेको आधारमा)	संख्या	२०	२५	३०	४०
६	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	५	७	९	१५
७	सहकारी संस्थाहरु	संख्या	२५	२५	२७	३०

विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्र गत तथा आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइलबाट तयार पारिएको ।

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाँका

तादी गाउँपालिकाको गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजनाका साथै स्थलगत अध्ययनका आधारमा तादी गाउँपालिकाको नतिजा खाका सम्बन्धित उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनामा संलग्न गरिएको छ ।

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

तादी गाउँपालिकाको श्रोत अनुमान गर्दा देहायका आधार अपनाईएको छ ।

१. आवधिक विकास योजनाले लिएको लक्ष्य र आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को बिनियोजित बजेट तथा आम्दानी र खर्चको आंकलनका आधारमा गरिएको छ । दोश्रो र तेश्रो वर्ष को प्रक्षेपण गर्दा समेत गाउँपालिकाको आवधिक योजनाका लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ।

२. संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड, समानीकरण अनुदान, विशेष अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाड, राजस्व बाँडफाँड, समानीकरण अनुदान, विशेष अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदानको आकलन गरिएको छ ।

३. त्यसैगरि राजस्व बाँडफाँडबाट गाउँपालिकालाई प्राप्त प्राप्त हुने राजस्वलाई समेत आधार बनाईएको छ ।

५. मध्यमकालीन खर्च संरचना निर्माणका लागि आर्थिक प्रशासन शाखा, राजश्व परिचालन शाखाबाट प्राप्त तथ्याङ्कका आधारमा आगामी बर्षको बजेट खाका प्रक्षेपण गरिएको छ ।

४. उल्लेखित आधारहरुलाई विश्लेषण गर्दा आगामी तीन वर्षको कुल बजेट रु २,१३,२४,०४,७००/ प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका २ : बजेट खाका

आय शीर्षक	२०७८।०७९	२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	२०८२।०८३	२०८३।०८४
	वास्तविक आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण
संघीय सरकार	२९२९३२९७८.	२९३३८२२१५.	२९२४००००० .	३५०८८०००० .	४२१०५६००० .	५०५२६७२०० .
१३३११ समानिकरण अनुदान	८३०००००० .	७७३३१२१५.	७८४००००० .	९४०८०००० .	११२८९६००० .	१३५४७५२०० .
१३३१२ शसर्त अनुदान चालु	१७७२३९५५८.	१८२०७६१८२.७५	१८०००००००.	२१६००००००.	२५९२०००००.	३११०४००००.
१३३१३ शसर्त अनुदान पुँजीगत	२९१०१०००.	२८९७४८१७.२५	२१००००००.	२५२०००००.	३०२४००००.	३६२८८०००.
१३३१७ समपुरक अनुदान पुँजीगत	३५९२४२०.	५००००००.	५००००००.	६००००००.	७२०००००.	८६४००००.
१३३१५ विशेष अनुदान पुँजीगत			८००००००.	९६०००००.	११५२००००.	१३८२४०००.
प्रदेश सरकार	३६६६९७५०.	७३३९४१९६.	६८८६२०००.	८२६३४४००.	९९१६१२८०.	११८९९३५३६.
१३३११ समानिकरण अनुदान	४८६४५००.	७६११०००.	७२०८०००.	८६४९६००.	१०३७९५२०.	१२४५५४२४.
१३३१२ शसर्त अनुदान चालु	१४५२८२५०.	३६२८४१९६.	२२१५४०००.	२६५८४८००.	३१९०१७६०.	३८२८२११२.
१३३१३ शसर्त अनुदान पुँजीगत			४५०००००.	५४०००००.	६४८००००.	७७७६०००.
१३३१४ विषेश अनुदान चालु	२२५००००.	४५०००००.	१००००००००.	१२००००००.	१४४०००००.	१७२८००००.
१३३१६ समपुरक अनुदान चालु	१५०२७०००.	२४९९९०००.			०.	०.
१३३१७ समपुरक अनुदान पुँजीगत			२५००००००.	३०००००००.	३६००००००.	४३२०००००.
राजस्व बाडफाड	४१५४४७१८.५७	८३०९१०६३.९६	८६८८१०५६.	१०४२५७२६७.	१२५१०८७२०.४	१५०१३०४६४.४८
११४११ बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धि कर	३११५६२१८.३८	६९७७६७८३.२८	६९५२५२००.	८३४३०२४०.	१००११६२८८.	१२०१३९५४५.६
११४२१ बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क	१००३५८००.१९				०.	०.
११४५६ बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	०	१२५५०७६५.६८	१४१५५८५६.	१६९८७०२७.	२०३८४४३२.४	२४४६१३१८.८८
१४१५७ बाँडफाँड भई प्राप्त दहत्तर बहत्तरको विक्रिबाट प्राप्त हुने आय	३५२७००.	७६३५१५.	३२०००००.	३८४००००.	४६०८०००.	५५२९६००.

आय शीर्षक	२०७८।०७९	२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	२०८२।०८३	२०८३।०८४
	वास्तविक आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण
१४१५४ बाँडफाँड भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी					०.	०.
१४१५५ बाँडफाँड भई प्राप्त जलस्रोत सम्बन्धी रोयल्टी					०.	०.
१४१५६ बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी					०.	०.
अन्तरिक श्रोत	६९२१५९२.५२	५७९८८२९०.४	४००४४७५७.५	४८०५३८००.	५७६६४५६०.	६९१९७४७२.
११३१३ एकीकृत सम्पती कर	०	०	१०००००.	१२००००.	१४४०००.	१७२८००.
११३१४ भुमिकर/मालपोत	११३९१४०.५२	४०३६२४.९३	१३०००००.	१५६००००.	१८७२०००.	२२४६४००.
११३२१ वहाल कर	१५००००.	९,४५०.००	२०८०००.	२४९६००.	२९९५२०.	३५९४२४.
११६९१ अन्य कर	१५००००.	५६८१९५२.८४	१५००००.	१८००००.	२१६०००.	२५९२००.
१३४११ अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	४७८२४५२.		१५९९०४.		०.	०.
१४२१३ अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम			१५९९०४.	१९१८८५.	२३०२६२.	२७६३१४.४
१४२४२ नक्सापास दस्तुर	२०००००.	३,६१०.००	३१५०००.	३७८०००.	४५३६००.	५४४३२०.
१४२४३ सिफारिश दस्तुर	५०००००.	१,१००.००	११०००००.	१३२००००.	१५८४०००.	१९००८००.
१४२५३ व्यावसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	७,२०५.००	८५९०००.	१०३०८००.	१२३६९६०.	१४८४३५२.
१४३११ न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	६,२८०.००	११००००.	१३२०००.	१५८४००.	१९००८०.
१४२४९ अन्य दस्तुर			१५८०००.	१८९६००.	२२७५२०.	२७३०२४.
३२१२२ बैंक मौज्दात	०	५१८७५०६७.६३	३५५८४८५३.५	४२८९३८००.	५१४७२५६०.	६१७६७०७२.
जम्मा	३७८०६९०३९.०९	५०७८५५७६५.३६	४८८१८७८१३.५	५८५८२५४६७.	७०२९९०५६०.४	८४३५८८६७२.४८

तालिका ३ : बजेटको स्रोत शारांश

क.सं.	बजेटका स्रोतहरु	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को अनुमान	प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
					२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	
१	आन्तरिक स्रोत	४८४६६३११	१४१०७९३५४	१२६९२५८१४	१५२३११०६७	१८२७७३२८०	२१९३२७९३६	५५४४१२२८४
२	नेपाल सरकारको श्रोत	२९२९३२९७८	२९३३८२२१५	२९२४०००००	३५०८८००००	४२१०५६०००	५०५२६७२००	१२७७२०३२००
३	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त श्रोत	३६६६९७५०	७३३९४१९६	६८८६२०००	८२६३४४००	९९१६१२८०	११८९९३५३६	३००७८९२१६
४	अन्य स्रोत	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा	**३७८०६९०३९**	**५०७८५५७६५**	**४८८१८७८१४**	**५८५८२५४६७**	**७०२९९०५६०**	**८४३५८८६७२**	**२१३२४०४७००**

परिच्छेद ३ : स्थानीय मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.१ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

मध्यमकालीन खर्च संरचना निर्माण गर्ने क्रममा तादी गाउँपालिकाद्वारा तयार पारिएको गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना, बार्षिक बजेटहरुका साथै विषयगत समितिहरुसंगको छलफलबाट प्राप्त नतिजाका आधारमा तादी गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट विनियोजन तथा प्रपेक्षणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ । बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण विषयगत क्षेत्र सहितको विवरण अनुसूची १ मा राखिएको छ ।

३.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण देहायबमोजिम रहेको छ ।

तालिका ४: प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्राथमिकता क्रम	आयोजना संख्या	आ.व. २०८१।८२ को प्रक्षेपण		आ.व. २०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो (P1)	१०२	४१५९३६	७१%	४९९१२४	७१%	५९८९४९	७१%
दोस्रो (P2)	४१	१६९८८९	२९%	२०३८६७	२९%	२४४६४१	२९%
जम्मा	**१४३**	५८५८२६	१००%	७०२९९१	१००%	८४३५९०	१००%

३.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ५: दिगो विकास लक्ष्यका सूचकका आधारमा प्राथमिकीकरण

दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना संख्या	आ.व. २०८१।८२ को प्रक्षेपण		आ.व. २०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१.	६	१३२,८०६	२२.६७	१५९,३६८	२२.६७	१९१,२४२	२२.६७
२.	१५	४०,१६९	६.८६	४८,२०२	६.८६	५७,८४६	६.८६
३.	१३	१५०,२८३	२५.६५	१८०,३४०	२५.६५	२१६,४०५	२५.६५
४.	९	१५२,३१४	२६.००	१८२,७७९	२६.००	२१९,३३३	२६.००

दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना संख्या	आ.व. २०८१।८२ को प्रक्षेपण		आ.व. २०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
५.	१६	११७१५	२.००	१४०६०	२.००	१६८७२	२.००
६.	७	११,७१६	२.००	१४,०६०	२.००	१६,८७१	२.००
७.	३	६४४४	१.१०	७७३२	१.१०	९२८०	१.१०
८.	११	७,३३४	१.२५	८,८०२	१.२५	१०,५६२	१.२५
९.	२	१७४६	०.३०	१२३०	०.१७	१४७६	०.१७
१०.	६	१३,९३७	२.३८	१७,३४९	२.४७	२०,८२०	२.४७
११.	०	०	०.००	०	०.००	०	०.००
१२.	१	५३२	०.०९	८७९	०.१३	१०५४	०.१२
१३.	१२	७७३३	१.३२	९२७९	१.३२	१११३४	१.३२
१४.	०	०	०.००	०	०.००	०	०.००
१५.	११	९,८४२	१.६८	११,८०९	१.६८	१४१७२	१.६८
१६.	१	३,६९१	०.६३	४,४२९	०.६३	५३१५	०.६३
१७.	२९	३५५६४	६.०७	३९७६२	५.६६	४७७१३	५.६६
जम्मा	**१४३**	**५८५,८२६**	**१००**	**७०२,९९१**	**१००**	**८४३,५९०**	**१००**

३.४ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ६: लैंगिक संकेतका आधारमा प्राथमिकीकरण

संकेत नम्बर	लैगिक संकेत	आ.व. २०८१।८२ को विनियोजन		आ.व. २०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	५८५८३	१०%	७०२९९	१०%	८४३५९	१०%
२	अप्रत्यक्ष लाभ	१९३३२३	३३%	२३१९८७	३३%	२७८३८५	३३%
३	तटस्थ	३३३९२१	५७%	४००७०५	५७%	४८०८४६	५७%
	जम्मा	५८५८२६	**१००%**	७०२९९१	**१००%**	८४३५९०	**१००%**
१	सांकेतिकरण नगरिएको						
	जम्मा	**५८५८२६**	१००%	**७०२९९१**	१००%	**८४३५९०**	१००%

३.५ जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ७ : जलवायु संकेतका आधारमा प्राथमिकीकरण

संकेत नम्बर	जलवायू परिवर्तन संकेत	आ.व. २०८१।८२ को प्रक्षेपण		आ.व. २०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	११७१७	२%	१४०६०	२%	१६८७२	२%
२	अप्रत्यक्ष लाभ	२८११९६	४८%	३३७४३६	४८%	४०४९२३	४८%
३	तटस्थ	२९२९१३	५०%	३५१४९६	५०%	४२१७९५	५०%
	जम्मा	**५८५८२६**	**१००%**	**७०२९९१**	**१००%**	**८४३५९०**	**१००%**
१	सांकेतिकरण नगरिएको						
	कुल जम्मा	**५८५८२६**	**१००%**	**७०२९९१**	**१००%**	**८४३५९०**	**१००%**

३.६ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ८: आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक बर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालू	पूँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१।८२	५८५,८२६	३८६,६४५	१९९,१८१	०	१५२,३१५	३५१,४९५	८२,०१६	०
२०८२।८३	७०२,९९१	४६३,९७४	२३९,०१७	०	१८२,७७८	४२१,७९५	९८,४१९	०
२०८३।८४	८४३,५९०	५५६,७६९	२८६,८२१	०	२१९,३३३	५०६,१५४	११८,१०३	०

परिच्छेद ४ : आर्थिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत कृषि विकास, उद्योग र व्यापार, पर्यटन, बैंक, सहकारी तथा वित्तीय सेवा, जलश्रोत तथा सिंचाई, पशुपंक्षी विकास र श्रम तथा रोजगारी एव्म गरिबी निवारणजस्ता उप-क्षेत्रहरुको समस्या तथा चूनौति, उद्देश्य, नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य, विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान सहित संक्षिप्त विवरण, जोखिम तथा अनुमान पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

४.१ कृषि

पृष्ठभूमि

दिगो विकास लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्ममा भोकमुक्त विश्व बनाउने लक्ष्य लिएको सन्दर्भ तथा संघीय सरकारको घोषणा अनुरुप वि.सं. २०७७ सम्मा खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुने एवम् पाँच वर्षभित्र कृषि उत्पादकत्व दोब्बर गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको थियो । यसका लागि मूलभूत रुपमा १५ वर्षीय कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनबाट कृषिको यान्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने विश्वास लिईएको थियो ।

गाउँपालिकाको कृषितर्फको अवस्था विश्लेषण गर्दा कृषियोग्य जमिन ३७७७ हेक्टर रहेको छ । खेती कार्यमा करीव ८० प्रतिशतभन्दा बढी परिवार संलग्न रहेको एवं ती परिवारहरुले हाल ३०६७० रोपनी क्षेत्रफलमा खेती गरिरहेका छन् । खाद्य सुरक्षाको अवस्था हेर्दा आफ्नै उत्पादनले १२ महिना खान पुग्ने परिवार करिब १२ प्रतिशत अनुमान गरिएको छ ।

प्रमुख खाद्यान्नको रुपमा धान, गहुँ, मकै, कोदो रहेको छ भने सबै बालीहरु गरेर वार्षिक १४३०८१ क्वीण्टल उत्पादन हुने गरेको देखिएको छ । दलहन तथा तेलहनको उत्पादन क्रमशः ७९० क्वीण्टल र १४५६ क्वीण्टल हुने गरेको देखिन्छ । यसैगरी स्थानीय रैथाने धान झिनुवा मसिनोको प्रसस्त खेती हुने गरेको तथा फलफूल, अलैंची तथा कफी खेतीका लागि उपयुक्त हावापानी रहेको छ ।

व्यवसायिक हिसावले आलुखेती व्यवसायिक रुपमा नै खेती भैरहको एवं वार्षिक रुपमा करीव ७००० क्वीण्टल वरावरको आलु निर्यात हुने गरेको व्यवसायिक तरकारी खेतीको शुरुवात भएको करीव ८०० वटा प्लाष्टिक टनेलमा खेती भईरहेको, १६ वटा कृषि सहकारी, १२० वटा कृषक समूह र ४५ वटा व्यवसायिक कृषि फर्म क्रियाशील रहेको, ३१ जना अगुवा कृषक, ८ जना कृषि कार्यकर्ता क्रियाशील रहेको देखिन्छ । आवश्यक जनशक्तिको विकास, वजार पूर्वाधारहरुको विकास तथा वजार संजाल निर्माण गर्नेजस्ता कार्य गर्न सकेमा यस उपक्षेत्रको विकास गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ ।

समस्या तथा चूनौती

उन्नतजातको वीउवीजन, मल खाद्य, आधुनिक कृषि औजार समयमा उपलव्ध हुन नसक्नु, व्यवसायिक रुपमा तरकारी लगायत उच्च मोलको खेती प्रसार हुन नसक्नु, खाद्यान्न तथा आलु भण्डारणको सुविधा उपलव्ध हुन नसक्नुजस्ता समस्या विद्यमान देखिन्छन् । रैथाने जातको धानको संरक्षण नहुनु, फलफूल

खेती (लिची, आँप, कटहर, अनार आदि) व्यवसायिक नहुनु, उपजको वजार पहुँच एवं उत्पादनका सामग्रीको ढुवानीका लागि पर्याप्त कृषि सडक नहुनु कृषिक्षेत्रको व्यवसायिकरणका लागि चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।

स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालको विभिन्न प्रजातीका बीउ बिजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरुले माग र आवश्यकता अनुसारको वोट विरुवा प्राप्त हुन नसकेको अवस्था विद्यमान छ । रैथाने बीउ विजनको उपलब्धता र संरक्षण नहुँदा वाह्य तथा आनुबांशिक जातिय शुद्धता र गुणस्तर कम हुने बीउविजनको प्रयोग गर्नु पर्ने वाध्यता रहेको छ । सो बीउ विजन समेत समयमा उपलब्ध हुन सकिरहेको अवस्था छैन । जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने हानीकारण झार तथा किराहरुको प्रकोप लगायत पोषण र पानी सम्बन्धी जोखिममा बृद्धि भइरहेको छ ।

रणनीति

१. वडास्तरमा कृषि तथा पशुपन्छी सेवा केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने

२. कृषि व्यवसायलाई विशिष्टिकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने

३. दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन मार्फत प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्ने

४. कृषकलाई कृषि यान्त्रिकीकरण सहयोग गर्ने

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना एवम बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा रोजगार	जना	७५०	८००	९००	१०००
उन्नत विउ, जैविक मल, विषादी र आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६२	६५	७०	८०
कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न परिवार	प्रतिशत	७०	८२	७५	८०
साना किसान तथा उत्पादकको औषत वार्षिक आय	रु. हजारमा	१६०	२००	२२००	२५००

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
व्यवसायिक कृषि फार्म	संख्या	१९०	१९३	१९७	२००
सक्रिय व्यवसायिक कृषक सूमह	संख्या	१२०	१२३	१२६	१३०
व्यवसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	संख्या	८५०	९००	९५०	१०००
तरकारी उत्पादन	क्विन्टल	७०००	७१००	७३००	७५००
व्यवसायिक आलु उत्पादन	क्विन्टल	११०००	११५००	१२०००	१३०००
मह उत्पादन	के.जि.	१९००	१९५९	२०००	२१००
व्यावसायिक कृषि नर्सरी	संख्या	२०	२३	२५	३०
कोल्ड स्टोर/रष्टिक स्टोर/सेलार स्टोर	संख्या	३	३	४	५
कृषि संकलन केन्द्र	संख्या	६	७	८	९
१२ है महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	रोपनी	१२०००	१२३००	१२५००	१३०००
सुचारु नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजना (पोखरी, ड्रिप, लिफ्ट आदि)	संख्या	३	३	४	५
सुचारु कूलो तथा नहर आयोजना	संख्या	६२	६५	६८	७२

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका वस्तुगत प्रोफाइल

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा कृषि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ:

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु ०००.)				बजेटको श्रोत (रु.०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	२४,६०५	१६,२३९	८,३६६		६,३९७	१४,७६३	३,४४५	
०८२।८३	२९,५२६	१९,४८७	१०,०३९		७,६७७	१७,७१५	४,१३४	
०८३।८४	३५,४३१	२३,३८४	१२,०४६		९,२१२	२१,२५८	४,९६०	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु ०००)	पुष्ट्याइँ	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	उत्पादन पकेट विकास कार्यक्रम (कृषि फार्म स्थापना समेत)	कृषि उत्पादन बृद्धि गरी आत्मनिर्भर बन्नु	२०८१।८२ बाट २०८३।८४	८,९५६	बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन	एक वडा एक उत्पादन पकेट क्षेत्र निर्धारण भई उत्पादन शुरु हुने
२	जैविक मल तथा विषादी प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम (गोठ सुधार कार्यक्रम समेत)	अर्ग्यानिक उत्पादन बृद्धि गरी विषादीरहीत उत्पादनको प्रत्याभूत गराउने		८,०६०	सम्पन्न प्रतिवेदन	गाउँपालिकाभित्र ७० प्रतिशत कृषि उत्पादन विषादी रहीत हुने
३	कृषि प्राविधिक उत्पादन सहयोग कार्यक्रम	गाउँपालिकास्तरमा कृषि प्रविधिक उत्पादन गर्ने	२०८१।८२ बाट २०८३।८४	१०,७४७	बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन	गाउँपालिकाभित्र १० जना कृषि प्राविधिक थप भएका हुनेछन्
४	बहुउद्देश्यीय कृषि नर्सरी स्थापना र संचालन गर्ने	कृषिका लागि आवश्यक विरुपा		४,४७८	सम्पन्न प्रतिवेदन	गाउँपालिकाभित्र आवश्यक पर्ने ४० प्रतिशत विरुवा

क.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु ०००)	पुष्ट्याइँ	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
		गाउँपालिकाभित्रै उपलब्ध गराउने				गाउँपालिकाभित्र उपलब्ध हुने
५	फलफूल, कफि, किवी, भूई काफल, अलैची, मसलाजन्य खेतीको विकास र विस्तार गर्ने	उपरोक्त खेतीहरुको विस्तार गरी उत्पादन बढाउने	२०८१।८२ बाट २०८३।८४	५,३७४	सम्पन्न प्रतिवेदन	उपरोक्त खेतीहरुबाट उत्पादन शुरु भएको हुने
६	संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने	कृषि उत्पादनको बजारीकरणमा सहयोग पुग्ने		१०,७४७	बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन	गाउँपालिकामा थप ३ वटा संकलन केन्द्र र २ वटा प्रशोधन केन्द्र स्थापना भएको हुनेछ
७	खाद्यान्न तथा वीउ भण्डारण गृह निर्माण	खाद्यान्न तथा विउ विजनको भण्डारण गरी उपलब्धताको सुनिश्चितता गर्न	२०८१।८२ बाट २०८३।८४	७,१६५	सम्पन्न प्रतिवेदन	गाउँपालिकाका ५० प्रतिशत कृषकहरुले खाद्यान्न तथा विऊ विजन भण्डारण गरेका हुनेछन्
८	कृषि यान्त्रिकीकरणमा अनुदान सहयोग कार्यक्रम	कृषि यान्त्रिकरण मार्फत उत्पादन श्रमको कम खपत र उत्पादन बृद्धि	२०८१।८२ बाट २०८३।८४	१३,४३४	बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन	थप ५० जना कृषकहरुलाई विभिन्न कृषि यन्त्र उपलब्ध गराइएको हुनेछ
९	कृषि सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	कृषि विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने	सालबसाली	२०,५९९	प्रगति प्रतिवेदन	गाउँपालिकाका ८० प्रतिशत कृषकले कृषि सम्बन्धी प्राविधिक सेवा प्राप्त गरेका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

कृषि, प्रविधि, बजारीकरण, बजार सञ्जाल निर्माण, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, कृषि प्रसार, कृषि भूमिको संरक्षण र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन्छ । यसैगरी कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन र प्रकोपको असरको जोखिम संभावना अधिक रहन सक्दछ ।

४.२ पशु विकास

पृष्ठभूमि

गाउँपालिकामा करीव ६७ प्रतिशत घरपरिवार पशुपालन कार्यमा संलग्न रहेको देखिएको छ । दूग्ध उत्पादनका लागि ६२४० पशु चौपाया रहेको जसबाट दैनिक ४२१३ लिटर दूध उत्पादन हुने गरेको छ भने मासुका लागि ८७४३ वटा खसीबोका पालन भैरहेको छ । पशुपालनका लागि चरण क्षेत्रको रुपमा २६ हेक्टर क्षेत्रफल जग्गाको उपयोग भैरहेको छ ।

पशुसेवा प्राविधिकको अवस्था हेर्दा ५ जना ग्रामीण पशु कार्यकर्ता रहेको देखिन्छ । पशुपालन कार्यमा १० वटा पशुपालन फर्म संचालनमा रहेका छन् । व्यवसायिक पशुपालन कार्यबाट करीव ४५ जना रोजगार भएको देखिन्छ ।

पशु विकासका लागि गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्याप्त चरण क्षेत्रको विकास गर्न सकिने, पशुजन्य उत्पादनको वजारको सम्भावना रहेको एवं उत्पादकत्व बृद्धि, वजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरुको व्यवसायिक दक्षता अभिबृद्धिजस्ता कार्य गर्न सकेमा यस क्षेत्रमा पशुपालन कार्यलाई थप व्यवसायिक वनाउन सकिने देखिन्छ ।

समस्या तथा चूनौति

उन्नत जातको गाईभैसी, बाखापालन नहुनु, आधुनिक किसिमको गोठ, खोरको व्यवस्थामा कमी, उन्नत घाँसको व्यवस्था नहुनु तथा दक्ष प्राविधिकको सेवा विस्तार हुन नसक्नु, सरल कर्जा र वीमाको व्यवस्था नहुनु उत्पादकत्व बृद्धि, वजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरुको व्यवसायिक दक्षता अभिबृद्धिजस्ता कार्य अझैपनि चुनौतिको रुपमा रहिरहेको छ । पर्याप्त एग्रोभेटको अभाव, उन्नत जातको घाँसहरुको कमी, दक्ष जनशक्तिको अभाव, पशु स्वास्थ्य उपकरणको कमी, नश्ल सुधारको कमी, भेटेरीनरी प्रसार सेवाको कमीजस्ता पक्षपनि थप समस्याको रुपमा रहेको छ ।

उद्देश्य

१. सार्वजनिक जमिनलाई पशु आहार वा घाँस उत्पादन गर्न प्रयोग गर्ने

२. पशुपालन तथा पंक्षीपालनलाई मर्यादित व्यवसायको रुपमा विकास गर्ने

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल एवम कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
कुखुरा तथा पन्छीको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	१५०	१५५	१६०	१७०
सुँगुर वा वंगुरको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	३५	३६	३८	४०
खसी, वोका, भेडाको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	२००	२१०	२२०	२४०
राँगाको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	६५	७०	७५	८०
बार्षिक दूध उत्पादन	लाख लिटर	११	११.२०	११.५०	१२
व्यवसायिक पशुपालन फर्म	संख्या	९०	९३	९६	१००
सक्रिय पशुपालन समूह	संख्या	३०	३३	३६	४०
व्यवसायिक कुखुरापालन फर्म	संख्या	४५	४८	५२	६०
क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	३	४	५	६
पशुपालनसम्बन्धी प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन्, क्यासट्रेसन आदि) उपयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३०	४०	५०	६०
चिस्यान केन्द्र/संकलन केन्द्र	संख्या	१	१	२	२

श्रोत: गाउँपालिका वस्तुगत विवरण प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा पशु उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु ०००.)				बजेटको श्रोत (रु.०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	५,८५८	३,८६६	१,९९२		१,५२३	३,५१५	८२०	
०८२।८३	७,०३०	४,६४०	२,३९०		१,८२८	४,२१८	९८४	
०८३।८४	८,४३६	५,५६८	२,८६८		२,१९३	५,०६२	१,१८१	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको पशु सेवा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	नश्ल सुधार तथा पशु उपचार केन्द्र स्थापना	पशु उपचार सेवाको अभिबृद्धि गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**३,१९९**	पशुपंक्षि उपचारमा सजकतता भएको हुनेछ ।
२.	उन्नत घाँसेबाली विस्तार कार्यक्रम	घाँसको उत्पादन बृद्धि गरी आत्मनिर्भर बन्ने		**२,१३२**	वार्षिक घाँस उत्पादन ५ प्रतिशतले बृद्धि भएको हुनेछ
३.	व्यवसायिक पशु तथा पन्छीपालन कार्यक्रम	पशुपालन तथा पंक्षीपालन व्यवसाय अभिबृद्धि गर्ने		**३,१९९**	२० जना व्यवसायिक पशुपालक तथा पंक्षीपालक कृषक थप भएको हुनेछन्
४.	उन्नत जातको बाखा स्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने	स्थानीयस्तरमा उन्नत जातको बाखाको प्रजनन गराउने ।	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**१,९१९**	गाउँपालिकाभित्र १५ प्रतिशत कृषकले उन्नत जातको बाखा पालन गरेका हुनेछन्

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना	स्थानीयस्तरमा उत्पादित दुधको संकलन तथा बक्री गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	३,४१२	स्थानीयस्तरमा उत्पादित दुधमध्ये ३० प्रतिशत दुध चिस्यान केन्द्रमा संकलन भई बिक्री भएको हुनेछ
६.	मासु बजार विकास कार्यक्रम	स्थानीयस्तरमा उत्पादित मासुको बिक्रीका लागि सहजीकरण गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,०६६	स्थानीय स्तरमा उत्पादित मासुमा ३० प्रतिशत बढी उत्पादन हुनेछ
७.	पशुसेवा सम्बन्धी सालवसाली कार्यक्रम	पशुसेवा अन्तर्गतका सेवाहरु निरन्तर सञ्चालन गर्ने	निरन्तर	६,३९७	गाउँपालिकाका कृषकहरुले पशु सेवा सम्बन्धी प्राविधिक सेवा प्राप्त गरेका हुनेछन्

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक कार्यक्रम र छलफल

जोखिम तथा अनुमान

पशुपन्छी क्षेत्रका समय सीमा तोकिएका कतिपय कार्यक्रमहरु सशर्त अनुदानमा प्राप्त हुने हुदा ति कार्यक्रमहरुको समयमा समापन गर्न, माहामारीको समयावधिका पशुपन्छी अन्तरगतका कार्यक्रमहरु प्रभावित हुने साथै स्थानिय तहवाट सम्पादन हुँदै आएका कार्यक्रमको तथ्यांक संकलन, विश्लेषण र प्रतिवेदनमा समानजस्यता कायम हुने र वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त हुने विप्रेषणको रकम कृषि तथा पशुपंछी व्यवसायक्षेत्रको पुँजी निमार्णमा लगाउने वातावरण निर्माण हुनेछ । प्रविधि, मल, गुणस्तरीय पशुजन्य सेवाको सुलभ आपूर्ति, उचित बजारीकरण गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्तीमा जोखिम रहने आकलन गर्न सकिन्छ ।

४.३ उद्योग तथा व्यापार

पृष्ठभूमि

तादी गाउँपालिका औद्योगिक गाउँपालिका भन्दा पनि आवसीय क्षेत्रको रुपमा विकास भएको गाउँपालिका हो । यहाँ ठूलाठूला उद्योगहरु छैनन् साथै वातावरणीय र जमिनको उपलब्धता दुबै दृष्टिकोणले ठूला उद्योग खुल्ने सम्भावना कम रहेको छ । उद्योग व्यवसायनै आम मानिसहरुको आयआर्जनको प्रमुख आधार भएकाले गाउँपालिकाले खासगरी साना तथा घरेलु उद्योग तथा सेवामूलक व्यवसायको प्रवर्द्धनलाई प्राथमिकता राखि कार्य गर्दै आइरहेको छ ।

गाउँपालिकामा आर्थिक कारोवार गर्ने व्यापार व्यवसायको संख्या करीव ८५५ रहेका, संचालित व्यापार व्यवसायमा २०३२ जना संलग्न रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा २० वटा परम्परागत र ८ वटा सुधारिएको पानी घट्ट संचालनमा रहेका, ३२ वटा मिलहरु संचालनमा रहेका, १० वटा फर्निचर र ५ वटा मेटल वर्कशप संचालनमा रहेको

वडा नं. ५ मा १ वटा ईंटाभट्टा संचालनमा रहेको देखिन्छ । यसैगरी वैदेशिक रोजगारबाट रेमिट्यान्सलाई व्यवसायमा लगाउनका साथै वैदेशिक रोजगारीबाट भित्रिएको दक्ष जनशक्तिलाई स्थानीयस्तरमा उपलव्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरुको स्थापना गरी संचालन गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ ।

समस्या तथा चूनौती

व्यवसायको सोच र संस्कारको अभाव, पुर्वाधारको अभाव (व्यावसायिक सडक, कृषि सडक), तालिम तथा प्रशिक्षण केन्द्रको अभाव, व्यवसायिक प्रविधिको अभाव, व्यवसायिक सेवा प्रदायक संस्थाको अभाव, बैंक तथा वित्तिय सस्थाको अभाव, महिला, दलित, पिछडिएका वर्गहरुलाई उद्योग व्यवसायमा आकर्षण गर्न नसकेको, स्थानिय श्रोत, साधन, सिप, जनशक्तिको परिचालन गरी विकासको लागि नीति तथा रणनीतिको कमी तथा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा नीतिको कमी रहेको देखिन्छ । यसका अतिरिक्त उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यवसायिक सुचना केन्द्रको कमिजस्ता पक्षपनि उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ ।

उद्देश्य

उद्यमशिलताको वृद्धि मार्फत उद्योग व्यवसायहरुको विकास र विस्तार गर्नु

रणनीति

१. स्थानीय स्रोत साधन, , कच्चा पदार्थ तथा सीप र प्रविधिमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने ।

२. औद्योगिक विकासको आधार तयार गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
उद्योग तथा व्यवसायमा संलग्न जनसंख्या	संख्या	७८०	८००	८५०	९००

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
सुचारु व्यापार व्यवसाय	संख्या	१५५	१६०	१६५	१७०
चालु लघु उद्योग	संख्या	०	१	१	२
चालु घरेलु उद्योग	संख्या	३	३	४	६
साना उद्योग	संख्या	९	१०	११	१३
कच्चा पदार्थको निकासी परिमाण	रु.हजारमा	०	५०	१००	२००
उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	संख्या	२	२	२	३
उद्यम सृजना र विकास सम्बन्धी तालिम लिने उद्यमी	संख्या	५०	६०	७०	१००
व्यवसायिक प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष व्यक्ति	संख्या	८९	९५	१००	११०

श्रोत: आवधिक विकास योजना र गाउँपालिका वस्तुगत विवरण प्रोफाइल तथा प्रतिवेदन

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा उद्योग, व्यापार, श्रम र रोजगार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	३,५१५	२,३२०	१,१९५		९१४	२,१०९	४९२	
०८२।८३	४,२१८	२,७८४	१,४३४		१,०९७	२,५३१	५९१	
०८३।८४	५,०६२	३,३४१	१,७२१		१,३१६	३,०३७	७०९	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको उद्योग तथा व्यापार उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ ः

क.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	आद्योगिक ग्राम स्थापनाको संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	गाउँपालिकाक्षेत्र भित्रै उद्योग खोली स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधि र रोजगारी सृजना गर्ने	आ.व. ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म ।	३,८३८	गाउँपालिका क्षेत्रभित्रै औद्योगिक ग्राम स्थापनाको शुरुवात भएको हुनेछ
२.	कृषि, जडिबुटी र पशुपंक्षीजन्य उपजको प्रशोधन उद्योग स्थापना	गाउँपालिकामा उत्पादित कृषिजन्य पदार्थ, जडिबुटी र पशुपंक्षीजन्य उपजका् प्रशोधन गरी बजार प्रबर्द्धन गर्नु	आ.व. ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म ।	६,३९७	प्रशोधन उत्पादन भई उपजहरुको बजारिकरण भएको हुनेछ ।
३.	दक्ष जनशक्ति उत्पादन कार्यक्रम	गाउँपालिकाभित्र आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ति स्थानीयस्तरमै उपलब्ध गराउने ।		२,५५९	गाउँपालिकाभित्र थप २० जना दक्ष जनशक्ति तयार भएका हुनेछन् ।

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी उद्योग तथा व्यवसायमा परिचालन गर्न आवश्यक नीति र कार्यक्रम हुन जरुरी छ । उद्योग तथा व्यापार सम्बन्धी गाउँपालिकाको ठोस नीति नहुँदा वेरोजगार युवाहरुलाई कृषि तथा गैर कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षित गर्न कठिन देखिन्छ ।

४.४ पर्यटन तथा संस्कृति

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको खाद्य सुरक्षा, मर्यादित रोजगारी र आयको अधिकारलाई साकार पार्न संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको संयुक्त भूमिका रहन्छ । यसका लागि संघ, प्रदेश तथा स्थानीय कानून, नीति, योजनाको आधारमा स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध तथा विशेष प्रयास गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै नेपालको पर्यटन नीति २०६५ ले राष्ट्रिय सम्पदाहरूलाई दिगो उपयोगको माध्यमबाट पर्यटकीय क्रियाकलापमा प्रयोग गरी राष्ट्रिय आयमा पर्यटन क्षेत्रको उल्लेख्य मात्रमा बृद्धि गराई

जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्य राखेको छ । उपरोक्त संवैधानिक अधिकार क्षेत्र र राष्ट्रिय नीतिलाई मध्यनजर गरी गाउँपालिकाको समग्र विकासको एक अग्रणी क्षेत्रको रुपमा पर्यटन विकास तथा प्रवर्द्धनलाई उत्पादन, रोजगारी र आयवृद्धि तर्फ डोऱ्याउन पर्यटन र साँस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धी क्षेत्रको संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था समेत समस्या तथा चुनौति र चाल्नु पर्ने कदम बारे संक्षिप्त विश्लेषण देहायअनुसार गरिएको छ ।

तादी गाउँपालिकामा ९ वटा धार्मिक, ऐतिहासिक एवं पर्यटकीय स्थलहरु रहेको, वडा नं. ४ को बाघमारा ऐतिहासिक एवं पर्यटकीय हिसाव अत्यन्त महत्वपूर्ण मानिएको छ । वार्षिक करीब १०००० आन्तरिक पर्यटकहरु आउने गरेको तथा लामटाङ राष्ट्रिय निकुञ्ज जाने पदमार्ग वडा नं. ४ र १ मा पर्ने भएको हुँदापनि यसक्षेत्रको संभावना निकै रहेको देखिन्छ । स्थानीयस्तरका २० भन्दा बढी होटल तथा रेष्टुरेण्टहरु संचालनमा रहेका छन् ।

धार्मिक तथा साँस्कृतिक विविधता र सहिष्णुता रहेको यस क्षेत्रमा बौद्ध तथा हिन्दु धर्मसँग सम्बन्धित धार्मिक सम्पदा रहेको पाईन्छ । तामाङ, नेवारी र शेर्पा भाषाहरु मातृभाषाको रुपमा बोलिने गरिएको पाईन्छ । सोनाम ल्होसार यहाको मौलिक चाँड हो भने लामा नाच, झाँकी नाच, सेलो नाँच तामाङ जातिको मौलिक सँस्कृति हुन् । लाखेजात्रा, नवमीको दिन कोतपूजा तथा जात्रा यहाँको लोकप्रिय प्रचलनहरु हुन् । यसका साथौ हरिकिर्तन, सोरटी, असारे, लोक दोहोरी जस्ता साँस्कृतिक प्रचलन समेत जिवित छन् । खैँजडी, डम्फु र टुंना यहाका मौलिक बाजागाजा रुपमा प्रचलित छन् ।

समस्या तथा चूनौती

गाउँपालिकाभित्र पर्ने पर्यटकीय स्थल, सम्पदा र उपजको पहिचान, नक्शाकंन, संरक्षण र व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । महत्वपूर्ण पर्यटकीय क्षेत्र, सम्पदा र उपजलाई ध्यान दिई अत्यावश्यक पूर्वाधार तथा सेवा सुविधा विकास र विस्तार लगायत पर्यटकीय विकास सम्बन्धी स्पष्ट योजना नहुनु समस्याको रुपमा रहेको देखिन्छ । भएका पर्यटकीय सम्पदा, विशेषता, सेवा सुविधाको बारेमा पनि सूचना र प्रचारको कमी रहेको छ ।

मुलुकभर व्याप्त रहेका पश्चिमी संस्कृतिको प्रभावले तादी क्षेत्रलाई समेत छोडेको छैन । परिणाम स्वरुप नेवारी र शेर्पा भाषा लोप हुने अवस्थामा पुगेको छ । तामाङ तथा नेवार जातिका मौलिक नाच र गितहरुमा क्रमशः ह्रास आइरहेको छ । मौलिक कला संस्कृतिको संरक्षणमा ध्यान पुग्न सकेको छैन । कला तथा संस्कृति संरक्षणको लागि संरचनागत व्यवस्था पनि हुन सकेको छैन । भाषिक समस्याका कारण तामाङ्ग समुदायले नेपाली भाषामा जानकारी हासिल गर्न कठिनाई रहेका छ ।

लक्ष

- साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्ने

उद्देश्यहरु

गाउँपालिकाको साँस्कृतिक तथा पर्यटन विकास क्षेत्रको उद्देश्यहरु देहायअनुसार रहेका छन्:

१. स्थानीय कला तथा संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन एवं पर्यटकीय सेवा सुविधाको स्तरबृद्धि भएको हुनेछ ।

२. आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटकको आगमनमा बृद्धि भएको हुनेछ ।

रणनीति

१. पर्यटकीय स्थलको पहिचान नक्शाङ्कन, विकास र प्रवर्धन गर्ने

२. पर्यटकीय सम्पदा र सेवाको विशिष्टिकरण गर्ने

३. पर्यटनको विकासको माध्यमद्धारा दिगो रोजगारी सिर्जना र आय वृद्धी गरिनेछ ।

४. स्थानीय कला तथा संस्कृतिको संरक्षण गरी व्यवसायिकता तर्फ आकर्षित गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका बस्तुगत प्रोफाइल र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
पर्यटन विकास गुरुयोजना तर्जुमा	भए/ नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको
पर्यटन प्रवर्धनमा संलग्न संघ/संस्था	संख्या	०	१	१	२
पर्यटनसँग सबन्धित संयन्त्र/समिति	वटा	०	१	१	१
भमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (बाह्य)	संख्या	५०			
भ्रमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (आन्तरिक)	संख्या	२०००	२१००	२४००	३०००
तालिम प्राप्त टुर गाइड	संख्या	१७	२०	२५	३०
व्यवस्थित पर्यटकीय स्थल	संख्या	१	१	२	३

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
व्यवस्थित होमस्टे र ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ	संख्या	३	४	५	७
पर्यटकीय स्तरका होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	संख्या	५	६	८	१०
कृषि पर्यटन संचालन स्थान	संख्या	०	०	१	२
स्तरोन्नति गरिएका पर्यटकीय सम्पदा	संख्या	१	१	२	३
संचालित तथा व्यवस्थित पदमार्गको लम्बाई	कि.मि.	४	४.५	५	७
संरक्षित कला, सँस्कृति र सम्पदा	संख्या	७	८	९	९
मातृभाषा पढाइ हुने आधारभूत विद्यालय संख्या	संख्या	०	१	१	२

श्रोत: आवधिक विकास योजना र गाउँपालिका वस्तुगत विवरण प्रोफाइल

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा पर्यटन र संस्कृति उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.000)				बजेटको श्रोत (रु. 000)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	२,९२९	७३२	२,१९७		७६२	१,७५७	४१०	
२०८२/८३	३,५१५	८७९	२,६३६		९१४	२,१०९	४९२	
२०८३/८४	४,२१८	१,०५४	३,१६३		१,०९७	२,५३१	५९१	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको पर्यटन तथा संस्कृति उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	पर्यटन गुरुयोजना तयारी	गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका पर्यटकीय स्थलको पहिचान तथा प्रवर्द्धनका लागि कार्यक्रम तर्जुमा गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**९४६**	पर्यटन गुरुयोजना तयार भएको हुनेछ ।
२.	कृषि पर्यटन कार्यक्रम	कृषि कार्य मार्फत पर्यटन प्रवर्द्धन गरी आय आर्जन बढाउने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**२,४६६**	कृषि पर्यटन मार्फत ५०० जना पर्यटकले भ्रमण गरेका हुनेछन् ।
३.	कोतघरको विकास	ऐतिहासिक संरचनाको संरक्षण गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**९२४**	कोटघरको मर्मत सम्भार भएको हुनेछ
४.	पर्यटन पूर्वाधार, सुविधा सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	पर्यटन सम्बन्धी गतिविधिहरु संचालन गर्ने	सालबसाली	**२,८२०**	गाउँपालिकाभित्र पर्यटकीय गतिविधि क्रियाशील भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	पर्यटकीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	पर्यटनका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत गरी दुरुस्त राख्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	३,५०७	पर्यटकीय पूर्वाधारको निर्माण तथा मर्मत सम्भार भई पर्यटन आगमनमा १० प्र. ले बृद्धि भएको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना तथा बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी पर्यटन क्षेत्रमा परिचालन भए पर्यटन व्यवसाय आकर्षित हुने देखिन्छ । सरकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र र नागरिक साझेदारीहरुको सकृयतामा यस क्षेत्रको विकास र विस्तार हुनेछ । समग्र क्षेत्रको साझेदारी हुन नसकेमा पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित नजिता हासिल नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

४.५ वैक, सहकारी र वित्तीय सेवा

पृष्ठभूमि

पूँजीको संकलन र उचित सदुपयोग मार्फत आय आर्जन गर्न बैंक, लघु वित्त तथा सहकारीको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको ३ प्रमुख खम्बा मध्ये एक महत्वपूर्ण खम्बाको रूपमा रहेको सहकारी क्षेत्रको ग्रामीण अर्थतन्त्र सुदृढीकरणमा मुख्य सहयोगी भूमिका हुन्छ । यसले स्थानीय स्रोत साधन, सीप, पूँजीलाई ब्यापक रुपमा परिचालन गरि रोजगार तथा आयआर्जनमा योगदान गर्नेछ । साथै यस क्षेत्रले स्थानीय आवश्यकता अनुसार वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण गरी स्थानीय गाउँपालिकाबासीहरुको आर्थिक तथा सामाजिकस्तर सुधार गर्नमा योगदान गर्नेछ ।

वित्तीय पहुँच तथा सेवाको लागि गाउँपालिकामा २ वटा वाणिज्य वैंक शाखा, ७ वटा लघु वित्त संस्था तथा २८ वटा वचत तथा ऋण सहकारी संचालनमा रहेका छन् भने आमा समूह, सामुदायिक संस्था लगायत बचत समूहबाट समेत वित्तिय सेवा उपलब्ध रहेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रतर्फ क्रमशः जनताको आर्कषण बढ्दै गैरहेको, सानो रकम भए पनि बचत गर्नुपर्छ भन्ने चेतनाको क्रमश विकास भएको, सामूहिकता र सहकार्यमार्फत आर्थिक विकासको सम्भावना रहेको, सहकारीको परिचालन, नियमन, अनुगमन र खारेजी सम्बन्धी अधिकार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएकाले यस उपक्षेत्रका प्रमुख सम्भावना र अवसर रहेका छन् ।

समस्या तथा चूनौती

सहकारी संचालनमा कर्मचारी एवं पदाधिकारीहरुको क्षमतामा कमी, सहकारीहरुको नियमित एवं प्रभावकारी अनुगमन नहुनु, वित्तीय संस्थाबाट लिइने ऋणको सदुपयोग हुन नसक्नु एवं व्यवसायको

लागि ऋणको जोखिम उठाउने क्षमतामा कमी, स्थानीयहरुमा आम्दानी तथा बचतको मात्रामा अत्यन्तै कमी रहनु यस क्षेत्रको विस्तारका लागि चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

यसैगरी, सहकारी संस्था सम्बन्धी अधिकार स्थानीय सरकारको एकल अधिकारका रुपमा रहेकोले यही अधिकारका आधारमा स्थानीय कानुन र संस्थागत प्रबन्ध गरी सहकारी क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्ने अवसर गाउँपालिकालाई भए पनि समान उद्देश्य भएका सहकारीहरूलाई गाभ्ने, सहकारी क्षेत्रको स्रोतलाई स्थानीय आर्थिक विकासका क्षेत्रमा केन्द्रित गर्ने, एउटै उद्देश्य भएका सहकारीहरूबीचको प्रतिस्पर्धालाई स्वच्छ बनाउने र उत्पादनमुलक क्षेत्रमा सहकारीको लगानी बृद्धि गर्दै सदस्य तथा बचतकर्ताको पुँजीको सुरक्षा गरी आर्थिक विकासमा सहकारी क्षेत्रको योगदान बढाउने जस्ता चुनौती यस क्षेत्रमा रहेका छन् ।

लक्ष्य

गाउँपालिकाभित्र वित्तीय पहुँच बृद्धि भएको हुनेछ ।

रणनीति

१. व्यवसायिक गतिविधि केन्द्रित वित्तीय सेवाको पहुँच बृद्धि गर्ने

२. बैंकिङ कारोवारमा गाउँवासीको सहज पहुँच कायम गर्ने

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
सहकारी तथा वित्तीय संस्थामा आवद्ध घरपरिवार	प्रतिशत	५०	५५	६०	७०
सेवा सुचारु वैक शाखा र वित्तीय सेवा प्रदायक	संख्या	२	२	३	३
बैंक र वित्तीय संस्थाबाट औद्योगिक, व्यवसायिक क्षेत्रमा लगानी रकम	रु.लाखमा	४५०००	५००००	६००००	
बैकमा खाता हुने वा सेवा उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	७०	७१	७३	७५

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा सहकारी तथा वित्तिय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	१,१७२	७७३	३९८		३०५	७०३	१६४	
०८२।८३	१,४०६	९२८	४७८		३६६	८४४	१९७	
०८३।८४	१,६८७	१,११४	५७४		४३९	१,०१२	२३६	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको सहकारी तथा वित्तिय उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	जैविक उत्पादन, प्रसोधन र बजारीकरणका लागि सहकारी विकास कार्यक्रम	गाउँपालिका क्षेत्रमा उत्पादित वस्तुहरुको प्रवर्द्धन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	८१०	सहकारी मार्फत गाउँपालिकामा उत्पादित जैविक वस्तुहरुको बजार व्यवस्थित भएको हुनेछ
२.	बैंकिंग सेवा विस्तार कार्यक्रम	घर आँगनमा बैंकको पहुँच बढाई बैंकबाट प्रवाह हुने अधिकतम सेवा प्रहण गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	४२६	थप २ वटा बैंक स्थापना भएका हुनेछन्
३.	कृषि, पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, निर्माण व्यवसाय वेरोजगार उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम	बैंक तथा वित्तीय संस्थासँगको पहुँच बढाई उपरोक्त क्षेत्रमा लगानी बढाउने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,१३२	कृषि, पुशपालन, उद्योग, पर्यटन लगायत अन्य क्षेत्रमा बैंकको लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।
४.	विप्रेषण पुंजी परिचालन कार्यक्रम	बैंकमा निक्षेपको रुपमा रहेको पूँजी स्थानीयस्तरमा परिचालन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	८९६	विप्रेषण पुँजी लगानी भई थप ५ प्रतिशतले ऋण प्राप्त गरेका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना तथा बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वित्तीय एवम् सहकारी संस्थाहरु स्थानीय उत्पादन र सोको बजारीकरण, आर्थिक गतिविधिमा क्रियाशिल हुनु पर्ने हुन्छ । उपरोक्त अवस्था सिर्जना हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्न जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद ५ : सामाजिक क्षेत्र

शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद जस्ता उप-क्षेत्रहरु यस परिच्छेद अन्तर्गत रहेका छन् । जसमा उप-क्षेत्रहरुको समस्या तथा चूनौति, उद्देश्य, नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य, विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान सहित संक्षिप्त विवरण, जोखिम तथा अनुमान पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

५.१ शिक्षा तथा सीप विकास

पृष्ठभूमि

नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्ममा सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ पिउने पानी र सबैखाले विभेदको अन्त्य जस्ता सवालहरुलाई महत्वपूर्ण रुपमा उठान गरिएको छ । १५ औं राष्ट्रिय योजनाको अवधारणा पत्रले उपरोक्त विषयलाई समेत उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ । तादी गाउँपालिकामा शिक्षाको अवस्थालाई हेर्ने हो भने जम्मा ३१ वटा सामुदायिक विद्यालय छन् जस्मध्ये ५ वटा मावि र बाँकी आधारभूत तहका छन् । बजार क्षेत्रलाई मध्यनजर राखेर ५ वटा विद्यालय संस्थागत छन् जस मध्ये १ वटामा मावि तह सम्म पढाई हुन्छ । गाउँपालिका भित्र एक वटा बहुमुखी क्याम्पस रहेकोछ । प्रविधिको विकास सँगै ५ वटा माविमा ई हाजिरी र पुस्तकालय रहेको छ भने २ वटा माविमा विज्ञान प्रयोगशाला रहेको छ। एक वटा विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षाको पनि पढाई हुन्छ ।

सामुदायिक विद्यालय प्रति घटिरहेको आकर्षणलाई मध्यनजर गरी २ वटा सामुदायिक विद्यालयमा अंग्रजी माध्यमबाट पठनपाठन गर्ने गरिएको छ । स्थानीय शिक्षा ऐन गाउँसभाबाट पारित भै लागु भैसकेको छ । करिव ९३ प्रतिशत विद्यालर्थी विद्यालय जाने गरेको छ । समग्रमा शिक्षा सेवामा स्थानीयहरुले सन्तोष नै भएको कुरा व्यक्त गरेता पनि सुधार गर्नु धेरै पक्षहरु रहेका छन् ।

समस्या तथा चूनौती

शैक्षिक क्षेत्रमा आधारभूत, माध्यामिक, उच्च शिक्षा र प्राविधिक शिक्षामा विविध समस्या र चुनौतिहरु विद्यमान रहेका छन् । अधिकांश विद्यालयमा शिक्षकहरु भएता पनि विषयगत शिक्षकको अभाव छ । विद्यालयमा उपलव्ध फर्निचरहरु बालमैत्री र अपांगमैत्री छैनन् । ४ वटाबाहेक विद्यालयमा पुस्तकालयको व्यवस्था हुन सकेको छैन । विद्यालयहरुमा पर्याप्त मात्रमा कक्षा कोठा, शौचालय र खानेपानीको अभाव छ । विद्यार्थीहरुको क्षमता विकासको लागि सवै विद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलापहरु नियमित रुपमा हुन सकेको छैन । विद्यालयहरुमा आवश्यक मात्रमा खेलकुद सामग्री उपलव्ध गराउन सकिएको छैन । समय सापेक्ष शिक्षकहरुको क्षमता बढाउन शिक्षकहरुको लागि तालिमको व्यवस्था मिलाउन सकिएको छैन । विद्यालय र शिक्षकहरुको नियमितताको नियमित अनुगमन गर्ने विधि र प्रणालीको विकास नहुँदा शिक्षाको गुणस्तरलाई अझ प्रभावकारी रुपमा सुधार ल्याउन सकिएको छैन । केहि विद्यालयमा अंग्रजी माध्यमबाट पठनपाठन सुरु गरिएता पनि सवैमा प्रभावकारी रुपमा व्यवस्था गर्न नसकिएको देखिन्छ ।

रणनीति

१. आत्मनिर्भर तथा अनुशासित जनसक्ति उत्पादन गर्ने ।
२. मानब ससाधन, पुर्वाधार तथा प्रबिधिको बिकास र जिबनोपयोगि ज्ञान र शिपमा आधारित पाठ्यक्रम मार्फत सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने ।
३. प्रविधिमा आधारित प्रभावकारी संयन्त्रको स्थापना गरी विद्यालयहरुको अनुगमनको लागि अनुगमन गर्ने
४. श्रम बजारमा उपयोगी शिक्षालाई प्रवर्द्धन गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या	४८	५०	५५	६०
विद्यालय वाहिर रहेका (५-१५ वर्ष) बालबालिका	जना	२९८	२७५	२५०	२००
प्रारम्भिक बाल कक्षामा अध्ययनरत ४-५ बर्षका बालबालिका	जना	७०२	७१०	७५०	८००
कक्षा ८ को निरन्तरता दर	प्रतिशत	८५	८८	९०	१००
कक्षा १० को निरन्तरता दर	प्रतिशत	९५	९७	९८	१००
बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बल गर्ने विद्यालय	प्रतिशत	५०	५५	६०	८०
पानी तथा सरसफाइ सुविधासहित छात्र तथा छात्रा शौचालय निर्माण भएका विद्यालय	संख्या	३०	३१	३२	३५
कम्प्युटर र इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध विद्यालय	संख्या	२०	२२	२५	३०
बालमैत्री पुर्वाधार (पर्खाल, कक्षा कोठा र खेल मैदान) भएका विद्यालय	संख्या	८	९	१०	११
बालक्लव गठन भएका विद्यालय	संख्या	१४	१५	१६	१७

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
महिला शिक्षकको अनुपात	संख्या	५०/५०	५०/५०	५०/५०	५०/५०
विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका	संख्या	१०	११	१२	१५
प्राविधिक विद्यालय	संख्या	१	१	२	२
उच्च शिक्षा क्याम्पस	संख्या	१	१	१	२

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा शिक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	१५२,३१५	१००,५२८	५१,७८७		३९,६०२	९१,३८९	२१,३२४	
०८२।८३	१८२,७७७	१२०,६३३	६२,१४४		४७,५२२	१०९,६६६	२५,५८९	
०८३।८४	२१९,३३३	१४४,७६०	७४,५७३		५७,०२७	१३१,६००	३०,७०७	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको शिक्षा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	दिवा खाजा कार्यक्रम	विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम	निरन्तर	२७,७२१	गाउँपालिकाभित्रका सबै सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीका लागि दिवा खाजा उपलब्ध भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
२.	विद्यालय पुर्वाधार सुधार कार्यक्रम	सामुदायिक विद्यालयहरुमा थप पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरी पठन पाठन कार्य सहज बनाउन	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	८३,१६४	गाउँपालिकाका सबै सामुदायिक विद्यालयहरुमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।
३.	विद्यालय गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	अध्यापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरुको सहज व्यवस्थापन गर्न		५५,४४३	७५ प्रतिशत सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय गुणस्रत सुधार भएको हुनेछ
४.	स्नातकोत्तर तहको क्याम्पस संचालन	स्नातकोत्तर अध्ययन गर्न चाहने स्थानीय विद्यार्थीलाई सहज रुमा आफ्नै घर पायक स्थानमा उच्चस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	३३,२६६	गाउँपालिकाका २० जना विद्यार्थी स्नातकोत्तर तहमा अध्ययनरत हुनेछन्
५.	शैक्षिक गूणस्तर सुदृढीकरण कार्यक्रम	शैक्षिक गुणस्तर अभिबृद्धि गरी विद्यार्थीहरुलाई अधिकतम ज्ञान प्रदान गर्ने	निरन्तर	८३,१६४	गाउँपालिकाका ९० प्रतिशत सामुदायिक विद्यालयले तुलनात्मक रुपमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नेछन्
६.	स्थानीय पाठ्यक्रम व्यवस्थापन	संविधानले प्रत्याभूत गरेको अधिकार सहित स्थानीय भाषा प्रवर्द्धन	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	११,०८९	गाउँपालिकाका ५ वटा विद्यालयहरुमा स्थानीय पाठ्यक्रम लागू भएको हुनेछ ।
७.	गुणस्तर शिक्षा (ICT) प्रवर्द्धन कार्यक्रम	गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न		२२,१७७	गाउँपालिकाका ५० प्रतिशत सामुदायिक विद्यालयहरुमा गुणस्तर शिक्षा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
८.	विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विज्ञान तथा प्रविधिका विषयमा अधिकतम क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने	सालबसाली	१६,६३३	गाउँपालिकाका ४० प्रतिशत विद्यालयहरुमा विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
९.	सालवसाली कार्यक्रम	शैक्षिक क्रियाकलापहरु सहज रुपमा नियमत सञ्चालन गर्न	सालबसाली	२२१,७७०	गाउँपालिकाबाट सहज रुपमा शैक्षिक गतिविधिहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

सबै सरोकारवाला बीच प्रभावकारी समन्वय भई शैक्षिक क्षेत्रमा आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, पर्याप्त पूर्वाधार विकास, क्षमता विकासका अवसर, नवीनतम प्रविधिको उपयोग हुनेछ। सहकार्य र साझेदारी विकासको पक्षमा ध्यान दिन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम देखिन्छ।

५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिका एम्बुलेन्स सेवा र २४ घण्टे इमर्जेन्सी सेवा सहित २५ शैयाको १ वटा अस्पताल, ५ वटा वडामा स्वास्थ्य चौकीले आधारभुत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइ रहेका छन् । यि मध्ये २ वटा स्वास्थ्य संस्थामा ल्याव टेस्ट सुविधा र तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मी सहितको ३ वटामा वर्थिङ सेवा सञ्चालनमा रहेको छ। समुदायस्तरको स्वास्थ्यको लागि टोल टोलमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु क्रियाशिल रहेका छन् । यसको अलावा, समुदायमा आमा समूहहरु समेत क्रियाशिल रहेका छन् ।

प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा ७२ प्रकारको र स्वास्थ्यचौकीमा ५२ प्रकारको औषधि उपलव्ध छ। प्रत्येक महिना खोप क्लिनिक र गाउँघर क्लिनिक सञ्चालनमा रहेको छ भने सवै स्थास्थ्य संस्थबाट क्लिनिकल सेवा समेत उपलव्ध गराइएको छ । समग्रमा गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ।

समस्या तथा चूनौती

छिमेकी स्थानीय तहहरुसँगको तुलनामा तादी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य स्थिति सन्तोषजनक रहेता पनि पुर्वाधारको कमी, जनसक्तिको कमी र उच्चस्तरीय सेवामा सिमितताका कारण यस क्षेत्रमा स्वास्थ क्षेत्रमा विभिन्न खालका समस्या र चुनौति विद्यमान रहेका छन् । २५ शैयाको अस्पताल रहेता पनि चिकित्सक/विशेषज्ञ सेवा सहित पूर्ण रुपमा सञ्चालनमा आउन नसक्नाले त्रिशुली वा काठमाण्डौंका स्वास्थ्य संस्थाहरुको भर पर्नु पर्ने वाध्यता रहेको छ। अस्पतालमा पोष्टमार्टम सुविधा नहुदा दुर्घट्नका शव त्रिशुली वा काठमाण्डौ पुऱ्याउनु पर्ने बाध्यता रहेको छ। खोप क्लिनिक र गाउँघर क्लिनक एकै व्यक्तिबाट एकै दिन सञ्चालन हुँदा सेवा नियमित हुन सकेको छैन। स्वास्थ्य संस्थाहरुमा अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणाली नहुँदा कर्मचारीहरुको उपस्थितिमा नियमित हुन सकेको छैन। सवै स्वास्थ्य संस्थामा मापदण्ड अनुसारको भौतिक संरचना, ल्याव र बर्थिडसेन्टर स्थापना हुन सकेको छैन।

रणनीति

१. स्थानीयवासीको आधारभूत स्वास्थ्यमा पहुँच तथा पोषणको अवस्थामा गुणस्तरमा वृद्धि गर्ने।
२. स्वास्थ संस्थाहरुलाई व्यवस्थित गर्दै सर्वसूलभ र स्थानीयबासीको पहुँचमा बृद्धि गर्ने।
३. बहुक्षेत्रीय पोषण योजनालाई समन्वय र साझेदारि मार्फत अभिब्रिधि गरिनेछ।
४. गाउँपालिकास्थित अस्पतालमा थप विशेषज्ञ, अत्याधुनिक ल्याव र पोष्टमार्टम जस्ता अनिवार्य सेवाहरुको व्यवस्था गरी काठमण्डौसँगको परर्भिरता कम गर्ने।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका वस्तुगत प्रोफाइल र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
स्थानीय स्वास्थ्य संस्था	संख्या	६	७	८	९
कम तौल भएका ५ बर्षमूनीका बालबालिका	प्रतिशत	०	०	०	०
पूर्व प्रसूति सेवा ४ पटक प्राप्त गर्ने गर्भवती	प्रतिशत	४४.९०	४७	५५	७५
जन्मदा २५०० ग्रामभन्दा कम जन्मतौल भएका शिशु	प्रतिशत	३.४	३	२	१
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत	४५	५०	६०	१००
झाडापखालाको संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	संख्या	४३	३५	२५	१५
स्वाशप्रश्वासको संक्रमण (ARI) दर (प्रति हजारमा)	संख्या	१७९.५	१५०	१२०	१००
परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	६४	७०	७५	८०
स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार	संख्या	२०	३०	५०	८०
निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्यकर्मी	जना	७	१०	१५	२०
आयोडिनयुक्त नून प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९०	१००	१००	१००
आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदि) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	४	६	६	६

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल, प्रगति प्रतिवेदन

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.०००)				बजेटको श्रोत (रु.०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	५८,५८३	३८,६६४	१९,९१८		१५,२३१	३५,१५०	८,२०२	
०८२।८३	७०,२९९	४६,३९७	२३,९०२		१८,२७८	४२,१७९	९,८४२	
०८३।८४	८४,३५९	५५,६७७	२८,६८२		२१,९३३	५०,६१५	११,८१०	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	स्वास्थ्य सेवा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर अभिबृद्धि गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**२५,५८९**	स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने सबैखाले स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर बृद्धि भएको हुनेछ ।
२.	स्वास्थ्य पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**२९,८५४**	गाउँपालिकाका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधार सुधार भएको हुनेछ ।
३.	स्वास्थ्य सेवा विस्तार कार्यक्रम	स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरी बढी भन्दा बढी घरधूरीलाई सेवा प्रदान गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**३१,९८६**	गाउँपालिकाका १०० प्रतिशत घरधुरी कम्तिमा आधा घण्टाको दुरीमा स्वास्थ संस्था पुग्नेछन्

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.	क्षमता विकास कार्यक्रम	स्वास्थ्यकर्मी तथा अन्य कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	८,५३०	स्वास्थ्य संस्थाको कर्मचारीको दक्षता अभिबृद्धि भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुनेछ
५.	बर्थिङ सेन्टर स्थापना	वडाका स्वास्थ्य चौकीहरुमा क्रमशः बर्थिङ सेन्टर स्थापना गर्दै लैजाने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	४२,६४८	गाउँपालिकाका थप ३ वटा स्वास्थ्य चौकीमा बर्थिङ सेन्टर स्थापना भएको हुनेछ ।
६.	बर्थिङ्ग सेण्टरमा कुरुवा घर निर्माण	बर्थिङ सेन्टरमा सुत्केरी गराउन प्रोत्साहन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१०,६६२	बर्थिङ सेन्टरमा सुत्केरी गराउन आउने महिलाहरुले कुरुवा ल्याई राख्न सक्ने भएको हुनेछ
७.	सालवसाली कार्यक्रम	स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी कार्यहरु प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न	सालबसाली	६३,९७२	गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने स्वास्थ्य सेवाहरुले निरन्तरता पाएको हुनेछ ।

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

अन्तर निकाय तथा सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता, सहकार्य र साझेदारी हुन नसकेमा कोभिड १९ जस्ता महामारीले जनस्वास्थ्य तथा गाउँपालिकाबासीको सामाजिक तथा आर्थिक स्थिति क्षय गर्न सक्ने जोखिम रहेको छ ।

५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

पृष्ठभूमि

खानेपानी र सरसफाईका क्षेत्रमा तादी गाउँपालिकामा पछिल्ला वर्षमा उल्लेखनिय सुधार देखिएको छ। करिव ८० प्रतिशत घरमा खानेपानीका लागि धाराको पानी उपयोग हुने गरेको छ। तादीका सबै वडामा पानी मुहानहरुको पर्याप्त उपलब्धताले खानेपानीको उपयोगमा सहज तुल्याएको छ। यहाँ २० वटा भन्दा बढि खानेपानी व्यवस्थापन समितिहरु क्रियाशिल रहेका छन्। यस क्षेत्रमा सबै बासिन्दालाई स्वच्छ खानेपानीको पहुँच वृद्धि गर्न एक घर एक धारा अभियान कार्यान्वयनमा रहेको छ। गाउँपालिका खुला दिशा मुक्त क्षेत्र घोषणा भइ सकेकोले पुर्ण सरसफाइका अभ्यासहरु हुँदै गरेका छन्। यस क्षेत्रमा धुवाँ रहित चुलो निर्माण र उपयोग गर्ने अभ्यास रहेको छ । खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रमा गैरसरकारी क्षेत्रको सहयोग रहेको देखिन्छ । हालको अवस्था हेर्दा स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी चेतनामा क्रमशः बृद्धि हुँदै गएको छ ।

समस्या तथा चूनौती

यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य तथा सरसफाईको क्षेत्रमा सुधारका बावजुद स्वच्छ पानीको उपलब्धता र खानेपानी प्रणाली व्यवस्थित हुन सकेको देखिदैन। जनचेतनाको कमीको कारण खानेपानीका पाइपलाई अनावश्यक रुपमा क्षति पुऱ्याउने र व्यवस्थापन तथा वितरणमा बाधा पुऱ्याउने काम भैरहेको छ । पानीको मुहान बस्ति भन्दा टाढा हुनाले निर्माण र व्यवस्थापन लागत बढि हुने गरेको । उपलब्ध खानेपानीको ट्यांकी र मुहान खुल्ला हुनाले पानीको स्वच्छतामा असर परेको देखिन्छ। गाउँपालिका खुला दिशा मुक्त क्षेत्र घोषणा भए पनि पूर्ण कार्यान्वयनमा कमी रहेको छ भने सार्वजनिक सौचालयको व्यवस्था नहुँदा असहज अवस्था रहेको छ। सार्वजनिक स्थल तथा निजी घरमा फोहोरको व्यवस्थापनमा कमजोरीका कारण प्लास्टिक तथा सिसाजन्य फोहोर सहित कुहिने फोहोर व्यवस्थापन हुन सकेको छैन ।

रणनीति

स्वच्छ र सुरक्षित खानेपानीको पुर्वाधार तयार पार्दै स्वच्छ र सफा सरसफाई सेवाबाट बन्चित रहेका समुदायलाई खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुर्याउने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
निजीधारा उपलब्ध घरपरिवार	संख्या	१४५५	१६००	१८००	२०००
पाइपलाइनबाट वितरित पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	८६	९०	९५	१००
उपचार गरिएको/सुरक्षित खानेपानी सुविधा उपयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	१०	१५	२०	३०
स्वच्छ (प्यान भएको) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत	८३	८५	९०	१००
सार्वजनिक शौचालय	संख्या	२	३	४	५
जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००
फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत	१५	२५	३०	५०
सक्रिय खानेपानी र सरसफाई उपभोक्ता समिति	संख्या	३०	३२	३५	४०

श्रोतः गाउँपालिका वस्तुगत प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा खानेपानी तथा सरसफाइ उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	११,७१७	३,५१५	८,२०२		३,०४६	७,०३०	१,६४०	
०८२।८३	१४,०६०	४,२१८	९,८४२		३,६५६	८,४३६	१,९६८	
०८३।८४	१६,८७२	५,०६२	११,८१०		४,३८७	१०,१२३	२,३६२	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको खानेपानी तथा सरसफाइ उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	एकघर एकधारा कार्यक्रम	एकघर एकधारा कार्यक्रम कार्यान्वयन	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	६,८२४	गाउँपालिकाका थप ५०० घरमा धारा जोडिएको हुनेछ
२.	खानेपानी उपभोग र सरसफाई तालिम	खानेपानी उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिबृद्धि	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,२७९	उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिबृद्धि गरी सहज व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
३.	खानेपानी प्राविधिक तालिम	खानेपानी मर्मत सम्भार कार्यको सहजता गराउने	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	८५३	दक्ष प्राविधिक तयार भई खानेपानीको मर्मत सम्भार भएको हुनेछ
४.	खानेपानी मुहान संरक्षण कार्यक्रम	मुहान संरक्षण गरी खानेपानीको उपलब्धताको सुनिश्चिता गर्नु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	४,२६५	खानेपानीको मुहान संरक्षण भई बाह्रै महिना खानेपानीको उपलब्धताको सुनिश्चिता भएको हुनेछ ।

क.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	खानेपानी टंकी निर्माण तथा मर्मत	सालबसाली कार्यक्रम संचालन गर्नु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१२,७९४	खानेपानीका नयाँ आयोजना थप तथा पुराना आयोजना मर्मत भई थप ५०० घरमा खानेपानी आपूर्ति भएको हुनेछ।
६.	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउनु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	३,८३८	गाउँपालिकाका क्षेत्रमा जोडिएका ५० प्रतिशत धारामा स्वच्छ पानी उपलब्ध हुनेछ।
७.	सालवसाली कार्यक्रम	खानेपानी सम्बन्धी क्रियाकलाप नियमित गर्नु	सालबसाली	१२,७९४	गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिने खानेपानी सम्बन्धी कार्यहरु सहज रुपमा सञ्चालन भएका हुनेछन्

श्रोतः आवधिक विकास योजना र बाषिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

खानेपानीको स्रोतमा पर्ने प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नु चूनौति छ । साथै व्यवस्थित बसोबास, फोहारमैलाको उचित व्यवस्थापन, प्रदूषण नियन्त्रण जस्ता विषयलाई खानेपानी तथा ससरफाई सम्बन्धी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न जोखिम पक्षको रुपमा आँकलन गरिएको छ।

५.४ महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग (लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण)

पृष्ठभूमि

सामाजिक समावेशीकरण र लक्षित वर्गको हितका सम्बन्धमा हालका दिनहरुमा कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था र स्थानीय स्तरमा भए गरेका अभ्यासहरुले केही सकारात्मक परिवर्तन देखा परेका छन् । तादी गाउँपालिकामा ७० भन्दा बढि आमा समूह र महिला समूहहरु आ-आफ्नो विधान बनाई क्रियाशिल रहेको देखिन्छ । एकल महिला समूह गठन गरी खुत्रुके बचत कार्यक्रम जस्ता महिला शसक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ । गाउँपालिकास्तरमा बाल संरक्षण समिति रहेको छ । केहि विद्यालयमा बाल क्लव, ईको क्लव र स्काउट गठन भएको छ भने सबै माविमा जुनियर रेडक्रस गठन भई क्रियाशिल रहनुका सार्थ अन्य विद्यालयमा समेत बाल क्लव खोल्ने क्रम सुरु भएको देखिन्छ । जेहेन्दार विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने प्रचलन रहेको छ । गाउँपालिका भित्र १८८ जना पूर्ण अपांगता र ३०३ जना आंशिक अपांगता भएका छन् । गाउँपालिका भित्र दलित समुदाय पनि रहेको छ । यि सम्पूर्ण लक्षित समुहसँगको विकासका क्रियाकलापलाई व्यवस्थित गर्न महिला तथा बालवालिका शाखा र सामाजिक विकास शाखा क्रियाशिल रहेको छ।

समस्या तथा चूनौती

तादी गाउँपालिकामा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा हालका दिनमा सकारात्मक परिवर्तनहरु देखिएता पनि यथोचित पहल र सुधार हुन सकेको देखिदैन । पालिकास्तरमा लक्षित वर्गको संरचनागत पूर्वाधारको कमी रहेको छ । महिला साक्षरता कमी हुनुले महिला हिंसा अझै कायम रहेको पाईनछ । महिला बेरोजगारको कारण समुदायमा मानवबेचविखन जस्ता जघन्य अपराध हुने गरेको देखिन्छ ।

अझैपनि ग्रामीण क्षेत्रका कतिपय बालवालिकालाई घरायसी तथा कृषि कार्यमा काम लगाउने प्रचलनले विद्यालय जानबाट बञ्चित हुने गरेको छ । सवै विद्यालयमा बालक्लवहरु नहुनुका साथै बाल प्रतिभा विकास कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन नहुनाले बालविकास मा कमी आईरहेको छ । गाउँपालिकाका भौतिक पूर्वाधारहरु अपांगमैत्री भैनसेको अवस्था छ भने अपांगता भएकाहरुको क्षमता र सिपमा कमि हुनाले आर्थिक क्षमता र सामाजिक सम्मानमा कमि आएको देखिन्छ । पूर्ण अपांगता भएकाहरुको लागि पर्याप्त मात्रमा सहायक सामग्री पर्याप्त उपलव्ध गराउन नसकिएको अवस्था छ । लक्षित वर्गमा आत्मनिर्भरता र आत्मविस्वासको कमी रहेका छ । सामाजिक सुरक्षा भत्ताको वितरण बैङ्किक प्रणालीबाट हुने भएकाले वितरणमा सहजता आएको छ भने व्यक्तिगत घटना दर्ता पनि वडागत रुपमा नै अनलाइन प्रणाली मार्फत हुने गरेको छ ।

रणनीति

१. लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताको लागि अवसरहरु सृजना गर्ने ।
२. लै.स.सा.स. सम्बन्धि क्षेत्रगत निति, कानुन तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने
३. लैगिक उत्तरदायी बजेट बिनियोजन पद्दतिलाई संस्थागत गर्ने ।
४. महिला बिरुद्द हुने सबै प्रकारका हिसा, शोषण र भेदभाव अन्त्य गर्न न्यायमा पहुँच अभिबृद्धि गर्ने ।
५. अपांगमैत्री, बालमैत्री र महिलामैत्री पुर्बाधार निर्माणमा जोड दिने ।
६. बालश्रमको अन्त्य गर्ने ।
७. ज्येष्ठ नागरिकको सुरक्षा र सहजताका लागि सामाजिक सुरक्षा सेवालाई बृद्धि गरिनेछ ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

गाउँपालिका बस्तुगत विवरण र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
नेतृत्वदायी पदमा महिला र अन्य लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएका स्थानीय समिति/संरचना	संख्या	१२	१२	१५	२०

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
समावेशी (महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अन्य पिछडिएको वर्ग) प्रतिनिधित्व भएका समिति, संयन्त्र तथा संजाल	संख्या	१५	१६	१८	२०
लैंगिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना (बार्षिक)	संख्या	१८	१५	१०	५
सीपमुलक तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या	५३	६०	६५	७०
व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या	१२००	१३००	१४००	१५००
जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	संख्या	०	०	१	१
विगत ३ वर्षमा बाल विवाह गर्ने संख्या	संख्या	२३३	२००	१५०	१००
घर व्यवहार तथा कारोबार सम्बन्धी निर्णयमा महिला सहभागी हुने परिवार	प्रतिशत	३५	४०	४५	५०
संरक्षण प्राप्त अनाथ बालवालिका	संख्या	५	५	७	१०

श्रोतः आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल, प्रगति प्रतिवेदनहरु

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. 000)				बजेटको श्रोत (रु. 000)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	७,०३०	४,६४०	२,३९०		१,८२८	४,२१८	९८४	
०८२।८३	८,४३६	५,५६८	२,८६८		२,१९३	५,०६२	१,१८१	
०८३।८४	१०,१२३	६,६८१	३,४४२		२,६३२	६,०७४	१,४१७	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम (साक्षरता, सिपमूलक, नेतृत्व विकास, आयआर्जन)	महिलाहरुलाई रुपान्तरणको माध्यमबाट मूलप्रवाहीकरणमा ल्याउने	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,३०३	गाउँपालिकाका २० प्रतिशत महिलाहरुले तालिम प्राप्त गरेका हुनेछन्
२.	बाल संरक्षण कार्यक्रम	अभिभावक विहीन बालबालिकालाई संरक्षण गर्नु		२,८१५	गाउँपालिकाका १०० जना अविभावक विहीन बालबालिकाहरुले संरक्षण पाएका हुनेछन्
३.	बाल विकास कार्यक्रम (बाल क्लव, संजाल गठन, तालिम, विविध कार्यक्रम)	बालबालिकालाई नेतृत्व विकासका लागि क्षमता अभिबृद्धि गर्नु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,२७९	गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा बाल संजाल गठन भएको हुनेछ।
४.	अपाङ्गता भएका व्यक्ति संरक्षण तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सहज जीवन यापन गराउनु		३,८३८	गाउँपालिकाका थप ५० जना अपांगता भएका व्यक्तिहरुले सहज जीवन यापन गरेका हुनेछन्
५.	असहाय तथा जेष्ठ नागरिक आश्रय स्थल निर्माण	जेष्ठ नागरिकहरुको दैनिक जीवन यापन सहज गराउनु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	४,०९४	गाउँपालिकाका ६० जना असहाय तथा जेष्ठ नागरिकहरुले आश्रय पाएका हुनेछन्
६.	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	उपरोक्त वर्गहरुको आर्थिक तथा सामाजिक क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नु	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,८१५	उपरोक्त वर्गहरुका २०० जना परिवार आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भएका हुनेछन्।
७.	विपन्न वर्गका लागि स्वास्थ्य बिमामा सहुलियत दिने कार्यक्रम	विपन्न वर्गका समुदायलाई सहज रुपमा औषधी उपचारको पहूँच पुर्याउनु		१,२७९	गाउँपालिकाका ३०० जना विपन्न वर्गका परिवारको स्वास्थ्य विमा भएको हुनेछ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
८.	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सहजीकरण कार्यक्रम	असहाय तथा जेष्ठ नागरिकहरुलाई सहज रुपमा समाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउने		७६८	गाउँपालिकाका सबै जेष्ठ नागरिकहरुले सहज रुपमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गरेका हुनेछन्
९.	सालवसाली कार्यक्रम	लक्षित वर्गका अन्य क्रियाकलापहरु सहज रुपमा संचालन गर्ने	सालबसाली	६,३९७	गाउँपालिकाबाट लक्षित वर्गका लागि हुने अन्य क्रियाकलापहरु सहज रुपमा भएको हुनेछ ।

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन र समयानुकुल नीतिगत परिमार्जन जस्ता विषयहरु सम्बोधन गर्दै जानुपर्ने देखिन्छ । सथै सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिलता नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

५.५ युवा तथा खेलकुद र कला

पृष्ठभूमि

खेलकुदको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकाले राष्ट्रियस्तरमा पनि ख्याती कमाएको छ । यस गाउँपालिकाको प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी रहेका छन् । खेलकुदको अभ्यासका लागि ३ खेल मैदान रहेका छन् । यस क्षेत्रमा करिब ५ वटा युवा क्लब रहेका छन् । युवाको बैदेशिक रोजगारीको आकर्षणले आय आर्जनको महत्वपुर्ण आधार बनेको छ साथै प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम लागू भएकाले केही युवाहरुले सामान्य रोजगारी पनि पाएका छन् । गाउँपालिको अन्तरपालिकास्तरीय खेलकुद कार्यक्रम पनि आयोजना गर्ने गरेकाले खेलप्रति रुची राख्ने युवाहरुका लागि आफ्नो कौशल प्रदर्शन गर्ने राम्रो मौका मिलेको छ ।

समस्या तथा चूनौती

राष्ट्रियस्तरमा ख्याती कमाएका खेलाडीहरु रहेको यस क्षेत्रमा खेलकुदमा प्रोत्साहनको कमी रहेको छ । पर्याप्त संख्यामा खेलमैदान नरहेको, खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था नभएको, खेलाडीको सम्मान गर्ने कार्य नगरिने प्रचलन र नियमित खेल आयोजना नहुने कारणले खेलकुदको विकासमा सकारात्मक प्रभाब परेको छैन । स्थानीयस्तरमा स्वरोजगारको अवसरहरु सृजना गर्न नसक्नु र स्थानीय कार्यप्रतिको

सम्मानमा ह्रास आउनाले युवा शक्ति पलायन हुने गरेको छ । आवश्यक सिप र ज्ञानको अभावमा बैदेशिक रोजगारी समेत सुरक्षित र सम्मानित हुन नसकेको देखिन्छ ।

रणनीति

१. युवापिढीमा स्वरोजगार र आत्म विश्वासको अभिवृद्धि गर्ने ।

२. बैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र सम्मानित बनाउन पहल गर्ने

३. खेलाडीको पहिचान, क्षमता बिकास र प्रोत्साहनको ब्यबस्था गर्ने।

४. युवा वर्गमा स्वयमसेवी सँस्कृतिको बिकास गन

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	संख्या	९५०	९००	८५०	८००
सकृया युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	संख्या	५	६	७	८
क्लब, सञ्जाल र संस्थामा आवद्ध युवा	संख्या	१२५	१३०	१४०	२००
उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	संख्या	९२	१००	१२०	१४०
कभर्ड हल तथा खेलकुद मैदान	संख्या	३	४	४	५
अभियन्ता वा स्वयंसेवक युवा	संख्या	३२	३५	४०	५०
जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी	संख्या	४	४	६	८

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा युवा तथा खेलकुद र कला उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	४,६८७	३,०९३	१,५९३		१,२१९	२,८१२	६५६	
०८२।८३	५,६२४	३,७१२	१,९१२		१,४६२	३,३७४	७८७	
०८३।८४	६,७४९	४,४५४	२,२९५		१,७५५	४,०४९	९४५	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको युवा तथा खेलकुद र कला उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	युवा उद्यमशीलता कार्यक्रम	बेरोजगार युवाहरुलाई उद्यमशीलता तालिम दिई रोजगार बनाउने	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,८७७	गाउँपालिकाका १०० जना युवा तालिम लिई रोजगार बनेका हुनेछन् ।
२.	युवा क्षमता विकास कार्यक्रम	युवाहरुको सीप तथा प्रतिभा अभिबृद्धि गर्न		८५३	गाउँपालिकाका २०० जना युवाको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।
३.	लोकसेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	लोकसेवा परीक्षा दिन योग्यता पुगेका युवाहरुलाई थप तयारी गराउने	०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,०२४	५० जना युवाहरुले लोकसेवा आयोग तयारी कक्षा लिएका हुनेछन् ।
४.	खेलकुद विकास कार्यक्रम	खेलकुदको माध्यमबाट शारिरिक तथा बौद्धिक विकास गर्न		३,४१२	गाउँपालिकाभित्र र अन्तर स्थानीय तहबीच १० वटा खेलकूद प्रतियोगिता भएको हुनेछ ।
५.	दुर्वसन नियन्त्रण कार्यक्रम	युवाहरुलाई दुर्व्यसनको कुलतबाट हटाउन	०८१।८२ देखि	५१२	गाउँपालिकाका कम्तिमा ५० जना युवाहरु दुर्व्यसनबाट मुक्त हुनेछन् ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
६.	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम	गाउँपालिकामा पर्याप्त खेलकूद पूर्वाधार निर्माण गर्न	०८३।८४ सम्म	५,११८	गाउँपालिका क्षेत्रमा थप ४ वटा खेलकुद मैदान र १ वटा प्याराफिट निर्माण भएको हुनेछ।
७.	सालवसाली कार्यक्रम	युवा तथा खेलकुदा सम्बन्धी गतिविधिहरु सहज रुपले संचालन गर्न	निरन्तर	४,२६५	गाउँपालिकामा युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिहरु सहज रुपमा सञ्चालन भएको हुनेछ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

युवा तथा खेलकुद र कला सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधारको विकास र खेलाडीलाई प्रोत्साहन हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन सक्छ।

परिच्छेद ६ : पूर्वाधार क्षेत्र

सडक पुल तथा यातायात, भवन आवास तथा शहरी विकास, विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा र सञ्चार तथा सूचना प्रविधि जस्ता उप-क्षेत्रहरु यस परिच्छेद अन्तर्गत रहेका छन् जसमा उप-क्षेत्रहरुको समस्या तथा चूनौति, उद्देश्य, नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य, विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान सहितको संक्षिप्त विवरण, जोखिम तथा अनुमान पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

६.१ बस्ती विकास, आवास तथा भवन

पृष्ठभूमि

२०७२ सालको भुकम्पबाट प्रभावित १४ वटा जिल्ला मध्ये नुवाकोट जिल्लाको उत्तरी भागमा पर्ने यस गाउँपालिकामा भुकम्पबाट क्षति भएका घरहरु भुकम्प प्रतिरोधी मापडण्ड अनुसार निर्माण सम्पन्न भएका छन् । वडा नं १ को काल्चेबाट भुकम्प पछिको पहिरोबाट विस्थापित ७१ घर परिवारलाई वडा नं ३ को बुदुनेमा एकिकृत वस्तीको अवधारणा अनुरुप सारिएको छ । नयाँ घर वा भवन बनाउँदा गाउँपालिकाबाट अनिवार्य रुपमा नक्सा पास गर्नु पर्ने व्यवस्था लागू गरिएको छ । जसले गर्दा अब बन्ने घर तथा भवनहरु भुकम्प प्रतिरोधी क्षमताका हुनेछन् ।

समस्या तथा चूनौती

यस गाउँपालिकामा सातविसे, खरानीटार तथा बाहुन बेसी बजार क्षेत्रका रुपमा चिनिन्छन् । यी स्थानहरुमा नयाँ घर बन्ने र व्यापार व्यवसाय शुरु गर्ने प्रक्रिया क्रमशः बढदै गएको छ । भु उपयोग योजना नभएकोले व्यवस्थित रुपमा वस्ती बसाउने कार्य हुन नसकेको पाईन्छ । यसै गरी अवस्थित बसोबासले गर्दा सामान ढुवानीमा कठिनाई भएको छ । वडा नं ३ को बुदुनेमा एकिकृत बस्तीमा जाने बाटो कच्ची हुँदा आवागमनमा कठिनाई भएको भएको छ । बस्ती पूर्ण रुपमा व्यवस्थित नहुँदा पहिरोको जोखिम रहेको छ । यस बाहेक रालुकादेवी,आले डाँडा, बतासे, ओक्रे, स्यान्ताङ्ग टोल, तल्लो स्याङलेमा बसोबास गर्ने करीब २०० घरधुरीलाई सुरक्षित स्थानमा सार्नुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

रणनिति

१. सुरक्षित आवास तथा एकिकृत वस्तीको विकास गर्ने ।

२. गाउँपालिकाको बजार उन्मुख क्षेत्रमा बजार व्यवस्थापनकालागि भौतिक पूवार्धारको विकास गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
आधारभूत पूर्वाधारयुक्त व्यवस्थित बजार	स्थान	३	३	४	५
सुरक्षित वस्तीमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८०	८५	९०	१००
मापदण्ड अनुसार बनेका आवास घर	प्रतिशत	४०	४२	४३	५०
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणसम्बन्धी दक्ष व्यक्ति	जना	८५	८५	१००	१२०
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना	संख्या	२०	२०	२१	२२

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा बस्ती विकास, आवास तथा भवन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	१६,७५५	१,६७५	१५,०७९		४,३५६	१०,०५३	२,३४६	
०८२।८३	२०,१०६	२,०११	१८,०९५		५,२२७	१२,०६३	२,८१५	
०८३।८४	२४,१२७	२,४१३	२१,७१४		६,२७३	१४,४७६	३,३७८	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको बस्ती विकास, आवास तथा भवन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/ कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	सार्वजानिक शौचालयको निर्माण	बजार तथा अन्य सार्वजनिक स्थलमा शौचालयको सहज पहुँच बनाउन ।	आव ०८०।८१ देखि ०८२।८३ सम्म	६,०९९	गाउँपालिकाका बजार क्षेत्रमा थप ५ वटा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएका हुनेछन् ।
२.	एकिकृत वस्ती विकास निर्माण	जोखिम स्थानमा रहेका वस्तीहरुलाई एकीकृत रुपमा जोखिममुक्त स्थानमा स्थानान्तरण गर्न	आव ०८०।८१ देखि ०८२।८३ सम्म	३०,४९३	थप १ वटा एकीकृत वस्ती निर्माण भएको हुनेछ ।
३.	भवन मापदण्ड तथा सुरक्षित आवास कार्यक्रम	भवन मापदण्डको कार्यान्वयन गरी सुरक्षित अवासको प्रत्याभूति दिलाउन	आव ०८०।८१ देखि ०८२।८३ सम्म	५,४८९	गाउँपालिका क्षेत्रका ६० प्रतिशत घर तथा भवन भवन मापदण्ड बमोजिम बनेका हुनेछन् ।
४.	सि.सि.टि.भि. जडान	गाउँपालिका क्षेत्रमा हुने दुर्घटना तथा अवाञ्छित गतिविधि नियन्त्रण गर्न	आव ०८०।८१ देखि ०८२।८३ सम्म	३,०४९	थप ५० स्थानमा सि.सी. टिभी जडान भएको हुनेछ ।
५.	बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	एकै भवनबाट विभिन्न आर्थिक गतिविधि सञ्चालन गर्न		१५,८५७	गाउँपालिकामा १ वटा बहुउद्देश्यीय भवन तयार भई सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम गत

जोखिम तथा अनुमान

भूउपयोग, आवास, बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड तयार सहित परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ । भूस्वरुपमा परिवर्तन र शहरीकरणका कारण वातावरणीय ह्रासमा वृद्धि भई गाउँपालिका क्षेत्रको सुन्तरता, हरियाली र स्वच्छतामा ह्रास आउने जोखिम रहेको छ ।

६.२ सडक तथा यातायात

पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकालाई गंगटे गोल्फुभञ्ज्याङ्ग जोड्ने पक्की सडक यस गाउँपालिकामा ९ कि.मी. पर्दछ। यस सडकले वडा नं १ बाहेकका सबै वडाहरुलाई छोएर गएको छ। ८ वटा पक्की पुल रहेको यस गाउँपालिकामा २० वटा झोलुङ्गे पुलहरु रहेका छन। गाउँपालिकाको केन्द्र खरानीटार देखि ६ वटै वडा तथा प्रमुख वस्तीसंम पुग्नकालागि कच्ची बाटोको ट्रयाक खोलिएको छ। करीब २८ कि.मी सडक ग्राभेल गरिएको छ भने २५० कि.मी सडक कच्ची अवस्थामा रहेको छ। सडकहरुको वर्गीकरण गरी मापदण्ड निर्धारण गरिएको छ। यस गाउँपालिकाका विभिन्न स्थानबाट काठमाण्डौ तथा जिल्ला सदरमुकाम विदुरम्मको लागि बस तथा जीपबाट यातायात सेवा प्रदान गरिदै आएको छ। केही स्थानमा बाहेक वर्षाको समय बाहेक अन्य समयमा यातायात सेवा नियमित रुपमा सञ्चालन गर्न सकिन्छ।

समस्या तथा चूनौती

यस गाउँपालिकामा पक्की बाटो ९ कि.मी.मा मात्र बाह्रै महिना यातायातका साधन चलाउन सकिने अवस्था छ। गंगटे गोल्फुभञ्ज्याङ्ग सडक अन्तर्गत पर्ने स्थानहरुमा मात्र १२ है महिना यातायात सेवा सञ्चालनमा ल्याउन सकिने अवस्था छ। दोर्खु खोला लगायत अन्य साना खोला गरी गाउँपालिकामा २० वटा झोलुङ्गे पुल रहेता पनि अझै थप केही स्थानमा झोलुङ्गे पुल र करीब ५० स्थानमा कल्भर्ट तथा ट्रस बनाउन पर्ने अवस्था छ। भिरालो धरातल भएको यस गाउँपालिकाका बस्तीहरुमा पक्की बाटो बनाउन ढलान तथा सोलिङ्ग गर्नुपर्ने हुँदा लागत बढी लाग्ने अवस्था छ। यातायात गुरुयोजना तयार नहुँदा प्राथमिकताका आधारमा सडक निर्माण गर्न असुविधा भएको छ। सडकको क्षेत्राधिकारलाई सुरक्षित गर्न सकिएको छैन।

रणनिति

१. कृषि, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य, ढुवानी सेवा, जनसंख्यालाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने गरी गुणस्तरीय पूर्वाधार तथा यातायात सेवा विस्तार गर्ने।

२. सडकको मापदण्ड, वर्गीकरण, नामाकरण र प्राथमिकताक्रम किटान गरिएको यातायात गुरुयोजना अनुसार सडक सञ्जाल विस्तार गर्ने।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
कालोपत्रे सडक	कि.मि.	९	१०	१२	१५
ग्राभेल सडक	कि.मि.	८८	९२	९५	१००
धुले सडक	कि.मि.	२२५	२२०	१२८	२१५
पक्की पुल (वेली व्रिज समेत)	संख्या	१०	११	१२	१३
गापामा सूचारु ४ पाँग्रे सार्वजनिक सवारी साधन	संख्या	९०	९०	९५	१००
नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाई	संख्या	१५०	१५०	१६०	१८०
वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी र सडक किनार वृक्षारोपण सडक लम्बाई	कि.मि.	०	१	२	३

श्रोतः गाउँपालिका प्रोफाइल, बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा सडक तथा यातायात उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	१०३,१०६	१०,३११	९२,७९५		२६,८०७	६१,८६३	१४,४३५	
०८२।८३	१२३,७२६	१२,३७३	१११,३५४		३२,१६९	७४,२३६	१७,३२२	
०८३।८४	१४८,४७२	१४,८४७	१३३,६२५		३८,६०३	८९,०८३	२०,७८६	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको सडक तथा यातायात उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	कालोपत्रे सडक	चालू सडकको स्तरोन्तति गरी बाह्रैं महिना सहज यातायात सञ्चालन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**७५,०६१**	गाउँपालिका क्षेत्रमा थप ५ कि.मी. सडक कालोपत्रे भएको हुनेछ ।
२.	ग्राभेल सडक	निर्मित सडक स्तरोन्नति गरी सहज यातायात सेवा सञ्चालन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**१५०,१२२**	थप २० कि.मी. सडक ग्र्याभेल भएको हुनेछ ।
३.	सोलिङ्ग तथा ढलान गरिएको सडक	उकालो तथा अन्य भौगोलिक अवस्था हेरी सडक पक्की गर्ने नीति अनुसार	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**५६,२९६**	थप ५०० मि. सडक ढलान भएको हुनेछ ।
४.	झोलुङ्गे तथा ट्रष्ट पुल निर्माण	गाउँपालिकाका खोला खोल्सी तथा भौगोलिक विकटताका कारण हुने आवागत जटिलतालाई सहज गराउने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**३७,५३०**	थप ३ वटा झोलुंगे र ट्रष्ट पुल तयार भएको हुनेछ ।
५.	पक्की पुल	निर्मित सडकका आवश्यक स्थानमा पक्की पुल बनाई आवागमन सहज बनाउने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**३७,५३०**	थप ५ वटा पक्की पुल निर्माण भएका हुनेछन् ।
६.	कल्भर्ट ट्रस	निर्माणाधिन तथा निर्मित सडकका आवश्यक स्थानमा पक्की कल्भर्ट बनाई सडक क्षतिहुनबाट जोगाउन	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	**१८,७६५**	थप १०० मि. कल्भर्ट निर्माण भएका हुनेछन्

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

सडक निर्माण तथा स्तरोन्नतीमा अन्तर सरकार सहकार्यमा वृद्धि भएको हुनेछ । उपभोक्ता समिति तथा सबन्धित सरोकारवालाको सक्रिय सहभागितामा आयोजना व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन सक्छ ।

६.३ विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा

पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा करीब ९२.८२ प्रतिशत घरहरुमा राष्ट्रिय प्रशारणबाट उत्पादित विजुलीबाट विद्युतीकरण भएको छ । ७.१८ प्रतिशत घरहरुमा सोलारबाट विद्युत आपूर्ति गरिएको छ । तादी खोलामा ५ मेघावाटको आदिशक्ति हाइड्रोपावर सञ्चालनमा रहेको छ । करीब १५० घरहरुमा सुधारिएको चुलो सञ्चालनमा ल्याइएको छ ।

समस्या तथा चूनौतीा

भुकम्पको पश्चात सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुले अनुदानमा उपलब्ध गराइएको सोलारहरु बिग्रीएको अवस्थामा रहेका छन । ३ फेजको लाइनबाट विद्युत वितरण नहुँदा सबै वस्तीहरुमा साना उद्योगहरु सञ्चालनमा ल्याउन सकिएको छैन । विजुलीको तारले रुखका हाँगाहरुलाई छुनाले विद्युत आपूर्ति बेला बेलामा बन्द हुने गर्दछ । सुधारिएको चुलोको फाइदा सम्बन्धी जानकारी नभएको नहुँदा दाउराको बढी खपत हुने देखि लिएर धुवाले आँखामा असर पारेको देखिन्छ ।

रणनीति

१. विद्युत उत्पान र लाईन विस्तार गरी सवै घरपरिवार र स्थानमा उज्यालो पुऱ्याउने ।

२. सूचना प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाहको कार्यालय तथा सेवा केन्द्रमा वैकल्पिक पावरको व्यवस्था गर्ने ।

३. नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विकास र प्रवर्धन गर्ने ।

४. नविकरणीय उर्जाको पहुँच र उपयोग बृद्धि गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
विद्युत् सेवा उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००
सुधारिएको ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	३	४	५	६
घरायासी बायोग्याँस प्लान्ट	संख्या	२२	३०	३५	५०
धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	संख्या	८५	९०	१००	१५०
संचालित जलविद्युत आयोजना (साना, मझौला र ठूला)	संख्या	१	१	१	२

श्रोतः गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	६,४४४	१,२८९	५,१५५		१,६७५	३,८६६	९०२	
०८२।८३	७,७३३	१,५४७	६,१८६		२,०११	४,६४०	१,०८३	
०८३।८४	९,२८०	१,८५६	७,४२४		२,४१३	५,५६८	१,२९९	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	थ्री फेज सहित विद्युत लाइन विस्तार	कम क्षमताका विद्युत लाईन अभिबृद्धि गरी बढी क्षमताको विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	११,७२८	गाउँपालिकाका कम्तिमा ४ वटा वडामा थ्री फेजको लाइन जडान भएको हुनेछ ।
२.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	बैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गरी वन जंगलको विनास रोक्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	९,३८३	गाउँपालिकाका १० प्रतिशत घरधुरीमा बायोग्यास प्लाण्ट जडान भएको हुनेछ ।
३.	बाँकी टोल तथा सडकमा सौर्य बत्तीको व्यवस्था गर्ने	बजार तथा घना वस्ती भएका स्थानमा रातको समयमा आवत जावत तथा सुरक्षाको प्रत्याभूत गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,३४६	गाउँपालिकाका मुख्य मुख्य बजार र बस्तीहरुमा २०० वटा सौर्य वत्ती जडान गरिएको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

उज्यालो वडा अभियानलाई सफल पार्नका लागि गाउँपालिकावासी, सरोकारवाला निकायसँग प्रभावकारी समन्वय हुन सके मात्र विद्युत सेवामा पहुँच सम्बन्धी लक्ष्य हासिल हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

६.४ विज्ञान, सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा केन्द्र र वडामा गरी ७ वटा कार्यालयमा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराइएको छ । खरानीटार अस्पताल र अन्य ५ वटा स्वास्थ्य चौकीमा इन्टरनेट सुविधा भएको उपलब्ध छ । ३१ वटा विद्यालय मध्ये २४ वटा विद्यालयमा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध छ । नेपाल टेलिकम तथा एन सेलबाट टेलिफोन सेवा उपलब्ध गराइएकोछ । गाउँपालिका कार्यालयमा सबै राष्ट्रियस्तरका दैनिक पत्रिका गाउँपालिकामा ल्याउने गरिएको छ ।

समस्या तथा चूनौती

दुई वटा कम्पनीले मोबाइल सेवा उपलब्ध गराएको भएता पनि मोबाइल फोनको पहुँच सबै वडाको सबै ठाउँमा पुग्न सकेको छैन । अप्टिकल फाइबर सञ्चालनमा नहुँदा टावर बेसमा उपलब्ध गराइएको सेवाको गुणस्तरीयता कम छ । सरकारी भवन, सडक, तथा सार्वजानिक स्थलहरुमा सी.सी क्यामेरा जडान गर्न शुरु गरिएको छ ।

रणनिति

१. इन्टरनेट सेवाको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

२. सूचना तथा सेवा प्रवाहलाई सूचना प्रविधि बनाउने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
टेलिभिजन र कम्प्युटर उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	३५	४०	४५	५०
इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	२३	२५	३०	५०
टेलिफोन/मोबाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	८८	९०	९५	१००
नियमित पत्रपत्रिका प्रयोग परिवार	प्रतिशत	३	४	५	६
स्थानीय स्तरमा भएका प्रकाशन र प्रसारण	संख्या	०	१	१	२

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा विज्ञान, सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	२,५७८	१,७०१	८७६		६७०	१,५४७	३६१	
०८२।८३	३,०९३	२,०४१	१,०५२		८०४	१,८५६	४३३	
०८३।८४	३,७१२	२,४५०	१,२६२		९६५	२,२२७	५२०	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको विज्ञान, सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	ल्याण्डलाइन टेलिफोनको विस्तार	ल्याण्डलाइन विस्तार गरी दीगो सञ्चारको प्रत्याभूत गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,३४६	गाउँपालिकाका २५ प्रतिशत घरधूरीमा ल्याण्डलाइन टेलिफोन जडान भएको हुनेछ ।
२.	फ्री वाइफाई क्षेत्र निर्धारण गर्ने	सूचना प्रविधिमा अधिकतम क्षेत्र समेटने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,७८३	गाउँपालिकाका मुख्य चोक तथा घना वस्ती र सार्वजनिक स्थानमा फ्रि वाईफाइका व्यवस्था भएको हुनेछ
३.	एफ.एम.रेडियो सञ्चालन	स्थानीयस्तरमा गाउँपालिकाको गतिविधिहरु तथा बाह्य समाचार प्रशासरण गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,८७७	गाउँपालिका क्षेत्रमा २ वटा एफ एम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
४.	तादी विकास वुलेटिन	पालिका गतिविधी प्रकाशन	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,०३२	क्ष्न्ृत कथकतभ्क को अडिट र तादी न्युजडेक्समा स्तरीकरण भएको हुने ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	मोबाइल एप्स निर्माण, प्रयोग र विस्तार	सूचना प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाह अभिबृद्धि गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,४०७	गाउँपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवा २० प्रतिशत अनलाइनमा आधारित भएको हुनेछ ।
६.	जनप्रतिनिधि सेवाग्राही संवाद कार्यक्रम	जवाफदेहीता तथा पारदर्शीता प्रवर्द्धन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	९३८	गाउँपालिकाले नियमित रुपमा सेवाग्राहीसँग सम्वाद गर्ने गरेको हुनेछ ।

श्रोतः आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

बजेटको सुनिश्चिचता, दक्ष मानव संशाधन, उपलब्ध प्रविधिको उपयोग भएमा र महामारी तथा अन्य अवस्था नभएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ७ : वन तथा वातावरण एव्म विपद व्यवस्थापन क्षेत्र

वन संरक्षण तथां व्यवस्थापन, भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन, विपद् व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन जस्ता उप-क्षेत्रहरु यस परिच्छेद अन्तर्गत रहेका छन् जसमा उप-क्षेत्रहरुको समस्या तथा चूनौति, उद्देश्य, नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य, विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान सहित संक्षिप्त विवरण, जोखिम तथा अनुमान पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

७.१ वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

तादी गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ६९.७९ व.कि.मी.मध्ये ९.६ व.कि.मी. अर्थात् १३.७६ व.कि.मी. क्षेत्रफलमा वन क्षेत्र रहेको छ । यहाँ साल, सल्लो, चिलाउने, उत्तीस, मौवा, धुपी, खस्रु, लालीगुराँस, काफल, सिरिस, च्यामुनुलगायत १५ भन्दा बढी प्रजातिका काठजन्य वनस्पति पाइन्छन् भने प्रमुख वन्यजन्तुमा मृग, कालिज, बनेल, बाघ, स्याल, बाँदर रहेका छन् । यस्तै, १० भन्दा बढी प्रजातिका चराचुरुङ्गीहरु कालिज, तित्रा, ढुकुर, कोइली, जुरेली, सुगा, डाँफे, मयुर पाइन्छन् भने जडीबुटीअन्तर्गत चिराइतो, असुरो, क्यामुनो, चुत्रो, तीतेपाती, रुदिलो, आकासबेली, पारिजात, जटामसी, कुरिलो, रातोपाते, तथा गुर्जो मुख्य रहेका छन् ।

यहाँ वन क्षेत्रमा स्पष्ट रेखांकन भएको हुँदा वन सीमाना सम्बन्धी विवाद कम रहेको छ । सामुदायिक वनको संख्या १७ रहेको छ भने आवद्ध घरधुरी संख्या २३०२ रहेको छ । गाउँपालिकामा कवुलियती वन रहेको छैन भने निजी वन २ वटा रहेको छ । वनमा आधारित उद्योगअन्तर्गत साना फर्निचर उद्योग ६ वटा रहेका छन् । कुल चरिचरन क्षेत्र ८ वटा रहेको छ ।

वन क्षेत्रको संरक्षणमा सामुदायिक वन समूहहरु सक्रिय रुपमा लागि रहेका छन् ग्रामीण जीवनमा दैनिक रुपमा आवश्यकीय घाँस, दाउरा वन क्षेत्रबाट आपूर्ति हुँदै आएको छ । कृषि वन तथा जडीबुटीलगायत अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावारहरुको उत्पादन तथा व्यवस्थापन गरी वन वन क्षेत्रलाई वातावरणीय गुणस्तर सुधारका अलावा नियमित आय आर्जनको स्रोतको रुपमा समेत विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

नेपाल सरकारले ४० प्रतिशत वन क्षेत्र कायम गर्ने नीति लिएको छ । यस गाउँपालिकामा वनले ढाकेको क्षेत्रफल कुल जमिनको १३ प्रतिशत मात्र रहेको छ । उपलब्ध वन क्षेत्रमा पनि उच्च गुणस्तर कायम हुन सकेको छैन । वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनुपर्ने खाँचो रहेको छ । धेरै ठाउँमा नाङ्गा पाखाहरु रहेका छन् । वन क्षेत्रको संरक्षण सँगसँगै वन क्षेत्रबाट स्थानीय समुदायले परम्परागत रुपमा उपभोग गर्दै आएको घाँस, दाउरा बाहेक वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट हासिल गर्न सक्ने खाद्यान्न, आश्रय, औषधी, ऊर्जालगायत वन स्रोतको संरक्षणका साथसाथै प्राप्त गर्न सक्ने आयआर्जन तथा जीविकोपार्जन सम्बन्धी अन्य थप लाभ प्राप्त गर्न सकेको छैन । वन डढेलो वार्षिक नियमित समस्याका रुपमा रहेको छ । डढेलो नियन्त्रणका लागि स्थानीय समुदायमा पर्याप्त ज्ञान, सीप, उपकरण, औजार तथा कार्ययोजनाको कमी रहेको छ । जिम्मेवारीबोधको भावना विकसित हुन सकेको छैन । चरिचरनको व्यवस्था हुँदा हुँदै पनि वन क्षेत्रमा गाई, बाख्रालगायतका घरपालुवा जनावर चराउने गर्नाले वनको वृद्धि र विकासमा नकारात्मक असर परिरहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको वन र जैविक विविधताको अभिलेखीकरण हुन नसकेको हुँदा लोपोन्मुख प्रजातिहरुको संरक्षण संवर्द्धनमा काम हुन सकेको छैन । नदी तथा खोलामा करेन्ट तथा विषादीको प्रयोग गरी माछा मार्ने प्रचलन पूर्ण रुपमा नियन्त्रणमा आउन नसक्दा स्थानीय माछा तथा अन्य प्रजातिहरुको विनाश हुने खतरा कायमै रहेको छ ।

अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार विकासमा वृद्धि, प्राकृतिक श्रोतहरूको अनियन्त्रित दोहन, वन वातावरणसम्बन्धी एकीकृत योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सोको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुन नसक्नु लगायतका कारणले वन क्षेत्रमाथि चाप बढ्न गएको छ ।

ग्रामीण क्षेत्रमा प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरुको विसर्जन व्यवस्थित हुन नसक्दा र बजारीकरण हुँदै गएका क्षेत्रहरुमा प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरुलगायत संस्थागत रुपमा (स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, कार्यालयहरु आदिबाट) दैनिक उत्सर्जन हुने फोहोरको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन र कतिपय अवस्थामा नदी/खोलामा लगेर फाल्ने प्रवृत्ति रहेको छ । कृषि क्षेत्रमा रासायनिक मलको प्रयोग सिफारिश गरिएको परिणाम अनुसार हुन नसक्दा एकातिर उत्पादन र उत्पादकत्व अपेक्षित हुन सकेको छैन भने अर्कातिर माटोको गुणस्तर खस्किरहेको छ । वन तथा वातावरण र सम्बन्धित सम्पदाप्रति स्थानीय नागरिकमा जिम्मेवारीबोध तथा जवाफदेहिताको वृद्धि गर्नुपर्ने खाँचो रहेको छ ।

रणनीति

डिभिजन वन कार्यालय तथा वन उपभोक्ता समूहहरुसँग सहकार्य मार्फत् वन व्यवस्थापनमा वैज्ञानिक विधि अवलम्बन गरी वन संरक्षण तथा आयआर्जनका क्रियाकलापलाई एकसाथ अघि बढाउने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
संरक्षित तथा व्यवस्थित वन क्षेत्र	हेक्टर	७४०	७४०	७४५	७५०
संरक्षित चरन क्षेत्र	हेक्टर	१०	१२	१५	२०
उत्पादित काठ	क्यूफिट	३००	३५०	४००	५००
उत्पादित गैह्रकाष्ठ वन पैदावर	के.जि.	७००	८००	९००	१०००
वनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय	संख्या	२०	२२	२५	३०
दर्ता निजी वन क्षेत्र	हेक्टर	०	५	७	१०
दर्ता धार्मिक वन क्षेत्र	हेक्टर	१	१	१	१
बिरुवा उत्पादन र वितरण	हजारमा	५०	६०	७०	८०

श्रोतः आवधिक विकास योजना, गाँउपालिका प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा वन, पार्क, हरियाली, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	३,५१५	२,३२०	१,१९५		९१४	२,१०९	४९२	
०८२।८३	४,२१८	२,७८४	१,४३४		१,०९७	२,५३१	५९१	
०८३।८४	५,०६२	३,३४१	१,७२१		१,३१६	३,०३७	७०९	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको वन संरक्षँण तथा व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम	वन संरक्षण तथा वन क्षेत्र विस्तार गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,५५९	गाउँपालिकाभित्र भएका वनको संरक्षण र १० प्रतिशत थप वनक्षेत्र विस्तार भएको हुनेछ
२.	वन डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	डडेलो नियन्त्रण गरी वनस्पती, वन्यजन्तु र छेउछाउका वस्ती जोखिमबाट बचाउन	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,०२४	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र वन डडेलोको घटनामा ५० प्रतिशतले कमी आएको हुनेछ ।
३.	वृक्षरोपण गरिएका क्षेत्र तथा जन्यजन्तुले बालीनाली नष्ट गर्ने वन क्षेत्रमा तारबार	वन्यजन्तुबाट बालीनालीमा हुने क्षतिमा कम गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	५,११८	गाउँपालिका क्षेत्रमा वन्यजन्तुबाट हुने बालीनालीको क्षतिको ५० प्रतिशतले कम भएको हुनेछ ।
४.	जडीबुटी खेती तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धन	सामुदायिक वन उपभोगरोक्त कार्यहरु अघि बढाई आय आर्जन बृद्धि गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,५३५	गाउँपालिका क्षेत्रका उपभोक्ता समितिहरुमध्ये ५० प्रतिशतले जडिवुटी खेती तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती गरेका हुनेछन् ।
५.	कबुलियती वन गठन तथा प्रवर्द्धन	वन क्षेत्रको संरक्षणका लागि थप प्रभावकारी व्यवस्था गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,०२४	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कम्तिमा २ वटा कबुलियती वन भएको हुनेछन् ।
६.	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको उपादेयता सम्बन्धमा अन्तरक्रिया, क्षमता विकास तथा साझेदारीमा आधारित कार्यक्रमहरु	वन क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि उपभोक्ता तथा सरोकारवालाहरुको क्षमता विकास गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,५३५	गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ५० प्रतिशत वन उपभोक्ता तथा सरोकारवालाहरु कार्यक्रममा सहभागी भएका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

समुदाय र सरोकारवालाहरुको सहभागितामा यस क्षेत्रमा श्रोत साधनको लगानीमा प्राथमिकता प्राप्त भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अनुमान गरिएको छ । जलवायु परिवर्तनको असर, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन् ।

७.२ भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

भिरालो जमिनमा हुने खेती तथा रासायनिक मलको प्रयोग बाहेक गाउँपालिकाको भूमि र जलस्रोत संरक्षणको अवस्था सामान्य रहेको छ । गाउँपालिकामा वर्षैभरि जलस्रोत उपलब्ध गराउने तीन वटा नदी/खोला रहेका छन् । यहाँ तादी, दोर्खु तथा घट्टे खोलामा वर्षैभरि पानी बहने गर्दछ भने अन्य खहरेहरु रहेका छन् जुन वर्षायाममा विनाशकारी हुने हुँदा खहरेखोला नियन्त्रण खासगरी खेतीयोग्य जमिनको संरक्षणका लागि बढी महत्वपूर्ण छन् । पर्याप्त खेतीयोग्य जमिन तथा जलस्रोत उपलब्ध भएको हुँदा यी क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गरी आर्थिक विकास तथा वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षणमा महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना रहेको छ । यस योजनाको तर्जुमाका क्रममा गाउँपालिकाले तयार गरेको वस्तुवगत विवरण अनुसार गाउँपालिकामा कुल ४२ वटा संरक्षित खानेपानी मुहान रहेका छन् । गाउँपालिकाको वडा नं. १, २, ३ तथा ४ को कुल २८५ व.कि.मी. क्षेत्रफल लाङटाङ मध्यवर्ती क्षेत्रअन्तर्गत पर्दछ । आर्थिक गतिविधिका रुपमा पर्यापर्यटनको प्रवर्द्धन गरी स्थानीय समुदायलाई लाभान्वित बनाउने तथा भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा बजारीकरण वृद्धि हुँदै जाँदा दैनिक रुपमा उत्सर्जन हुने फोहोर नदी तथा खोलामा लगेर विसर्जन गर्ने प्रवृत्ति बढ्दै गएको छ । गाउँपालिकाको करिब आधी हिस्सा (५० प्रतिशत) जमिन १५ देखि ३० डिग्रीसम्म भिरालो भएको पाइन्छ । र, भिरालो जमिनमा समेत खेती गर्ने परिपाटी, नाङ्गा डाँडाको उपस्थिति तथा अव्यवस्थित चरीचरनका कारण जलाधार क्षेत्रमा चाप बढ्न गई भूस्खलनको जोखिम बढ्दो छ ।

गाउँपालिकाको छुट्टै जलाधार व्यवस्थापन योजना र कार्यक्रम रहेको छैन र जमिन र जलाधार क्षेत्रको वैज्ञानिक तथा दीगो संरक्षण सुनिश्चित हुन सकेको छैन । भूसंरक्षणका लागि पर्याप्त बजेट आवश्यक पर्ने र सो अनुसार स्रोत उपलब्ध नभएको हुँदा आवश्यक सबै ठाउँमा भूसंरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको छैन । सीमसार क्षेत्र सीमित मात्रामा रहेका छन् । सीमसार क्षेत्रको महत्वका बारेमा समुचित ज्ञानको कमी रहेको छ र ती पनि अतिक्रमणको चपेटामा रहेका छन् ।

जलाधार क्षेत्रको माथिल्लो क्षेत्रका गतिविधिबाट तल्लो तटीय क्षेत्रका गतिविधिमा असर पुग्न सक्ने

अवस्था रहन्छ। यसर्थ माथिल्लो तथा तल्लो क्षेत्रका गतिविधिमा सामञ्जस्यता ल्याउनुपर्ने तथा यस्ता विषयसमेत मध्यनजर गरी जलाधार क्षेत्रको संरक्षणलाई उच्चतम महत्व प्रदान गरिएको भूउपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने खाँचो रहेको छ।

रणनीति

जलाधार क्षेत्रको सहभागितामूलक व्यवस्थापन गरी भूमिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
संरक्षित बाढी संवेदनशील क्षेत्र	संख्या	५	४	३	२
संरक्षित र व्यवस्थित तालतलैया र सिमसार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	३
वायोइञ्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोग संरचनाको लम्बाई	हे.		५	७	१०
वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल	हे.		७	८	९

श्रोत: आवधिक विकास योजना, प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	७,०३०	३,५८५	३,४४५		१,८२८	४,२१८	९८४	
०८२।८३	८,४३६	४,३०२	४,१३४		२,१९३	५,०६२	१,१८१	
०८३।८४	१०,१२३	५,१६३	४,९६०		२,६३२	६,०७४	१,४१७	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	सामुदायिक नर्सरी तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम	थप वृक्षरोपण गरी वनक्षेत्र विस्तार गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	२,५५९	गाउँपालिकाभित्रका १० प्रतिशत खाली जग्गामा वन जंगल विस्तार भएको हुनेछ।
२.	पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम	पहिरोको जोखिम न्यूनिकरण गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१०,२३६	गाउँपालिका क्षेत्रका ५० प्रतिशत स्थानमा पहिरो नियन्त्रण भएको हुनेछ।
३.	पानी मुहान संरक्षण	विपद तथा बाह्य अतिक्रमणबाट खानेपानी मुहान संरक्षण गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	५,११८	गाउँपालिका क्षेत्रका ३० प्रतिशत खानेपानीका मुहान संरक्षण भएका हुनेछन्।
४.	खहरे खोला नियन्त्रण	खहरे खोलाको बाढीबाट हुने क्षतिमा न्यूनिकरण गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	३,३२७	गाउँपालिका क्षेत्रका खहरे खोलाहरुको बाढीबाट हुने क्षतिमा ३० प्रतिशतले कमी आएको हुनेछ।
५.	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तथा कार्यक्रमको शुरुवात गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	४,३५०	गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने योजना तथा कार्यक्रममा १५ योजना तथा कार्यक्रम जलवायु परिवर्तन अनुकूलन भएका हुनेछन।

श्रोतः आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

बजेटको सुनिश्चिचता, उपलब्ध प्रविधिको उपयोग र जन सहभागिता भएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

७.३ वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

जल, जमिन, वायु सामान्यतया स्वच्छ अवस्थामा रहेको छ। प्रदूषण प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको हुँदा समयमै उपयुक्त व्यवस्थापन गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम राख्न सकिने अवस्था रहेको छ। गाउँपालिकामा घाँसे भूमि तथा झाडीयुक्त सुन्दर बन क्षेत्र रहेको छ। ग्याँसको प्रचलन बढ्दै गएको

हुँदा वन क्षेत्रमाथिको चाप घट्दै गएको छ । विभिन्न वस्ती तथा बाटोमा फोहोर फाल्ने टोकरीको व्यवस्था गरिएको छ । ल्याण्डफिल साइटका लागि सम्भाव्य जमिन रहेको छ । खुला दिशामुक्त ठाउँ भएको हुँदा स्वच्छ वातावरण कायम राख्न सहयोग पुगेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

गाउँमा प्लाष्टिक तथा सिसाका बोतलहरुको मात्रा निरन्तर बढ्दै गएको छ । दैनिक उत्सर्जन हुने प्लाष्टिकजन्य पदार्थ तथा बोतलहरु जथाभावी फाल्ने प्रचलन रहेको हुँदा वस्ती तथा बाटोमा फोहोर बढ्दै गएको छ । दैनिक उत्पादन हुने फोहोर वर्गीकरण गर्ने तथा व्यवस्थापन गर्ने आनाबानीको कमी रहेको छ । गाउँमा प्लाष्टिक, सिसा तथा बोतल निरन्तर बढ्दै जाँदा प्लाष्टिक र प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरु डढाउने परिपाटी रहेको हुँदा वायु प्रदूषित हुनुका अतिरिक्त मानव स्वास्थ्यमा समेत असर पुग्ने भएकाले फोहोर व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट अवधारणा र प्रक्रिया सहित अघि बढ्नुपर्ने अवस्था छ । पशुपालनको कमी हुँदै जाँदा कृषि भूमिमा जैविक मलको प्रयोग घट्दै गएको छ र रासायनिक मलको प्रयोग अनियन्त्रित रुपमा बढ्दै गएको छ । यसबाट कृषि भूमिको गुणस्तरमा ह्रास हुँदै गएको छ । स्वास्थ्य संस्था तथा संस्थागत क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहोर व्यवस्थापनका लागि प्रभावकारी पद्धति नहुँदा प्रदूषण बढ्दै गएको छ । खोला खोल्सामा जथाभावी फोहोर फाल्ने तथा फोहोर जम्मा गरेर नदी, खोलामा बगाउने चलन रहेको हुँदा प्रदूषित हुने क्रम बढ्दो छ ।

रणनीति

आमनागरिकमा जनचेतना तथा जिम्मेवारीबोध अभिवृद्धि गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
कम्पोष्ट-विन प्रयोग गर्ने तथा फोहोर वर्गीकरणको अभ्यास गर्ने परिवार	प्रतिशत	५	७	९	१५
नियमित पूर्ण सरसफाइको अभ्यास गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	१५	२०	२५	३०
सार्वजनिक कार्यालय (वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी चौकी) परिसरमा फलफूल वृक्षारोपण	कार्यालय संख्या	१	२	३	४
खुला तथा सार्वजनिक ठाउँमा प्लाष्टिक तथा बोतल लगायतका फोहोरमुक्त टोल	संख्या	०	१	२	३

श्रोतः आवधिक विकास योजना, प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	३,३३९	२,२०४	१,१३५		८६८	२,००४	४६७	
०८२।८३	४,००७	२,६४५	१,३६२		१,०४२	२,४०४	५६१	
०८३।८४	४,८०९	३,१७४	१,६३५		१,२५०	२,८८५	६७३	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	गाउँटोल सरसफाइका लागि वडास्तरीय प्रतिस्पर्धात्मक कार्यक्रम (प्लाष्टिक निषेध, फोहोर मैला वर्गीकरण तथा व्यवस्थापन)	फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,८२३	गाउँपालिकाका २ वडाहरुबीच प्रीतस्पर्धात्मक कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछन् ।
२.	बजार क्षेत्रका लागि ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता अध्ययन/निर्माण	भविष्यमा हुने फोहरमैला व्यवस्थापनको समस्या निदान गर्ने ।	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	६,०७७	गाउँपालिकाको ल्याण्डफिल्ड साइटको पहिचान र निर्माण कार्य शुरुवात भएको हुनेछ ।
३.	कृषि भूमिमा जैविक मल प्रवर्द्धन	जैविक उत्पादन प्रवर्द्धन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,९४५	गाउँपालिकाबाट उत्पादित ४० प्रतिशत कृषि उपज जैविक मलबाट उत्पादित भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.	संस्थागत रुपमा उत्सर्जन हुने फोहोर व्यवस्थापन कार्यक्रम	बढी फोहर उत्पादन गर्ने संस्थालाई स्वयं व्यवस्थापन गर्न प्रेरित गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	१,७०२	गाउँपालिका क्षेत्रमा उत्पादित ३० प्रतिशत संस्थागत फोहर व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
५.	वातावरणीय परीक्षण तथा प्रभाव मूल्यांकन र अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमहरु	विकास निर्माणबाट हुने वातावरणीय क्षति न्यूनिकरण गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८३।८४ सम्म	६०८	विकास निर्माणसँग सम्बन्धित ५० प्रतिशत सरोकारवालाहरु यस कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना, बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

बजेटको सुनिश्चिचता, उपलब्ध प्रविधिको उपयोग र जन सहभागिता भएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

७.४ विपद जोखिम व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

वि.सं. २०७२ को भूकम्पपछि भूकम्प प्रतिरोधी घरहरुको निर्माण भएको हुँदा भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिकोणले सोभन्दा अगाडिको तुलनामा गाउँपालिकाका वस्तीहरु बढी सुरक्षित भएको आँकलन गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाभरिमा एकवटा आपत्कालीन आश्रयस्थल रहेको छ। हरेक वडामा क्रियाशील विपद् व्यवस्थापन समितिहरु रहेका छन् । गाउँपालिकास्तरमा खोज उद्दारका लागि तालिम तथा खोज उद्दारका लागि सामग्री वितरण भएको छ। स्थानीय समुदायमा विपद् व्यवस्थापनका लागि परम्परागत ज्ञान, सीप रहेको छ । विद्यमान विपद् व्यवस्थापन समितिहरुको क्षमता विकास गर्दै स्थानीय समुदायलाई पहिलेभन्दा बढी उत्थानशील बनाउन सकिने आधार तयार भएको छ । गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरेको छ र विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरेको छ। आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि सामुहिक आश्रयस्थल निर्माण गर्न उपयुक्त जमिन उपलब्ध रहेको छ । संघीयताको कार्यान्वयनसँगै स्थानीय तहमा आफ्नै तथा नियमित स्रोतहरुसहितको स्थानीय तहहरु कार्यान्वयन भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय आवश्यकता तथा परिवेशअनुरुप विपद् व्यवस्थापन योजनाहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने तथा विपद् व्यवस्थापनलाई समग्र विकास प्रक्रियामा मूल प्रवाहीकरण गर्ने अवसर समेत प्राप्त भएको छ ।

समस्या तथा चूनौति

विगत केही दशकदेखि विश्वभरि नै जलवायुजन्य र अन्य विपद्हरु बढ्दै गएका छन् । बढ्दै गएको विपद्को आवृत्ति, प्रवृत्ति र सघनता अनुरुप स्थानीय तह तथा स्थानीय समुदायसँग आकस्मिक प्रतिकार्यको क्षमता र विपद् पूर्वतयारी रहेको छैन । गाउँपालिकाका मुख्य प्रकोपहरुमा पहिरो, बाढी, भूकम्प, वन डढेलो, खडेरी, रोग कीरा, असिना, हुरी बतास रहेका छन् । गाउँपालिकाको विपद् प्रोफाइलअनुसार पहिरो, बाढी, वन डढेलो, खडेरी, रोग कीरालगायतका प्रकोपको समुचित प्रतिकार्यका लागि प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने खाँचो रहेको छ। भूमिको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रुपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दीगो नहुने जोखिम रहेको छ। विभिन्न स्थानमा नांगाडाँडा रहेका हुँदा भूस्खलनको जोखिम रहेको छ। जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम उच्च भए पनि विपद् प्रतिरोधी कृषि बालीहरूको विस्तार हुन सकेको छैन ।

हेपाल, बागखोर, काल्चे, भिउटार, तितुङटोल, सिम्ले, मुसुरे, मुडुरे, चिलाउनेगाउको गैरीटोल, प्रभुडाँडा, रिमालडाँडा, भीरकुना, कोईरालचेत, बञ्चरे, सहरे, रिमाल डाँडा वि.क. टोल गरी पाँच वडाका कुल १६ वस्तीमा गरी कुल ८३२ घरधुरी जोखिमयुक्त वस्तीमा बसोवास गरिरहेका छन्। यी सबै घरधुरीलाई सुरक्षित स्थानमा पुनर्स्थापना गर्नु र उक्त सबै परिवारलाई जीविकोपार्जनमा अवसर उपलब्ध गराउनु चुनौतिपूर्ण कार्य रहेको छ ।

गाउँपालिका तथा स्थानीय समुदायको आकस्मिक प्रतिकार्य क्षमता तथा विपद् उत्थानशीलता वृद्धि गर्दै सुरक्षित वस्ती र समाज सिर्जना गर्ने कार्य विपद् व्यवस्थापनका दृष्टिकोणले मूल समस्याका रुपमा रहेको छ ।

रणनीति

समुदाय तथा सरोकारवालाहरूसँग साझेदारी तथा सहकार्य गर्ने तथा विपद् व्यवस्थापनका अवधारणाहरुलाई सबै विषयगत क्षेत्रमा मूल प्रवाहीकरण गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष रकम (बार्षिक)	लाखमा	१५०	२००	२५०	३००
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्था	संख्या	३	४	५	६
प्राथमिक उपचार तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	३०	३५	४०	५०

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
तालिमप्राप्त स्थानीय खोज, उद्दार कार्यकर्ता	संख्या	३४	४०	४५	५०
सुरक्षित खुल्ला स्थान तथा आपत्‌कालीन सामुहिक आश्रयस्थल	संख्या	२	२	३	४
विपदबाट भएको वार्षिक क्षती (जग्गा, संरचना, बाली नाली, पशु र अन्य सम्पत्ती)	रु. करोड	१	०.७५	०.५०	०.२५
पहिरो वा नदि कटानबाट प्रभावित क्षेत्र	हेक्टर	६०	५०	४०	३०
सुरक्षित, एकीकृत र व्यवस्थित आवास क्षेत्र/वस्ती	संख्या	१	१	१	२

श्रोत: आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	३,६९१	२,४३६	१,२५५		९६०	२,२१४	५१७	
०८२।८३	४,४२९	२,९२३	१,५०६		१,१५२	२,६५७	६२०	
०८३।८४	५,३१५	३,५०८	१,८०७		१,३८२	३,१८९	७४४	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	वडास्तरमा आपत्कालीन उद्दार सामग्री भण्डारण तथा नियमित अद्यावधिकरणको व्यवस्था	विपद व्यवस्थापनमा तत्काल जुटन	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,६८७	सबै वडामा आपतकालीन उद्दार सामग्री भण्डारण भएको हुनेछ ।
२.	सामुदायिक आपत्कालीन आश्रयस्थल तथा सम्बन्धित पूर्वाधारसहितको बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	विपद्बाट विस्थापित घरपरिवारलाई आश्रय दिन	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,०१५	गाउँपलिकामा १ वटा सामुदायिक आपत्कालीन आश्रयस्थल स्थापना भएको हुनेछ ।
३.	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र सुदृढीकरण	विपद् सम्बन्धी गतिविधिहरुलाई निरन्तरता दिन	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	८,०६१	गाउँपालिकामा एउटा विपद व्यवस्थापन कोष क्रियाशील भएको हुनेछ ।
४.	विपद् जोखिम व्यवस्थापनको मूल प्रवाहीकरण सम्बन्धी अन्तरक्रिया तथा अन्य जनजागरण कार्यक्रम	विपद्बाट जोगिने उपायहरुका बारेमा अभियान सञ्चालन गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	६७२	गाउँपालिका क्षेत्रका ३० स्थानमा अन्तरक्रिया तथा अन्य जागरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

सम्बन्धी निकायहरुसंग भएको छलफलबाट प्राप्त कार्यक्रम तथा सूचकहरुमा आधारित नियमित कार्यक्रम संचालन गरि लिइएको लक्ष्य अनुरूप कार्यक्रम संचालन तर्फ उन्मुख हुनुपर्ने देखिन्छ । उक्त कार्यहरू नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास र सुशासन क्षेत्र

कानून, नीति तथा सुशासन, संगठन तथा क्षमता विकास, श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन र विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रहरु यस परिच्छेद अन्तर्गत रहेको छ, जसमा उप-क्षेत्रहरुको समस्या तथा चूनौति, उद्देश्य, नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य, विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान सहित संक्षिप्त विवरण, जोखिम तथा अनुमान पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

८.१ कानून नीति तथा सुशासन

पृष्ठभूमि

गाउँसभाबाट शिक्षा ऐन, सहकारी ऐन, न्यायिक समितिको फैसला कार्यान्वयन कार्यविधिलाई व्यवस्थित बनेको ऐन र आर्थिक तथा विनियोजन ऐन समेत ५ वटा ऐन तयारी, प्रमाणीकरण र स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाबाट स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली लगायत ४ प्रकारका नियमावली, विपद् व्यवस्थापन कोष संचालन छात्रवृत्ती कोष संचालन विपन्न नागरिक स्वास्थ्य उपचार कोष संचालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय नियमन कार्यविधि र शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण भई र सो को अभ्यासमा रहेका छन् । सभाबाट न्यायिक समिति गठन भई स्थानीय मध्यस्थकर्ताको सहजीकरणमा स्थानीय विवाद समाधान प्रयास भैरहेका छन् । यसका लागि गाउँपालिकामा हरेक वडामा संयोजक सहित ३० जना मध्यस्थकर्तालाई तालिम प्रदान गरी परिचालन गरिएको छ । साथै सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नागरिक समाज संस्था समेतको सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई वेवसाइट र सूचना पाटी मार्फत सार्वजनिक गर्ने अभ्यास प्रारम्भ गरिएको छ ।

समस्या तथा चूनौति

नेपालको संविधान, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, संघीय कानून बमोजिम गाउँपालिकाले अझै कृषि प्रसार तथा व्यवसाय प्रवर्धन, आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई, पूर्वाधार विकास, महिला, बालबालिका र सशक्तिकरण लगायतका ३८ भन्दा बढी विषयमा ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि निर्माण गर्न सकेको छैन । तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिको बारेमा सबै जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा लक्षित वर्गलाई सूसूचित गराउने, प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने र सो को पालना अपेक्षाकृत कमजोर रहेको छ ।

सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा गैसस, निजी क्षेत्र र समुदायको साझेदारी हुन सकेको छैन । गाउँपालिकामा स्थानीय गैसस, व्यवसायी र लगानीकर्तालाई आकर्षित गर्न सकिएको छैन । पर्यटन पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधा विकास र विस्तार, कृषि प्रसार, प्रविधि हस्तान्तरण, व्यवसायिक परामर्श सेवा, पूर्वाधार विकास सम्बन्धी अध्ययन, डिजाइन इष्टिमेट, प्राविधिक सुपरभिजन, सम्पन कार्य प्रगतिको अभिलेखन र प्रकाशन जस्ता व्यवसायिक कार्यहरुमा निजी र गैसस लगायतका सेवा प्रदायक

संस्था र निकायबाट सम्पादन गर्ने कार्यको व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । प्रचुर संभावनाका बाबजुद निजी क्षेत्र र गैर सरकारी क्षेत्रसँगको साझेदारीलाई अपेक्षाकृत परिचालन गर्न सकिएको छैन ।

रणनीति

१. स्थानीय कानून, नीति, नियम, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने ।

२. स्थानीय नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदाय तथा आम नागरिकको सुझाव प्राप्त गर्ने र अपनत्व बृद्धि गर्ने ।

३. मध्यस्थताद्धारा स्थानीय विवाद हरुको समाधान, कानूनी साक्षरता तथा मेलमिलाप माध्यमद्धारा समुदाय तहमा शान्ति र सामाजिक सद्भाव कायम गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेका कानून तथा नीति, ऐन, नीति (लैंगिक हिंसा विरुद्ध, सामाजिक कुरुती), नियम तथा विनियम कार्यविधि, निर्देशिका, आदेश, दिग्दर्शन	संख्या	४१	४५	५०	५०
क्रियाशिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र (विधायन, सुशासन, न्यायिक, लेखा, राजस्व, श्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति, शिक्षा, विपद, योजना तथा बजेट तर्जुमा, अनुगमन आदि)	संख्या	१३	१३	१४	१५
अभ्यास गरिएका सामाजिक जवाफदेहिताका औजार (क्षतिपूर्ति सहिको नागरिक वडापत्र, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, समुदाय स्कोर कार्य आदी)	संख्या	२	२	३	३
स्थानीय नीति, ऐन तथा योजना तर्जुमा प्रक्रिया नागरिक पृष्ठपोषण तथा सुझाव लिने माध्यमहरु (संचार माध्यम, सुचना पाटी, अन्तरक्रिया, लिखित प्रतिक्रिया, सुभाव पेटिका, सामाजिक सञ्जाल आदी)	संख्या	२	२	३	३

श्रोत: आवधिक विकास योजना पालिका प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा संगठन तथा सेवा प्रवाह उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	७,०३०	४,६४०	२,३९०		१,८२८	४,२१८	९८४	
०८२।८३	८,४३६	५,५६८	२,८६८		२,१९३	५,०६२	१,१८१	
०८३।८४	१०,१२३	६,६८१	३,४४२		२,६३२	६,०७४	१,४१७	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संगठन तथा सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण, प्रवोधीकरण तथा प्रकाशन	गाउँपालिकाबाट तयार भएका कानूनहरुको जानकारी तथा प्रचार प्रसार गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	६,३९७	गाउँपालिकाबाट जारी भएका कानूनहरुमा ८० प्रतिशत जनताको पहुँच भएको हुनेछ ।
२.	स्थानीय सरकार शासकीय सुधार तथा व्यवस्थापन परीक्षण कार्यक्रम	शासकीय सुधार तथा व्यवस्थापनको अवस्था मापन गरी सुधार गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	१,२७९	गाउँपालिकाबाट स्थानीय सरकार शासकीय सधार तथा व्यवस्थापन परीक्षण भएको हुनेछ ।
३.	सुशासन तथा जबाफदेहिता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	७,६७७	गाउँपालिकाबाट सञ्चालित ५० प्रतिशत कार्यक्रमहरुमा सुशासन तथा जवाफदेहीताका औजारको प्रयोग भएको हुनेछ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.	सूचना प्रविधिमैत्री शासन प्रवर्धन	सेवा प्रवाह चुस्त, दुरुस्त र प्रविधिमैत्री बनाउनु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	**५,११८**	गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने ३० प्रतिशत सेवा प्रविधिमैत्री भएको हुनेछन् ।
५.	विवाद मध्यस्थता, कानूनी साक्षरता, तथा मेलमिलाप कार्यक्रम	न्यायिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित गतिविधिहरु प्रवर्द्धन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	**५,११८**	वडामा कार्यरत सबै मेलमिलाप कर्ता यस कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएका हुनेछन् ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वार्षिक कार्य योजना बनाई सेवा प्रवाह सँगसँगै विकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ। भै रहेका कार्यहरुको अनुगमनका लागि नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीको विकास गर्दै सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तरको सुनिश्चिता एवं पारदर्शीता र जवाफदेहीताको समेत पालना गर्नु पर्ने देखिन्छ। अन्यथा यस क्षेत्रमा अपेक्षित उपलब्धीहरु हासिल गर्न कठिन हुने देखिन्छ।

८.२ संगठन तथा क्षमता विकास

पृष्ठभूमि

हाल गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नम्बर ३ खरानीटारमा सुविधा सम्पन्न नयाँ भवनबाट संचालन भै रहेको छ भने सबै वडाहरु (५ र ६ को एउटै भवन) ले आ आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह गरिरहेका छन्। यसका अतिरिक्त स्वास्थ्य चौकी तथा उपस्वास्थ्य चौकी कार्यालयहरु पनि आ आफ्ना भवनबाट सञ्चालित छन्। कार्यालयमा चार पाङ्ग्रे सवारी साधन २ थान, २० थान मोटरसाईकल र कार्यालय तथा सबै वडा कार्यालयहरुमा इन्टरनेट, विषयगत सेवा प्रवाहको लागि न्यूनतम कार्यकक्ष र भौतिक सामग्रीको व्यवस्थापन गरिएको छ। संघीय संरचना अनुार कर्मचारीको समायोजन प्रक्रियासँगै हाल गाउँपालिकामा विषय क्षेत्रगत समेत ...... जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्।

समस्या तथा चूनौति

गाउँ कार्यापालिका कार्यालय, विषयगत शाखा, वडा कार्यालय र इकाईहरुमा आवश्यकता र दरबन्दी अनुसार शाखा प्रमुख तथा वडासचिव लगायतका अन्य कर्मचारीको पदपूर्ती अपेक्षाकृत रुपमा नहुँदा सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन कठिनाई भैरहेको छ। साथै अधिकांश कर्मचारी करार सेवाका रहेकाले उनीहरुका लागि सेवा कालीन तालिम तथा सेवा प्रवेश तालिमको अभावमा सेवा प्रवाह गुणस्तर हुने

अपेक्षा गर्न कठिन देखिन्छ । स्थायी रुपमा नियुक्त भई आउने कर्मचारी पनि परीक्षण काल सम्पन्न भए पश्चात सरुवा भएर जाने प्रवृत्ति बढेकाले यस्तो अवस्थामा गाउँपालिकाले अन्य बैकल्पिक व्यवस्थाको सुनिश्चिता नभई सरुवा सहमती दिन नहुने देखिन्छ ।

रणनीति

१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र सेवाग्राही मैत्री बनाउने

२. कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्ने

३. सरकारी सम्पत्तीको अभिलेख तयार गरी संरक्षण र उपयोग गर्ने

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
गाउँपालिकामा कार्यरत जम्मा कर्मचारी	संख्या	६५	६५	६७	७०
गाउँपालिकामा कार्यरत प्राविधिक कर्मचारी	संख्या	७	८	९	१०
उपलब्ध कार्यालय भवन (केन्द्र, वडा, शाखा, श्रोत तथा सेवा केन्द्र अन्य आदी)	संख्या	१४	१४	१५	१६
क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभन्वित जनप्रतिनिधी, कर्मचारी र नागरिक समाज	जना	४६	५०	५५	६०
संगठन विकास सम्बन्धी अनुसन्धान/सर्भेक्षण	पटक	०	१	१	१
सशक्तिकरण र क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभन्वित विपन्न र पिछडिएको वर्ग (बार्षिक)	संख्या	७५०	८००	९००	१०००
गाउँपालिकाबाट संचालित स्थानीय शासन, योजना तर्जुमा तथा सेवाप्रवाह सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम (बार्षिक)	पटक	५	७	९	१२

श्रोत: आवधिक विकास योजना पालिका प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा संगठन तथा सेवा प्रवाह उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	७,६१६	५,०२६	२,५८९		१,९८०	४,५६९	१,०६६	
०८२।८३	९,१३९	६,०३२	३,१०७		२,३७६	५,४८३	१,२७९	
०८३।८४	१०,९६७	७,२३८	३,७२९		२,८५१	६,५८०	१,५३५	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संगठन तथा सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	Local Governance Barometer मापन तथा लेखाजोखा कार्यक्रम	स्थानीय शासन प्रवर्द्धनमा भएका क्रियाकलापको मापन गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,७७२	गाउँपालिकाबाट स्थानीय शासन प्रवर्द्धन सम्बन्धी मापन भएको हुनेछ ।
२.	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता अभिबृद्दि तालिम (बार्षिक)	कार्य दक्षता अभिबृद्धि गरी सेवा प्रवाहको गुणस्तर बढाउनु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	५,५४४	गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाको गुणस्तर साविकको भन्दा बृद्धि भएको हुनेछ ।
३.	कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	कर्मचारीलाई आफ्नो कामप्रति जिम्मेवार बनाउन	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	६,९३०	वार्षिक ५ जना कर्मचरी पुरस्कृत भएका हुनेछन् ।
४.	अन्तर स्थानीय तह अध्ययन, परामर्श तथा टिम विल्डिङ कार्यक्रम	स्थानीय तहहरुबीच समन्वय र सहकार्य अभिबृद्धि गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,७७२	अन्तर स्थानीय तहहबीच कम्तीमा २ वटा आयोजना सञ्चालन भएका हुनेछन् ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण, विकास तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	गाउँपालिकाको विद्यमान आवश्यकता र औचित्यका बारेमा सर्वेक्षण गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,४९५	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण भएको हुनेछ ।
६.	टोल सुधार समिति गठन र परिचालन	विकास निर्माण कार्यमा टोलवासीलाई जवाफदेही बनाउनु		५,५४४	प्रत्येक वडामा कम्तिमा २।२ वटा टोल सुधार समिति गठन भएका हुनेछन् ।
७.	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली स्थापना र सुदृढीकरण कार्यक्रम	सेवा प्रवाहलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन		१,६६३	आन्तरिक नियन्त्रण कार्यविधि तयार भई लागू भएको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वार्षिक कार्य योजना बनाई सेवा प्रवाह सँगसँगै विकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । भै रहेका कार्यहरुको अनुगमनका लागि नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीको विकास गर्दै सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तरको सुनिश्चिता एवं पारदर्शीता र जवाफदेहीताको समेत पालना गर्नु पर्ने देखिन्छ । अन्यथा यस क्षेत्रमा अपेक्षित उपलब्धीहरु हासिल गर्न कठिन हुने देखिन्छ ।

८.३ स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले दिएको प्रक्षेपणमा थप राजस्व परामर्श समितिको अध्ययन र शिफारिशका आधारमा सम्पत्ती कर, भूमि कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा वहाल कर लगायत शुल्क, विक्री र दस्तुरका दर निर्धारण गरी सो अनुसार भूमि कर, व्यवसाय कर, अन्य विक्री, दस्तुरबाट गत आ.व. मा करिब ५८९ लाख आन्तरिक आय संकलन गरिएको छ। गाउँपालिकाको कूल आय बजेटमा आन्तरिक श्रोतको योगदान मात्र ११ प्रतिशत रहेको छ ।

समस्या तथा चूनौति

गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रका विषयमा राजस्वको संभाव्यता विश्लेषण तथा राजस्व प्रशासन सम्बन्धी ज्ञान, सीप, दक्षताको कमी तथा ऐन, कार्यविधि र कार्यप्रणाली नहुँदा आन्तरिक आय सम्बन्धी क्षेत्र पहिचान, संभाव्यता विश्लेषण र दर निर्धारण, अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्न र सो अनुसार करदाता शिक्षा, असुली र अभिलेख अपेक्षाकृत रुपमा व्यवस्थित हुन सकेको छैन। जसको कारण गाउँपालिकाको विकासमा संघीय र प्रदेश सरकारको अनुदान भरपर्नु परेको छ । आन्तरिक राजस्व तथा स्रोत

परिचालनको न्यून क्षमताको कारण गाउँपालिकाको ध्यान आन्तरिक आयको बृद्धी भन्दा पनि खर्च गर्ने कुराले बढी प्राथमिकता पाइको छ । साथै अनुमान गरिएको लक्ष्यभन्दा कम मात्रामा आन्तरिक आय उठने गरेकाले पनि यसको नयाँ क्षेत्रको पहिचान गरी गहन रुपमा लाग्नु पर्ने देखिन्छ ।

रणनीति

१. राजस्वको आधार, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित गरी व्यवस्थित गर्ने ।
२. आन्तरिक राजस्व बृद्धिमा जोड दिने ।

३. गैसस, समुदाय, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र, प्रद्रेश र संघीय सरकारका निकायसँग साझेदारी विकास गर्ने

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ:

आय शीर्षक	२०८०।०८१	२०८१।०८२	२०८२।०८३	२०८३।०८४
	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण
संघीय सरकार	२९२४०००००.	३५०८८००००.	४२१०५६०००.	५०५२६७२००.
१३३११ समानिकरण अनुदान	७८४०००००.	९४०८००००.	११२८९६०००.	१३५४७५२००.
१३३१२ शसर्त अनुदान चालु	१८०००००००	२१६००००००	२५९२०००००	३११०४००००
१३३१३ शसर्त अनुदान पुँजीगत	२१००००००	२५२०००००	३०२४००००.	३६२८८०००.
१३३१७ समपुरक अनुदान पुँजीगत	५००००००	६००००००	७२०००००.	८६४००००.
१३३१५ विशेष अनुदान पुँजीगत	८००००००.	९६०००००.	११५२००००.	१३८२४०००.
प्रदेश सरकार	६८८६२०००.	८२६३४४००.	९९१६१२८०.	११८९९३५३६.
१३३११ समानिकरण अनुदान	७२०८०००.	८६४९६००.	१०३७९५२०.	१२४५५४२४.
१३३१२ शसर्त अनुदान चालु	२२१५४०००.	२६५८४८००.	३१९०१७६०.	३८२८२११२.
१३३१३ शसर्त अनुदान पुँजीगत	४५०००००.	५४०००००.	६४८००००.	७७७६०००.
१३३१४ विषेश अनुदान चालु	१०००००००	१२००००००.	१४४०००००.	१७२८००००.
१३३१६ समपुरक अनुदान चालु			०.	०.
१३३१७ समपुरक अनुदान पुँजीगत	२५००००००	३०००००००.	३६००००००.	४३२०००००.
राजस्व बाडफाड	८६८८१०५६.	१०४२५७२६७.	१२५१०८७२०.४	१५०१३०४६४.४८

आय शीर्षक	२०८०।०८१	२०८१।०८२	२०८२।०८३	२०८३।०८४
	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण	प्रक्षेपण
११४११ बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धि कर	६९५२५२००.	८३४३०२४०.	१००११६२८८.	१२०१३९५४५.६
११४२१ बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क			०.	०.
११४५६ बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१४१५५८५६.	१६९८७०२७.	२०३८४४३२.४	२४४६१३१८.८८
१४१५७ बाँडफाँड भई प्राप्त दहत्तर बहत्तरको विक्रिबाट प्राप्त हुने आय	३२०००००.	३८४००००.	४६०८०००.	५५२९६००.
१४१५४ बाँडफाँड भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी			०.	०.
१४१५५ बाँडफाँड भई प्राप्त जलस्रोत सम्बन्धी रोयल्टी			०.	०.
१४१५६ बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी			०.	०.
अन्तरिक श्रोत	४००४४७५७.५	४८०५३८००.	५७६६४५६०.	६९१९७४७२.
११३१३ एकीकृत सम्पती कर	१०००००.	१२००००.	१४४०००.	१७२८००.
११३१४ भुमिकर/मालपोत	१३०००००.	१५६००००.	१८७२०००.	२२४६४००.
११३२१ वहाल कर	२०८०००.	२४९६००.	२९९५२०.	३५९४२४.
११६९१ अन्य कर	१५००००.	१८००००.	२१६०००.	२५९२००.
१३४११ अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	१५९९०४.		०.	०.
१४२१३ अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१५९९०४.	१९१८८५.	२३०२६२.	२७६३१४.४
१४२४२ नक्सापास दस्तुर	३१५०००.	३७८०००.	४५३६००.	५४४३२०.
१४२४३ सिफारिश दस्तुर	११०००००.	१३२००००.	१५८४०००.	१९००८००.
१४२५३ व्यावसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	८५९०००.	१०३०८००.	१२३६९६०.	१४८४३५२.
१४३११ न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	११००००.	१३२०००.	१५८४००.	१९००८०.
१४२४९ अन्य दस्तुर	१५८०००.	१८९६००.	२२७५२०.	२७३०२४.
३२१२२ बैंक मौज्दात	३५५८४८५३.५	४२८९३८००.	५१४७२५६०.	६१७६७०७२.
जम्मा	४८८१८७८१३.५	५८५८२५४६७.	७०२९९०५६०.४	८४३५८८६७२.४८

श्रोत: गाउँपालिकाबाट प्राप्त विवरणका अधारमा

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा स्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	६,७३७	४,४४६	२,२९१		१,७५२	४,०४२	९४३	
०८२।८३	८,०८५	५,३३६	२,७४९		२,१०२	४,८५१	१,१३२	
०८३।८४	९,७०१	६,४०३	३,२९८		२,५२२	५,८२१	१,३५८	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संगठन तथा सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	आन्तरिक आयको संभावना अध्ययन र प्रक्षेपण तथा सुधार कार्ययोजना	आन्तरिक आयको सम्भावना अध्ययन गरी आय प्रक्षेपण गर्ने	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,९४३	आन्तरिक राजस्व सुधार कार्य योजना तयार भएको हुनेछ ।
२.	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	करदाता शिक्षाको माध्यमबाट करको दायरा बृद्धि गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,४५२	गाउँपालिकामा २० प्रतिशत करदाता थप भएका हुनेछन् ।
३.	उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम	करदाता प्रोत्साहन मार्फत अन्य करदातालाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	१,२२६	वार्षिक ५ जना करदाता सम्मानित भएका हुनेछन्
४.	राजस्व शाखा स्थापना र सुदृढीकरण	राजस्व प्रशासन सुदृढीकरण गरी तोकिएको राजस्व संकलन गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	६,१३१	प्रत्येक वर्ष विगत भन्दा कम्तिमा १० प्रतिशत आन्तरिक राजस्व बृद्धि भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.	अन्तर स्थानीय तह तथा सरकार समन्वय कार्यक्रम	अन्तर स्थानीय तहबीच साझा सरोकारका विषय पहिचान गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,९४३	अन्तर स्थानीय तहबीच कम्तिमा २ वटा आयोजना साझेदारीमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।
६.	विषयगत गुरुयोजना तर्जुमा र अद्यावधिक कार्यक्रम	गाउँपालिकाको अल्कालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गर्नु		८,८२८	गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना अन्य २ विषय क्षेत्रगत योजना बनेको हुनेछ ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वार्षिक कार्य योजना बनाई सेवा प्रवाह सँगसँगै विकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । भै रहेका कार्यहरुको अनुगमनका लागि नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीको विकास गर्दै सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तरको सुनिश्चिचता एवं पारदर्शीता र जवाफदेहीताको समेत पालना गर्नु पर्ने देखिन्छ । अन्यथा यस क्षेत्रमा अपेक्षित उपलब्धीहरु हासिल गर्न कठिन हुने देखिन्छ ।

८.४ विकास व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

संघीय शासन व्यवस्था र स्थानीय तहको योजना तर्जुमा नमूना दिग्दर्शनको व्यवस्था अनुसार पहिलो पटक गाउँपालिकाको विषयगत वस्तुस्थिति झल्कने डिजिटल प्रोफाइल तथा गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक सामाजिक विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा रणनीतिक कार्यक्रम सहितको आवधिक योजना तर्जुमा तयार गरी विकासको मार्गचित्र तयार गरिएको छ । साथै गाउँपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाईका स्रोत र संभावनालाई व्यवस्थित रुपमा संचालन गरी गाउँपालिकाबासीको स्वस्थ्य र सरसफाई अधिकार सुनिश्चित गर्न खानेपानी तथा सरसफाई गुरुयोजना समेत तयार गरिएको छ। बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा टोल एवं तथा वस्तीबाटै शुरु गरी सहभागितामूलक प्रक्रिया अभ्यास गरिदै आएको छ । गाउँपालिकाको मुख्य लगानीको क्षेत्रको रुपमा रहेको सडक तथा यातायात क्षेत्रमा आवश्यक स्रोत परिचालन गरी प्राथमिकताक्रम अनुसार व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न सडकको मापदण्ड तयार गरिएको छ । गाउँपालिकामा संचालित स्थानीय संचित कोष र अन्य स्रोतबाट संचालिन आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रगति तथा गुणस्तर कायम गर्न स्थलगत अनुगमन तथा प्रगति विवरण समीक्षा कार्यलाई नियमित गरिएकोछ ।

समस्या तथा चूनौति

गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति सहित आवधिक योजना, गाउँपालिकाको विकासको अग्रणी क्षेत्रहरु पर्यटन विकास, यातायात र जलश्रोत कृषि सम्बनधी गुरुयोजना आदी तयार नहुँदा ठोस तथा नतिजामुखी योजना तर्जुमाका साथै प्राथमिकता आधार र प्रक्रिया निर्धारण, मध्यकालिन खर्च संरचना तयार नहुँदा वितरणमुखी हिसाबले धैरै संख्यामा आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट र बजेट विनियोजन हुने गरेको छ । फलस्वरुप आयोजना तथा कार्यक्रमलाई समयमा सम्पन्न गर्न र गुणस्तर कायम गरी ठोस उपलब्धी हासिल गर्न सकिएको छैन ।

विषय क्षेत्रगत रुपमा बजेट विनियोजन सन्तुलित नभै पूर्वाधार विकास खास गरी सडक निर्माण आयोजनामा बजेटको ठूलो अंश खर्च गर्ने गरिएको छ । रोजगार, उत्पादनमूलक तथा आयमूलक आयोजनामा लगानी ज्यादै कम रहेको छ ।

रणनीति

१. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने ।

२. सडक तथा भवन निर्माण मापदण्ड तयार गर्ने ।

३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साझेदारीमा अभिबृद्धि गर्ने ।

नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	इकाई	अनमानित उपलब्धी आ.व. ०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	०८३/०८४
गाउँपालिकामा क्रियाशिल गैसस, अगैसस, विकास साझेदार संस्था	संख्या	१२	१२	१३	१५
खण्डीकृत विषय क्षेत्र र श्रोत नक्शा सहित वस्तुगत विवरण तयारी तथा अद्यावधिक	भए/नभएको	१	१	१	१
स्थानीय गौरवका आयोजनाको सूची	संख्या	०	१	१	१
तर्जुमा भएका रणनीतिक योजनाको विषय क्षेत्र (पर्यटन, यातायात, भूउपयोग, जलश्रोत, कृषि आदी)	विषय क्षेत्र संख्या	१	१	२	२
नतिजामूलक ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा	भए/नभएको	भएको			
नतिजामूलक अनुगमन ढाँचामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	भए/ नभएको	नभएको			
कूल मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	३०	३०	३५	४०
आयोजना/कार्यक्रम अनुगमनमा अभ्यास गरिएका विधि (स्थलगत अवलोकन, प्रगति विवरण समीक्षा, नतिजा अनुगमन, प्रभाव मूल्याङ्कन, सामाजिक परीक्षण आदी)	संख्या	१२५	१३०	१३५	१५०

श्रोत: आवधिक विकास योजना पालिका प्रोफाइल,

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन लक्ष्यको आधारमा संगठन तथा सेवा प्रवाह उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
०८१।८२	७,६१६	५,०२६	२,५८९		१,९८०	४,५६९	१,०६६	
०८२।८३	९,१३९	६,०३२	३,१०७		२,३७६	५,४८३	१,२७९	
०८३।८४	१०,९६७	७,२३८	३,७२९		२,८५१	६,५८०	१,५३५	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संगठन तथा सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१.	प्राविधिक परीक्षण कार्यक्रम	संचालित योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तर मापन गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	**४,३१८**	गाउँपालिकाबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरुमध्ये ६० प्रतिशत कार्यक्रमको प्राविधिक परीक्षण भएको हुनेछ ।
२.	उपभोक्ता समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	संचालित योजना तथा कार्यक्रमको सहज रुपमा सम्पादन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	**५,७५७**	७० प्रतिशत उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ ।
३.	आवधिक योजना, मद्यकालिन खर्च संरचना तर्जुमा र अद्यावधिक कार्यक्रम	मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी गा.पा.को दीगो विकास गर्नु	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	**८,६३६**	आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र सडक यातायात गुरु योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक भएको हुनेछन्

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.	बस्तुस्थिति विवरण तयारी तथा अद्यावधिक कार्यक्रम	योजना तर्जुमा गर्नका लागि आवश्यक विवरण तयारीका लागि	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	४,३१८	गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयारी तथा अद्यावधिक भएको हुनेछ।
५.	नतिजामूलक अनुगमन, मुल्याङ्कन प्रणाली तथा गुणस्तर सुदृढीकरण	संचालित योजनाहरुको गुणस्तरीय कार्यान्यन गर्न	आव ०८१।८२ देखि ०८२।८३ सम्म	२,८७९	गाउँपालिकाबाट संचालित ७० प्रतिशत योजनाहरुको नतिजामूलक अनुगमन भएको हुनेछ।
६.	गैसस, निजी क्षेत्र, सहकारी डेस्क संचालन, समन्वय र साझेदारी	समन्वय र सहकार्य प्रवर्द्धन गर्न		२,८७९	गाउँपालिकामा कार्यरत यी निकाय र गाउँपालिकाबीच कम्तिमा ५ वटा योजना साझेदारीमा संचालन भएको हुनेछ।

श्रोत: आवधिक विकास योजना र बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

जोखिम तथा अनुमान

वार्षिक कार्य योजना बनाई सेवा प्रवाह सँगसँगै विकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ। भै रहेका कार्यहरुको अनुगमनका लागि नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीको विकास गर्दै सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तरको सुनिश्चिता एवं पारदर्शीता र जवाफदेहीताको समेत पालना गर्नु पर्ने देखिन्छ। अन्यथा यस क्षेत्रमा अपेक्षित उपलब्धीहरु हासिल गर्न कठिन हुने देखिन्छ।

सुझाव तथा पुष्ठपोषण

परामर्श सेवा प्रदायक संस्था मार्फत मध्यमकालीन खर्च संरचना निर्माण गर्ने क्रममा आवश्यकिय तथ्याङ्कहरु तादी गाउँपालिकाले तयार पारेको गाउँपालिका प्रोफाइल, आवधिक विकास योजना र शाखागत रूपमा गरिएको छलफलबाट सूचकहरूको अध्यावधिक गरिएको थियो। साथै बजेट सम्बन्धमा आर्थिक प्रशासन शाखाबाट प्रयाप्त सूचना प्राप्त भइ सोको अध्यावधिक गर्ने कार्य भयो। यसै गरि उपक्षेत्र गत बजेट तथा स्रोतको वर्गिकरणका सन्दर्भमा शाखागत रूपमा अभिमुखिकरणकै समयमा फारम मार्फत माग भएको, परामर्शदाता टोलीबाट संकलन गर्ने कार्य भएको, साथै मस्यौदा तयारी गरि सो मस्यौदा माथी आफ्नो राय सुझाव प्रदान गर्नका लागि शाखागत रुपमा मस्यौदा उपलब्ध गराइएको थियो।

परामर्शदाताबाट प्रस्तुत गरिएको मस्यौदा उपर गाउँपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरु, शाखागत कर्मचारीहरुसँग व्यक्तिगत तथा सामूहिक रुपमा छलफल एवं राय लिने काम भएको थियो। यसका साथै केही शाखाहरुबाट लिखित राय सुझाव समेत प्राप्त भएका थिए। यिनै प्राप्त राय सुझावहरुलाई समेटदै अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो।

अनूसूचीहरु

अनुसूची १: कार्यदलको विवरण

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जमा दिग्दर्शन २०७८ बमोजिम निदिष्ट गरेको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्यदल

क.सं.	समितिका पदाधिकारी	जिम्मेवारी
१.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- संयोजक
२.	विषयगत शाखा प्रमुखहरु	- सदस्य
३.	प्रमुख, प्रशासन शाखा	- सदस्य सचिव

अनुसची २: आगामी तीन वर्षका लागि क्षेत्रगत र उपक्षेत्रगत बजेट प्रक्षेपण

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१.०	**आर्थिक विकास**	०८१।८२	२४,६०५	१६,२३९	८,३६६	–	६,३९७	१४,७६३	३,४४५	–
१.१	कृषि विकास	०८२।८३	२९,५२६	१९,४८७	१०,०३९	–	७,६७७	१७,७१५	४,१३४	–
		०८३।८४	३५,४३१	२३,३८४	१२,०४६	–	९,२१२	२१,२५८	४,९६०	–
१.२	उद्योग र व्यापार	०८१।८२	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	९१४	२,१०९	४९२	–
		०८२।८३	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	१,०९७	२,५३१	५९१	–
		०८३।८४	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–	१,३१६	३,०३७	७०९	–
१.३	पर्यटन	०८१।८२	२,९२९	७३२	२,१९७	–	७६२	१,७५७	४१०	–
		०८२।८३	३,५१५	८७९	२,६३६	–	९१४	२,१०९	४९२	–
		०८३।८४	४,२१८	१,०५४	३,१६३	–	१,०९७	२,५३१	५९१	–
१.४	बैंक, सहकारी तथा वित्तीय सेवा	०८१।८२	१,१७२	७७३	३९८	–	३०५	७०३	१६४	–
		०८२।८३	१,४०६	९२८	४७८	–	३६६	८४४	१९७	–
		०८३।८४	१,६८७	१,११४	५७४	–	४३९	१,०१२	२३६	–

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१.५	जलश्रोत तथा सिंचाई	०८१।८२	१७,५७५	४,३९४	१३,१८१	-	४,५६९	१०,५४५	२,४६०	-
		०८२।८३	२१,०९०	५,२७२	१५,८१७	-	५,४८३	१२,६५४	२,९५३	-
		०८३।८४	२५,३०८	६,३२७	१८,९८१	-	६,५८०	१५,१८५	३,५४३	-
१.६	पशुपन्छी विकास	०८१।८२	५,८५८	३,८६६	१,९९२	-	१,५२३	३,५१५	८२०	-
		०८२।८३	७,०३०	४,६४०	२,३९०	-	१,८२८	४,२१८	९८४	-
		०८३।८४	८,४३६	५,५६८	२,८६८	-	२,१९३	५,०६२	१,१८१	-
१.९	श्रम तथा रोजगारी एवम् गरिबी निवारण	०८१।८२	२,९२९	१,९३३	९९६	-	७६२	१,७५७	४१०	-
		०८२।८३	३,५१५	२,३२०	१,१९५	-	९१४	२,१०९	४९२	-
		०८३।८४	४,२१८	२,७८४	१,४३४	-	१,०९७	२,५३१	५९१	-
२.०	**सामाजिक विकास**	०८१।८२	१५२,३१५	१००,५२८	५१,७८७	-	३९,६०२	९१,३८९	२१,३२४	-
२.१	शिक्षा तथा सीप विकास	०८२।८३	१८२,७७७	१२०,६३३	६२,१४४	-	४७,५२२	१०९,६६६	२५,५८९	-
		०८३।८४	२१९,३३३	१४४,७६०	७४,५७३	-	५७,०२७	१३१,६००	३०,७०७	-
२.२	स्वास्थ्य तथा पोषण	०८१।८२	५८,५८३	३८,६६४	१९,९१८	-	१५,२३१	३५,१५०	८,२०२	-
		०८२।८३	७०,२९९	४६,३९७	२३,९०२	-	१८,२७८	४२,१७९	९,८४२	-
		०८३।८४	८४,३५९	५५,६७७	२८,६८२	-	२१,९३३	५०,६१५	११,८१०	-

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२.३	खानेपानी तथा सरसफाई	०८१/८२	११,७१७	३,५१५	८,२०२	-	३,०४६	७,०३०	१,६४०	-
		०८२/८३	१४,०६०	४,२१८	९,८४२	-	३,६५६	८,४३६	१,९६८	-
		०८३/८४	१६,८७२	५,०६२	११,८१०	-	४,३८७	१०,१२३	२,३६२	-
२.४	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	०८१/८२	७,०३०	४,६४०	२,३९०	-	१,८२८	४,२१८	९८४	-
		०८२/८३	८,४३६	५,५६८	२,८६८	-	२,१९३	५,०६२	१,१८१	-
		०८३/८४	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	-	२,६३२	६,०७४	१,४१७	-
२.५	युवा तथा खेलकुद	०८१/८२	४,६८७	३,०९३	१,५९३	-	१,२१९	२,८१२	६५६	-
		०८२/८३	५,६२४	३,७१२	१,९१२	-	१,४६२	३,३७४	७८७	-
		०८३/८४	६,७४९	४,४५४	२,२९५	-	१,७५५	४,०४९	९४५	-
३.०	**पूर्वाधार विकास**	०८१/८२	१०३,१०६	१०,३११	९२,७९५	-	२६,८०७	६१,८६३	१४,४३५	-
३.१	सडक पुल तथा यातायात	०८२/८३	१२३,७२६	१२,३७३	१११,३५४	-	३२,१६९	७४,२३६	१७,३२२	-
		०८३/८४	१४८,४७२	१४,८४७	१३३,६२५	-	३८,६०३	८९,०८३	२०,७८६	-
३.२	भवन आवास तथा शहरी विकास	०८१/८२	१६,७५५	१,६७५	१५,०७९	-	४,३५६	१०,०५३	२,३४६	-
		०८२/८३	२०,१०६	२,०११	१८,०९५	-	५,२२७	१२,०६३	२,८१५	-
		०८३/८४	२४,१२७	२,४१३	२१,७१४	-	६,२७३	१४,४७६	३,३७८	-

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
३.३	विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा	०८१।८२	६,४४४	१,२८९	५,१५५	-	१,६७५	३,८६६	९०२	-
		०८२।८३	७,७३३	१,५४७	६,१८६	-	२,०११	४,६४०	१,०८३	-
		०८३।८४	९,२८०	१,८५६	७,४२४	-	२,४१३	५,५६८	१,२९९	-
३.५	संचार तथा सूचना प्रविधि	०८१।८२	२,५७८	१,७०१	८७६	-	६७०	१,५४७	३६१	-
		०८२।८३	३,०९३	२,०४१	१,०५२	-	८०४	१,८५६	४३३	-
		०८३।८४	३,७१२	२,४५०	१,२६२	-	९६५	२,२२७	५२०	-
४.०	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	०८१।८२	३,५१५	२,३२०	१,१९५	-	९१४	२,१०९	४९२	-
४.१	वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन	०८२।८३	४,२१८	२,७८४	१,४३४	-	१,०९७	२,५३१	५९१	-
		०८३।८४	५,०६२	३,३४१	१,७२१	-	१,३१६	३,०३७	७०९	-
४.२	भू स)रक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	०८१।८२	७,०३०	३,५८५	३,४४५	-	१,८२८	४,२१८	९८४	-
		०८२।८३	८,४३६	४,३०२	४,१३४	-	२,१९३	५,०६२	१,१८१	-
		०८३।८४	१०,१२३	५,१६३	४,९६०	-	२,६३२	६,०७४	१,४१७	-
४.३	वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन	०८१।८२	३,३३९	२,२०४	१,१३५	-	८६८	२,००४	४६७	-
		०८२।८३	४,००७	२,६४५	१,३६२	-	१,०४२	२,४०४	५६१	-
		०८३।८४	४,८०९	३,१७४	१,६३५	-	१,२५०	२,८८५	६७३	-

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
४.४	विपद् व्यवस्थापन	०८१।८२	३,६९१	२,४३६	१,२५५	-	९६०	२,२१४	५१७	-
		०८२।८३	४,४२९	२,९२३	१,५०६	-	१,१५२	२,६५७	६२०	-
		०८३।८४	५,३१५	३,५०८	१,८०७	-	१,३८२	३,१८९	७४४	-
५.०	**सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र**	०८१।८२	७,०३०	४,६४०	२,३९०	-	१,८२८	४,२१८	९८४	-
५.१	कानून, नीति तथा सुशासन	०८२।८३	८,४३६	५,५६८	२,८६८	-	२,१९३	५,०६२	१,१८१	-
		०८३।८४	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	-	२,६३२	६,०७४	१,४१७	-
५.२	संगठन तथा क्षमता विकास	०८१।८२	७,६१६	५,०२६	२,५८९	-	१,९८०	४,५६९	१,०६६	-
		०८२।८३	९,१३९	६,०३२	३,१०७	-	२,३७६	५,४८३	१,२७९	-
		०८३।८४	१०,९६७	७,२३८	३,७२९	-	२,८५१	६,५८०	१,५३५	-
५.३	श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन	०८१।८२	६,७३७	४,४४६	२,२९१	-	१,७५२	४,०४२	९४३	-
		०८२।८३	८,०८५	५,३३६	२,७४९	-	२,१०२	४,८५१	१,१३२	-
		०८३।८४	९,७०१	६,४०३	३,२९८	-	२,५२२	५,८२१	१,३५८	-
५.४	विकास व्यवस्थापन	०८१।८२	७,९०९	५,२२०	२,६८९	-	२,०५६	४,७४५	१,१०७	-
		०८२।८३	९,४९१	६,२६४	३,२२७	-	२,४६८	५,६९४	१,३२९	-
		०८३।८४	११,३८८	७,५१६	३,८७२	-	२,९६१	६,८३३	१,५९४	-

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. ०००)				बजेटको श्रोत (रु. ०००)			
			कूल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
६.०	**प्रशासनिक खर्च**	०८१/८२	११७,१६५	७७,३२९	३९,८३६	-	३०,४६३	७०,२९९	१६,४०३	-
		०८२/८३	१४०,५९८	९२,७९५	४७,८०३	-	३६,५५५	८४,३५९	१९,६८४	-
		०८३/८४	१६८,७१८	१११,३५४	५७,३६४	-	४३,८६७	१०१,२३१	२३,६२१	-

अध्यावधिक स्रोतः विगतको खर्च अवस्थका आधारमा आगामी बर्षको प्रपेक्षण गरिएको ।

अनुसची ३: वडागत बजेट विवरण

आगामी तीन वर्षको वडागत बजेट सिलिंग

(रू हजारमा)

वडा नम्बर	२०८१।८२	२०८२।८३	२०८३१८४	जम्मा
१	३५००	४०००	४५००	१२०००
२	४०००	४५००	५०००	१३५००
३	४०००	४५००	५०००	१३५००
४	३५००	४०००	४५००	१२०००
५	४०००	४५००	५०००	१३५००
६	४०००	४५००	५०००	१३५००
जम्मा	**२३०००**	**२६०००**	**२९०००**	**७८०००**

अनुसची ४: तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण

(रू हजारमा)

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
आर्थिक विकास	५८,५८३	३८,६६४	१९,९१८	–	७०,२९९	४६,३९७	२३,९०२	–	८४,३५९	५५,६७७	२८,६८२	–				
कृषि	२४,६०५	१६,२३९	८,३६६	–	२९,५२६	१९,४८७	१०,०३९	–	३५,४३१	२३,३८४	१२,०४६	–				
उत्पादन पकेट विकास कार्यक्रम (कृषि फार्म स्थापना समेत)	२,४६०	१,६२४	८३७	–	२,९५३	१,९४९	१,००४	–	३,५४३	२,३३८	१,२०५	–	p1	१०	१	२
जैविक मल तथा विषादी प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम (गोठ सुधार कार्यक्रम समेत)	२,२१४	१,४६२	७५३	–	२,६५७	१,७५४	९०३	–	३,१८९	२,१०५	१,०८४	–	p1	१०	१	२
कृषि प्राविधिक उत्पादन सहयोग कार्यक्रम	२,९५३	१,९४९	१,००४	–	३,५४३	२,३३८	१,२०५	–	४,२५२	२,८०६	१,४४६	–	p2	१०	१	१
बहुउद्देश्यीय कृषि नर्सरी स्थापना र संचालन गर्ने	१,२३०	८१२	४१८	–	१,४७६	९७४	५०२	–	१,७७२	१,१६९	६०२	–	p2	२	२	१
फलफूल, कफि, किवी, भूईं काफल, अलैची, मसलाजन्य खेतीको विकास र विस्तार गर्ने	१,४७६	९७४	५०२	–	१,७७२	१,१६९	६०२	–	२,१२६	१,४०३	७२३	–	p1	८	१	२
संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने	२,९५३	१,९४९	१,००४	–	३,५४३	२,३३८	१,२०५	–	४,२५२	२,८०६	१,४४६	–	P1	२	३	३
खाद्यान्न तथा वीउ भण्डारण गृह निर्माण	१,९६८	१,२९९	६६९	–	२,३६२	१,५५९	८०३	–	२,८३४	१,८७१	९६४	–	P1	२	३	३

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
कृषि यान्त्रिकीकरणमा अनुदान सहयोग कार्यक्रम	३,६९१	२,४३६	१,२५५	–	४,४२९	२,९२३	१,५०६	–	५,३१५	३,५०८	१,८०७	–	p1	१६	१	२
कृषि सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	५,६५९	३,७३५	१,९२४	–	६,७९१	४,४८२	२,३०९	–	८,१४९	५,३७८	२,७७१	–	p1	१०	१	२
उद्योग र व्यापार	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–				
आद्योगिक ग्राम स्थापनाको संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	१,५१८	१,००२	५१६	–	P1	८	२	३
कृषि, जडिबुटी र पशुपंक्षीजन्य उपजको प्रशोधन उद्योग स्थापना	१,७५७	१,१६०	५९८	–	२,१०९	१,३९२	७१७	–	२,५३१	१,६७०	८६०	–	P1	१	२	३
दक्ष जनशक्ति उत्पादन कार्यक्रम	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	१,०१२	६६८	३४४	–	P1	८	२	३
पर्यटन	२,९२९	१,९३३	९९६	–	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–				
पर्यटन गुरुयोजना तयारी	९४६	६२४	३२२	–	–	–	–	–	–	–	–	–	p1	९	३	२
कृषि पर्यटन कार्यक्रम	५३२	३५१	१८१	–	८७९	५८०	२९९	–	१,०५४	६९६	३५९	–	p1	१२	३	२
कोतघरको विकास	१५१	१००	५१	–	३५१	२३२	१२०	–	४२२	२७८	१४३	–	p1	१०	३	२
पर्यटन पूर्वाधार, सुविधा सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	५००	३३०	१७०	–	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	p1	१०	२	२
पर्यटकीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	८००	५२८	२७२	–	१,२३०	८१२	४१८	–	१,४७६	९७४	५०२	–	p1	९	३	२

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
बैंक, सहकारी तथा वित्तीय सेवा	१,१७२	७७३	३९८	–	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–				
जैविक उत्पादन, प्रसोधन र बजारीकरणका लागि सहकारी विकास कार्यक्रम	२२३	१४७	७६	–	२६७	१७६	९१	–	३२१	२१२	१०९	–	P1	८	२	३
बैंकिंग सेवा विस्तार कार्यक्रम	११७	७७	४०	–	१४१	९३	४८	–	१६९	१११	५७	–	P1	८	२	३
कृषि, पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, निर्माण व्यवसाय वेरोजगार उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम	५८६	३८७	१९९	–	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	P1	८	२	३
विप्रेषण पुँजी परिचालन कार्यक्रम	२४६	१६२	८४	–	२९५	१९५	१००	–	३५४	२३४	१२०	–	P2	८	२	३
जलश्रोत तथा सिंचाई	१७,५७५	११,५९९	५,९७५	–	२१,०९०	१३,९१९	७,१७०	–	२५,३०८	१६,७०३	८,६०५	–				
सिंचाई योजना पुनर्निमाण	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–	P1	२	३	३
सिंचाई सम्बन्धी सालवसाली कार्यक्रम	७,०३०	४,६४०	२,३९०	–	८,४३६	५,५६८	२,८६८	–	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	–	P1	२	३	३
सिंचाई कूलो निर्माण	३,३३९	२,२०४	१,१३५	–	४,००७	२,६४५	१,३६२	–	४,८०८	३,१७४	१,६३५	–	P1	२	३	३
बैकल्पिक सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३,६९१	२,४३६	१,२५५	–	४,४२९	२,९२३	१,५०६	–	५,३१५	३,५०८	१,८०७	–	P1	२	३	३
पशुपन्छी विकास	५,८५८	३,८६६	१,९९२	–	७,०३०	४,६४०	२,३९०	–	८,४३६	५,५६८	२,८६८	–				

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
नश्ल सुधार तथा पशु उपचार केन्द्र स्थापना	८७९	५८०	२९९	–	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	p2	२	२	२
उन्नत घाँसेबाली विस्तार कार्यक्रम	५८६	३८७	१९९	–	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	p2	२	२	२
व्यवसायिक पशु तथा पन्छीपालन कार्यक्रम	८७९	५८०	२९९	–	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	p1	२	२	२
उन्नत जातको वाखा स्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने	५२७	३४८	१७९	–	६३३	४१८	२१५	–	७५९	५०१	२५८	–	p1	२	२	२
दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना	९३७	६१९	३१९	–	१,१२५	७४२	३८२	–	१,३५०	८९१	४५९	–	P1	२	२	३
मासु वजार विकास कार्यक्रम	२९३	१९३	१००	–	३५१	२३२	१२०	–	४२२	२७८	१४३	–	P2	२	२	३
पशुसेवा सम्बन्धी सालवसाली कार्यक्रम	१,७५७	१,१६०	५९८	–	२,१०९	१,३९२	७१७	–	२,५३१	१,६७०	८६०	–	P1	२	२	३
श्रम तथा रोजगारी एवम् गरिबी निवारण	२,९२९	१,९३३	९९६	–	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–				
प्रधानमन्त्री रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम (साझेदारी)	८४९	५६१	२८९	–	१,०१९	६७३	३४७	–	१,२२३	८०७	४१६	–	P1	८	२	३
अध्यक्षसँग उद्यमशिलता कार्यक्रम	६१५	४०६	२०९	–	७३८	४८७	२५१	–	८८६	५८५	३०१	–	P1	८	२	३
वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको सीप मार्फत रोजगारमूलक कार्यक्रम संचालन	७६२	५०३	२५९	–	९१४	६०३	३११	–	१,०९७	७२४	३७३	–	P1	८	२	३

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
एक घर एक रोजगार कार्यक्रम	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	१,०१२	६६८	३४४	–	P1	८	२	३
सामाजिक विकास	२३४,३३०	१५४,६५८	७९,६७२	–	२८१,१९६	१८५,५८९	९५,६०७	–	३३७,४३६	२२२,७०८	११४,७२८	–				
शिक्षा तथा सीप विकास	१५२,३१५	१००,५२८	५१,७८७	–	१८२,७७७	१२०,६३३	६२,१४४	–	२१९,३३३	१४४,७६०	७४,५७३	–				
दिवा खाजा कार्यक्रम	७,६१६	५,०२६	२,५८९	–	९,१३९	६,०३२	३,१०७	–	१०,९६७	७,२३८	३,७२९	–	P1	४	१	२
विद्यालय पुर्वाधार सुधार कार्यक्रम	२२,८४७	१५,०७९	७,७६८	–	२७,४१७	१८,०९५	९,३२२	–	३२,९००	२१,७१४	११,१८६	–	p1	४	२	३
विद्यालय गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१५,२३१	१०,०५३	५,१७९	–	१८,२७८	१२,०६३	६,२१४	–	२१,९३३	१४,४७६	७,४५७	–	p1	४	२	३
स्नातकोत्तर तहको क्याम्पस संचालन	९,१३९	६,०३२	३,१०७	–	१०,९६७	७,२३८	३,७२९	–	१३,१६०	८,६८६	४,४७४	–	P1	४	२	३
शैक्षिक गूणस्तर सुदृढीकरण कार्यक्रम	२२,८४७	१५,०७९	७,७६८	–	२७,४१७	१८,०९५	९,३२२	–	३२,९००	२१,७१४	११,१८६	–	p2	४	२	२
स्थानीय पाठ्यक्रम व्यवस्थापन	३,०४६	२,०११	१,०३६	–	३,६५६	२,४१३	१,२४३	–	४,३८७	२,८९५	१,४९१	–	P1	४	१	२
गुणस्तर शिक्षा (ICT) प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६,०९३	४,०२१	२,०७१	–	७,३११	४,८२५	२,४८६	–	८,७७३	५,७९०	२,९८३	–	P1	४	१	२
विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४,५६९	३,०१६	१,५५४	–	५,४८३	३,६१९	१,८६४	–	६,५८०	४,३४३	२,२३७	–	p1	४	२	३
सालवसाली कार्यक्रम	६०,९२६	४०,२११	२०,७१५	–	७३,१११	४८,२५३	२४,८५८	–	८७,७३३	५७,९०४	२९,८२९	–	p1	४	२	३
स्वास्थ्य तथा पोषण	५८,५८३	३८,६६४	१९,९१८	–	७०,२९९	४६,३९७	२३,९०२	–	८४,३५९	५५,६७७	२८,६८२	–				

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
स्वास्थ्य सेवा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	७,०३०	४,६४०	२,३९०	–	८,४३६	५,५६८	२,८६८	–	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	–	P1	३	१	३
स्वास्थ्य पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	८,२०२	५,४१३	२,७८९	–	९,८४२	६,४९६	३,३४६	–	११,८१०	७,७९५	४,०१५	–	P1	३	१	३
स्वास्थ्य सेवा विस्तार कार्यक्रम	८,७८७	५,८००	२,९८८	–	१०,५४५	६,९६०	३,५८५	–	१२,६५४	८,३५२	४,३०२	–	p1	३	१	२
क्षमता विकास कार्यक्रम	२,३४३	१,५४७	७९७	–	२,८१२	१,८५६	९५६	–	३,३७४	२,२२७	१,१४७	–	p1	३	१	२
बर्थिङ सेन्टर स्थापना	११,७१७	७,७३३	३,९८४	–	१४,०६०	९,२७९	४,७८०	–	१६,८७२	११,१३५	५,७३६	–	p1	३	२	३
बर्थिङ्ग सेण्टरमा कुरुवा घर निर्माण	२,९२९	१,९३३	९९६	–	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	p1	३	१	२
सालवसाली कार्यक्रम	१७,५७५	११,५९९	५,९७५	–	२१,०९०	१३,९१९	७,१७०	–	२५,३०८	१६,७०३	८,६०५	–	P1	३	१	३
खानेपानी तथा सरसफाई	११,७१७	७,७३३	३,९८४	–	१४,०६०	९,२७९	४,७८०	–	१६,८७२	११,१३५	५,७३६	–				
एकघर एकधारा कार्यक्रम	१,८७५	१,२३७	६३७	–	२,२५०	१,४८५	७६५	–	२,६९९	१,७८२	९१८	–	p2	६	२	३
खानेपानी उपभोग र सरसफाई तालिम	३५१	२३२	१२०	–	४२२	२७८	१४३	–	५०६	३३४	१७२	–	p1	६	२	३
खानेपानी प्राविधिक तालिम	२३४	१५५	८०	–	२८१	१८६	९६	–	३३७	२२३	११५	–	p2	६	२	३
खानेपानी मुहान संरक्षण कार्यक्रम	१,१७२	७७३	३९८	–	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–	p2	६	२	३
खानेपानी टंकी निर्माण तथा मर्मत	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–	p1	६	२	३
खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	१,५१८	१,००२	५१६	–	p2	६	२	३

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
सालवसाली कार्यक्रम	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–	p1	६	२	३
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७,०३०	४,६४०	२,३९०	–	८,४३६	५,५६८	२,८६८	–	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	–				
महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम (साक्षरता, सिपमूलक, नेतृत्व विकास, आयआर्जन)	६३३	४१८	२१५	–	७५९	५०१	२५८	–	९११	६०१	३१०	–	p1	५	१	३
बाल संरक्षण कार्यक्रम	७७३	५१०	२६३	–	९२८	६१२	३१६	–	१,११४	७३५	३७९	–	P1	५	२	३
बाल विकास कार्यक्रम (बाल क्लव, संजाल गठन, तालिम, विविध कार्यक्रम)	३५१	२३२	१२०	–	४२२	२७८	१४३	–	५०६	३३४	१७२	–	P1	५	२	३
अपाङ्गता भएका व्यक्ति संरक्षण तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम	१,०५४	६९६	३५९	–	१,२६५	८३५	४३०	–	१,५१८	१,००२	५१६	–	p1	५	१	३
असहाय तथा जेष्ठ नागरिक आश्रय स्थल निर्माण	१,१२५	७४२	३८२	–	१,३५०	८९१	४५९	–	१,६२०	१,०६९	५५१	–	P1	५	२	३
दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	७७३	५१०	२६३	–	९२८	६१२	३१६	–	१,११४	७३५	३७९	–	P1	५	२	३

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
विपन्न वर्गका लागि स्वास्थ्य बिमामा सहुलियत दिने कार्यक्रम	३५१	२३२	१२०	–	४२२	२७८	१४३	–	५०६	३३४	१७२	–	p1	५	१	३
सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सहजीकरण कार्यक्रम	२११	१३९	७२	–	२५३	१६७	८६	–	३०४	२००	१०३	–	P1	५	२	३
सालवसाली कार्यक्रम	१,७५७	१,१६०	५९८	–	२,१०९	१,३९२	७१७	–	२,५३१	१,६७०	८६०	–	P1	५	२	३
युवा तथा खेलकुद	४,६८७	३,०९३	१,५९३	–	५,६२४	३,७१२	१,९१२	–	६,७४९	४,४५४	२,२९५	–				
युवा उद्यमशीलता कार्यक्रम	५१६	३४०	१७५	–	६१९	४०८	२१०	–	७४२	४९०	२५२	–	P2	५	३	३
युवा क्षमता विकास कार्यक्रम	२३४	१५५	८०	–	२८१	१८६	९६	–	३३७	२२३	११५	–	P1	५	३	३
लोकसेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	२८१	१८६	९६	–	३३७	२२३	११५	–	४०५	२६७	१३८	–	P1	५	३	३
खेलकुद विकास कार्यक्रम	९३७	६१९	३१९	–	१,१२५	७४२	३८२	–	१,३५०	८९१	४५९	–	P2	५	३	३
दुर्वसन नियन्त्रण कार्यक्रम	१४१	९३	४८	–	१६९	१११	५७	–	२०२	१३४	६९	–	P1	५	३	३
खेलकुद पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–	२,०२५	१,३३६	६८८	–	P1	५	३	३
सालवसाली कार्यक्रम	१,१७२	७७३	३९८	–	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–	P2	५	३	३
पूर्वाधार विकास	१२८,८८२	८५,०६२	४३,८२०	–	१५४,६५८	१०२,०७४	५२,५८४	–	१८५,५९०	१२२,४८९	६३,१०१	–				
सडक पुल तथा यातायात	१०३,१०६	६८,०५०	३५,०५६	–	१२३,७२६	८१,६५९	४२,०६७	–	१४८,४७२	९७,९९२	५०,४८०	–				

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
कालोपत्रे सडक	२०,६२१	१३,६१०	७,०११	–	२४,७४५	१६,३३२	८,४१३	–	२९,६९४	१९,५९८	१०,०९६	–	P1	३	३	९
ग्राभेल सडक	४१,२४२	२७,२२०	१४,०२२	–	४९,४९१	३२,६६४	१६,८२७	–	५९,३८९	३९,१९७	२०,१९२	–	P1	३	२	९
सोलिङ्ग तथा ढलान गरिएको सडक	१५,४६६	१०,२०७	५,२५८	–	१८,५५९	१२,२४९	६,३१०	–	२२,२७१	१४,६९९	७,५७२	–	P1	२	२	११
झोलुङ्गे तथा ट्रष्ट पुल निर्माण	१०,३११	६,८०५	३,५०६	–	१२,३७३	८,१६६	४,२०७	–	१४,८४७	९,७९९	५,०४८	–	P1	३	३	९
पक्की पुल	१०,३११	६,८०५	३,५०६	–	१२,३७३	८,१६६	४,२०७	–	१४,८४७	९,७९९	५,०४८	–	P1	३	२	९
कल्भर्ट ट्रस	५,१५५	३,४०२	१,७५३	–	६,१८६	४,०८३	२,१०३	–	७,४२४	४,९००	२,५२४	–	P1	२	२	११
भवन आवास तथा सहरी विकास	१६,७५५	११,०५८	५,६९७	–	२०,१०६	१३,२७०	६,८३६	–	२४,१२७	१५,९२४	८,२०३	–				
सार्वजानिक शौचालयको निर्माण	१,६७५	१,१०६	५७०	–	२,०११	१,३२७	६८४	–	२,४१३	१,५९२	८२०	–	P1	२	२	१७
एकिकृत वस्ती विकास निर्माण	८,३७७	५,५२९	२,८४८	–	१०,०५३	६,६३५	३,४१८	–	१२,०६३	७,९६२	४,१०२	–	P2	३	२	१७
भवन मापदण्ड तथा सुरक्षित आवास कार्यक्रम	१,५०८	९९५	५१३	–	१,८०९	१,१९४	६१५	–	२,१७१	१,४३३	७३८	–	P1	२	२	१७
सि.सि.टि.भि. जडान	८३८	५५३	२८५	–	१,००५	६६३	३४२	–	१,२०६	७९६	४१०	–	P1	३	२	१७
बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	४,३५६	२,८७५	१,४८१	–	५,२२७	३,४५०	१,७७७	–	६,२७३	४,१४०	२,१३३	–	P2	२	२	१७

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	६,४४४	४,२५३	२,१९१	–	७,७३३	५,१०४	२,६२९	–	९,२८०	६,१२४	३,१५५	–				
श्री फेज सहित विद्युत लाइन विस्तार	३,२२२	२,१२७	१,०९५	–	३,८६६	२,५५२	१,३१५	–	४,६४०	३,०६२	१,५७८	–	p2	७	२	२
वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२,५७८	१,७०१	८७६	–	३,०९३	२,०४१	१,०५२	–	३,७१२	२,४५०	१,२६२	–	p1	७	२	२
बाँकी टोल तथा सडकमा सौर्य बत्तीको व्यवस्था गर्ने	६४४	४२५	२१९	–	७७३	५१०	२६३	–	९२८	६१२	३१६	–	p1	७	२	२
संचार तथा सूचना प्रबिधि	२,५७८	१,७०१	८७६	–	३,०९३	२,०४१	१,०५२	–	३,७१२	२,४५०	१,२६२	–				
ल्याण्डलाइन टेलिफोनको विस्तार	६४४	४२५	२१९	–	७७३	५१०	२६३	–	९२८	६१२	३१६	–	p2	१७	३	३
फ्री वाइफाई क्षेत्र निर्धारण गर्ने	४९०	३२३	१६७	–	५८८	३८८	२००	–	७०५	४६५	२४०	–	p1	१७	३	३
एफ.एम.रेडियो सञ्चालन	५१६	३४०	१७५	–	६१९	४०८	२१०	–	७४२	४९०	२५२	–	p2	१७	३	३
तादी विकास वुलेटिन	२८४	१८७	९६	–	३४०	२२५	११६	–	४०८	२६९	१३९	–	p1	१७	३	३
मोबाइल एप्स निर्माण, प्रयोग र विस्तार	३८७	२५५	१३१	–	४६४	३०६	१५८	–	५५७	३६७	१८९	–	p2	१७	३	३
जनप्रतिनिधि सेवाग्राही संवाद कार्यक्रम	२५८	१७०	८८	–	३०९	२०४	१०५	–	३७१	२४५	१२६	–	p1	१७	३	३

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	१७,५७५	११,६००	५,९७६	–	२१,०९०	१३,९१९	७,१७१	–	२५,३०८	१६,७०३	८,६०५	–				
वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन	३,५१५	२,३२०	१,१९५	–	४,२१८	२,७८४	१,४३४	–	५,०६२	३,३४१	१,७२१	–				
वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	१,०१२	६६८	३४४	–	P1	१३	३	१
वन डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	२८१	१८६	९६	–	३३७	२२३	११५	–	४०५	२६७	१३८	–	P2	१३	३	१
वृक्षरोपण गरिएका क्षेत्र तथा जन्यजन्तुले बालीनाली नष्ट गर्ने वन क्षेत्रमा तारबार	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–	२,०२५	१,३३६	६८८	–	p2	१५	२	१
जडीबुटी खेती तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धन	४२२	२७८	१४३	–	५०६	३३४	१७२	–	६०७	४०१	२०७	–	p1	१३	३	१
कबुलियती वन गठन तथा प्रवर्द्धन	२८१	१८६	९६	–	३३७	२२३	११५	–	४०५	२६७	१३८	–	P1	१३	३	१
वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको उपादेयतासम्बन्धमा अन्तरक्रिया, क्षमता विकास तथा साझेदारीमा आधारित कार्यक्रमहरु	४२२	२७८	१४३	–	५०६	३३४	१७२	–	६०७	४०१	२०७	–	P2	१३	३	१
भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	७,०३०	४,६४०	२,३९०	–	८,४३६	५,५६८	२,८६८	–	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	–				

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
सामुदायिक नर्सरी तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम	७०३	४६४	२३९	–	८४४	५५७	२८७	–	१,०१२	६६८	३४४	–	P1	१३	३	१
पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम	२,८१२	१,८५६	९५६	–	३,३७४	२,२२७	१,१४७	–	४,०४९	२,६७३	१,३७७	–	P2	१३	३	१
पानी मुहान संरक्षण	१,४०६	९२८	४७८	–	१,६८७	१,११४	५७४	–	२,०२५	१,३३६	६८८	–	p2	१५	२	१
खहरे खोला नियन्त्रण	९१४	६०३	३११	–	१,०९७	७२४	३७३	–	१,३१६	८६९	४४७	–	p1	१३	३	१
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम	१,१९५	७८९	४०६	–	१,४३४	९४७	४८८	–	१,७२१	१,१३६	५८५	–	P1	१३	३	१
वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन	३,३३९	२,२०४	१,१३५	–	४,००७	२,६४५	१,३६२	–	४,८०९	३,१७४	१,६३५	–				
प्लाष्टिक निषेध, फोहोर मैला वर्गीकरण तथा व्यवस्थापन	५०१	३३१	१७०	–	६०१	३९७	२०४	–	७२१	४७६	२४५	–	p1	१५	३	१
बजार क्षेत्रका लागि ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता अध्ययन/निर्माण	१,६७०	१,१०२	५६८	–	२,००४	१,३२२	६८१	–	२,४०४	१,५८७	८१७	–	p1	१५	३	१
कृषि भूमिमा जैविक मल प्रवर्द्धन	५३४	३५३	१८२	–	६४१	४२३	२१८	–	७६९	५०८	२६२	–	p2	१५	३	१

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
संस्थागत रुपमा उत्सर्जन हुने फोहोर व्यवस्थापन कार्यक्रम	४६७	३०९	१५९	–	५६१	३७०	१९१	–	६७३	४४४	२२९	–	p2	१५	३	१
वातावरणीय परीक्षण तथा प्रभाव मूल्यांकन र अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमहरु	१६७	११०	५७	–	२००	१३२	६८	–	२४०	१५९	८२	–	p1	१५	३	१
विपद व्यवस्थापन	३,६९१	२,४३६	१,२५५	–	४,४२९	२,९२३	१,५०६	–	५,३१५	३,५०८	१,८०७	–				
वडास्तरमा आपत्कालीन उद्दार सामग्री भण्डारण तथा नियमित अद्यावधिकरणको व्यवस्था	७३८	४८७	२५१	–	८८६	५८५	३०१	–	१,०६३	७०२	३६१	–	p1	१५	३	१
सामुदायिक आपत्कालीन आश्रयस्थल तथा सम्बन्धित पूर्वाधारसहितको बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	५५४	३६५	१८८	–	६६४	४३८	२२६	–	७९७	५२६	२७१	–	p1	१५	३	१
विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र सुदृढीकरण	२,२१४	१,४६२	७५३	–	२,६५७	१,७५४	९०३	–	३,१८९	२,१०५	१,०८४	–	p1	१५	३	१
विपद् जोखिम व्यवस्थापनको मूल प्रवाहीकरण सम्बन्धी	१८५	१२२	६३	–	२२१	१४६	७५	–	२६६	१७५	९०	–	p2	१५	३	१

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
अन्तरक्रिया तथा अन्य जनजागरण कार्यक्रम																
सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	२९,२९१	१९,३३२	९,९५९	-	३५,१५०	२३,१९९	११,९५१	-	४२,१७९	२७,८३८	१४,३४१	-				
कानून, नीति तथा सुशासन	७,०३०	४,६४०	२,३९०	-	८,४३६	५,५६८	२,८६८	-	१०,१२३	६,६८१	३,४४२	-				
ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण, प्रवोधीकरण तथा प्रकाशन	१,७५७	१,१६०	५९८	-	२,१०९	१,३९२	७१७	-	२,५३१	१,६७०	८६०	-	p1	१७	२	२
स्थानीय सरकार शासकीय सुधार तथा व्यवस्थापन परीक्षण कार्यक्रम	३५१	२३२	१२०	-	४२२	२७८	१४३	-	५०६	३३४	१७२	-	p2	१७	२	२
सुशासन तथा जबाफदेहिता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२,१०९	१,३९२	७१७	-	२,५३१	१,६७०	८६०	-	३,०३७	२,००४	१,०३३	-	p1	१७	२	२
सूचना प्रविधिमैत्री शासन प्रवर्धन	१,४०६	९२८	४७८	-	१,६८७	१,११४	५७४	-	२,०२५	१,३३६	६८८	-	p1	१७	२	२
विवाद मध्यस्थता, कानूनी साक्षरता, तथा मेलमिलाप कार्यक्रम	१,४०६	९२८	४७८	-	१,६८७	१,११४	५७४	-	२,०२५	१,३३६	६८८	-	p2	१७	२	२

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
संगठन तथा क्षमता विकास	७,६१६	५,०२६	२,५८९	–	९,१३९	६,०३२	३,१०७	–	१०,९६७	७,२३८	३,७२९	–				
Local Governance Barometer मापन तथा लेखाजोखा कार्यक्रम	७६२	५०३	२५९	–	९१४	६०३	३११	–	१,०९७	७२४	३७३	–	p2	१७	२	२
जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता अभिबृद्दि तालिम (बार्षिक)	१,५२३	१,००५	५१८	–	१,८२८	१,२०६	६२१	–	२,१९३	१,४४८	७४६	–	p1	१७	२	२
कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	१,९०४	१,२५७	६४७	–	२,२८५	१,५०८	७७७	–	२,७४२	१,८०९	९३२	–	p1	१७	२	२
अन्तर स्थानीय तह अध्ययन, परामर्श तथा टिम विल्डिङ कार्यक्रम	७६२	५०३	२५९	–	९१४	६०३	३११	–	१,०९७	७२४	३७३	–	p1	१७	२	२
संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण, विकास तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	६८५	४५२	२३३	–	८२३	५४३	२८०	–	९८७	६५१	३३६	–	p1	१७	२	२
टोल सुधार समिति गठन र परिचालन	१,५२३	१,००५	५१८	–	१,८२८	१,२०६	६२१	–	२,१९३	१,४४८	७४६	–	p2	१७	२	२
आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली स्थापना र सुदृढीकरण कार्यक्रम	४५७	३०२	१५५	–	५४८	३६२	१८६	–	६५८	४३४	२२४	–	p1	१७	२	२

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन	६,७३७	४,४४६	२,२९१	–	८,०८५	५,३३६	२,७४९	–	९,७०१	६,४०३	३,२९८	–				
आन्तरिक आयको संभावना अध्ययन र प्रक्षेपण तथा सुधार कार्ययोजना	८०८	५३४	२७५	–	९७०	६४०	३३०	–	१,१६४	७६८	३९६	–	p1	१७	२	२
करदाता शिक्षा कार्यक्रम	६७४	४४५	२२९	–	८०८	५३४	२७५	–	९७०	६४०	३३०	–	p2	१७	२	२
उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम	३३७	२२२	११५	–	४०४	२६७	१३७	–	४८५	३२०	१६५	–	p2	१७	२	२
राजस्व शाखा स्थापना र सुदृढीकरण	१,६८४	१,११२	५७३	–	२,०२१	१,३३४	६८७	–	२,४२५	१,६०१	८२५	–	p1	१७	२	२
अन्तर स्थानीय तह तथा सरकार समन्वय कार्यक्रम	८०८	५३४	२७५	–	९७०	६४०	३३०	–	१,१६४	७६८	३९६	–	p1	१७	२	२
विषयगत गुरुयोजना तर्जुमा र अद्यावधिक कार्यक्रम	२,४२५	१,६०१	८२५	–	२,९१०	१,९२१	९९०	–	३,४९२	२,३०५	१,१८७	–				
विकास व्यवस्थापन	७,९०९	५,२२०	२,६८९	–	९,४९१	६,२६४	३,२२७	–	११,३८८	७,५१६	३,८७२	–				
प्राविधिक परीक्षण कार्यक्रम	१,१८६	७८३	४०३	–	१,४२४	९४०	४८४	–	१,७०८	१,१२७	५८१	–	p1	१७	२	२
उपभोक्ता समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	१,५८२	१,०४४	५३८	–	१,८९८	१,२५३	६४५	–	२,२७८	१,५०३	७७४	–	p1	१७	२	२

कार्यक्रमको नाम	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकीकरण	दि वि लक्ष्य	लैङ्गिक	जलवायु सङ्केत
आवधिक योजना, मद्यकालिन खर्च संरचना तर्जुमा र अद्यावधिक कार्यक्रम	२,३७३	१,५६६	८०७	–	२,८४७	१,८७९	९६८	–	३,४१६	२,२५५	१,१६२	–	p1	१७	२	२
बस्तुस्थिति विवरण तयारी तथा अद्यावधिक कार्यक्रम	१,१८६	७८३	४०३	–	१,४२४	९४०	४८४	–	१,७०८	१,१२७	५८१	–	p1	१७	२	२
नतिजामूलक अनुगमन, मुल्याङ्कन प्रणाली तथा गुणस्तर सुदृढीकरण	७९१	५२२	२६९	–	९४९	६२६	३२३	–	१,१३९	७५२	३८७	–	p2	१७	२	२
गैसस, निजी क्षेत्र, सहकारी डेस्क संचालन, समन्वय र साझेदारी	७९१	५२२	२६९	–	९४९	६२६	३२३	–	१,१३९	७५२	३८७	–	p2	१७	२	२
प्रशासनिक खर्च	११७,१६५	७७,३२९	३९,८३६	–	१४०,५९८	९२,७९५	४७,८०३	–	१६८,७१८	१११,३५४	५७,३६४	–				
कूल जम्मा	५८५,८२६	३८६,६४५	१९९,१८१	–	७०२,९९१	४६३,९७४	२३९,०१७	–	८४३,५९०	५५६,७६९	२८६,८२१	–				

अनुसची ५: कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थिति विवरण

आज मिति २०८० माघ २९ गते तादी गाउँपालिकाको मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री सन्तमान तामाङज्यूको अध्यक्षता एवं तापसिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

उपस्थिति :

क्र.सं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
1	सन्तमान तामाङ	अध्यक्ष	
2	सञ्जु प्याकुरेल	उपाध्यक्ष	
3	खेमराज छिनाल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
4	नकुरदोङ्ग तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १	
5	बच्चुराम तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. २	
6	सोनाम तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ३	
7	अश्विन कुमार पाण्डे	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ४	
8	सरोज भण्डारी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ५	
9	सीरमान तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ६	
10	देवकी विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	
11	इन्जिला सिलवाल	कार्यपालिका सदस्य	
12	सरिता तामाङ	कार्यपालिका सदस्य	
13	शर्मिला उप्रेती (खनाल)	कार्यपालिका सदस्य	
14	विसु सुनार	कार्यपालिका सदस्य	
15	छिरिङ शेर्पा	कार्यपालिका सदस्य	
16	रामचन्द्र कार्की	शिक्षा अधिकृत	
17	विनोदराज खरेल	स्वास्थ्य संयोजक	
18	पुरुषोत्तम वाग्ले	सूचना प्रविधि अधिकृत	
19	विरोचन खनाल	प्रशासन शाखा	
20	पंकज अधिकारी	परामर्शदाता	
21			

आज मिति २०८१ बैशाख २८ गते तादी गाउँपालिकाको मध्यकालीन खर्च संरचना प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री सन्तमान तामाङज्यूको अध्यक्षता एवं तापसिल बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो ।

उपस्थिति :

क्र.सं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
1	सन्तमान तामाङ	अध्यक्ष	
2	सञ्जु प्याकुरेल	उपाध्यक्ष	
3	नन्दलाल शर्मा	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
4	नकुरदोङ्ग तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १	
5	बच्चुराम तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. २	
6	सोनाम तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ३	
7	अश्विन कुमार पाण्डे	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ४	
8	सरोज भण्डारी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ५	
9	सीरमान तामाङ	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ६	
10	देवकी विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	
11	इन्जिला सिलवाल	कार्यपालिका सदस्य	
12	सरिता तामाङ	कार्यपालिका सदस्य	
13	शर्मिला उप्रेती (खनाल)	कार्यपालिका सदस्य	
14	विसु सुनार	कार्यपालिका सदस्य	
15	छिरिङ शेर्पा	कार्यपालिका सदस्य	
16	रामचन्द्र कार्की	शिक्षा अधिकृत	
17	विनोदराज खरेल	स्वास्थ्य संयोजक	
18	पुरुषोत्तम वाग्ले	सूचना प्रविधि अधिकृत	
19	विरोचन खनाल	प्रशासन शाखा	
20	पंकज अधिकारी	परामर्शदाता	
21			

अनुसची ६: मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको कार्यशाला गोष्ठीका तस्विरहरु :